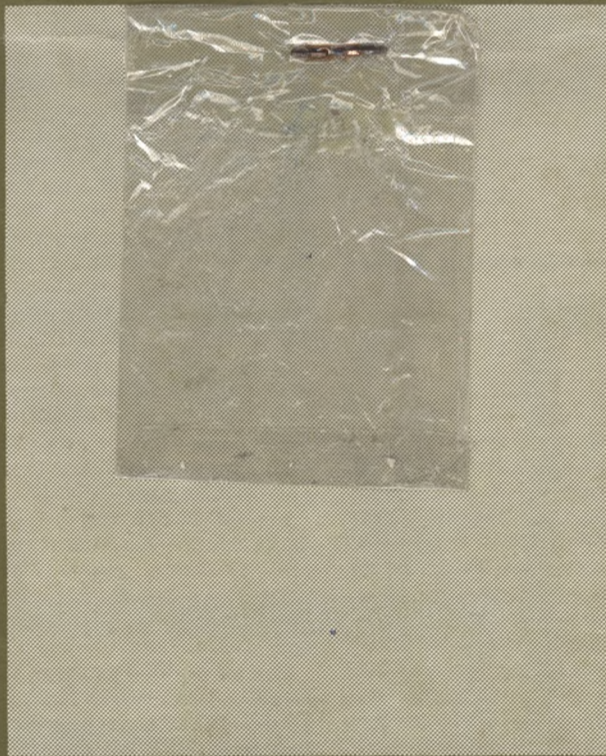

Gra de fajol

PAPERS I MATERIALS DE LA GARROTXA

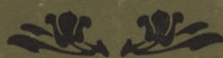
Nº 1

Què et sela la comarca?

Entrevista a Josep Pujol

La pallofa

Nº 19.368

El fajol en el record

En el primer terç d'aquest segle, la vida olotina transcorria principalment dins del reduït clos de la petita ciutat, i els afores eren més amples, més característics, més sanitosos. Aquí es venia a «fer salut».

Quan l'estiu davallava, els camps de fajol florit posaven encara, i des de temps llunyans, una bella nota de color al paisatge, de la qual guardem els testimonis plàstics dels pintors i els testimonis escrits dels literats. Els camps de fajol han passat a les teles dels nostres paisatgistes des del mestre Joaquim Vayreda ençà, i serien avui un de llurs temes predilectes si els pagesos no s'haguessin cansat de conrear-los prescindint dels gustos dels artistes i dels embadalits passejants. Els pintors de la darrera fornada deuen mirar encuriosits aquells quadres com si es tractés d'un paisatge estrany, com insòlits van resultant els pellers i les parelles de bous abans tan típiques a la nostra contrada. Els aficionats a la fotografia artística no deixaven escapar l'encant dels fajolars en flor.

El Tamboriner del Fluvià remarcava a mitjan passat segle, que:

*Quan ja dels blats la ben daurada espiga
rebia dany amb més petons del sol,
amb cent rebrots de nou la terra abriga,
amb son gai verd, el delicat fajol.*

Josep Maria de Garganta comença la «Balada d'Olot» amb la rítmica estrofa:

*Olot, vall fresca i gemada,
de policromat vestit;
cada any apareix ornada
d'albors de fajol florit.*

El nostre Bofill i Mates exclama:

*Oh Verge del Tura, la Verge del bou
que sou moreneta com gra de fajol.*

L'exquisida Poetessa Maria Concepció Carreras, en «El Fajol», pregunta:

*Ara que tot llangueix, perdut l'estiu,
oh, fajolars!, digueu, per qui us vestiu
aquestes robes albes i folgades
de flors de neu brodades?*

El notari barceloní Guillem Tell —assidu estiuellant d'Olot— dedica al nostre fajol un poema entranyable. L'ull escrutador del cèlebre Santiago Rusiñol, en atansar-se a Olot albira «pertot, pels fondos, pels torrents, per les bagues i pels lloms, la flor blanca del fajol oberta, tendra i flexible, aplanant-se sota el vent, gronxant-se tremolant com vies de nervis i omplint tota la plana d'una nevada olorosa».

A la nostra comarca —i també a altres indrets de Catalunya— el fajol era una tardana conreu secundari. El botànic i farmacèutic Ramon de Bolós —en un article compilat pel cronista local Joan Casulà a «Curiositats olotines»— anota: «La sembra del fajol es comença per Sant Cristòfor, essent aquesta setmana la fajolera als entorns d'Olot, a les properes comarques s'allarga fins la de Sant Jaume». La diada de Sant Cristòfor —abans d'excloure'l del santoral— s'esqueia el 10 de juliol. Floria en la segona meitat d'agost i primera quinzena de setembre. Se segava en la segona meitat de setembre i durant tot l'octubre. Les garbes es reunien en «monjoies» per a facilitar llur dessecació. L'adagi «és tan segur com el fajol a Olot» podria induir-nos a creure que, a més de constant, el

seu conreu fou sempre fàcil i remunerador. Segle i mig enrra, l'il·lustre naturalista Francesc Xavier de Bolós en «*Datos para una topografía médica de Olot*» —que en altra ocasió vaig donar a conèixer— constata: «El fajol parece ser exclusivo de este país, pues en ninguna otra parte vegeta con tanta lozanía, y es de mucha consideración el producto que da un grano tan abundante, y que no cuesta otro trabajo que echarle en tierra». El 1900, Ramon de Bolós no era pas tan optimista; observava que als nostres pagesos «a voltes per sequia, altres per la pedra o la degeneració, les collites els resulten migrades», però ell mateix diu: «Els anys que s'ensopega l'anyada és molt més productiu el fajol, produint regularment de 12 a 16 quarteres per una de conreu i quartà de sembrat». L'enginyer agrícola Francesc Xavier Riera calculava que a la comarca d'Olot i en sentit ampli a tota la Garrotxa, el rendiment oscil·lava entre 10 i 12 hectolitres per hectàrea i referit a les varietats «grisenc o de gra menut» i «arracada» (*Fagopyrum sagittatum*). A la comarca de Camprodon i alta muntanya catalana, on es conreava com a collita principal, la mitjana oscil·lava de 10 a 20 hectolitres per hectàrea per a les varietats esmentades, i de 5 a 10 per al «fajol moro» o «fajol boig» (*Fagopyrum tataricum*). Són dades registrades pel nostre concitadà F. X. Riera, el 1932, en l'excel·lent volum «*El Alforfón*» (Biblioteca Agrícola Salvat) dedicat a aquest cereal, en el qual llibre es fa un estudi completíssim, científic i tècnic, de tot el que es relaciona amb el fajol i el seu conreu.

Paulatinament, el cultiu del fajol ha anat en decadència, fins a poder-lo considerar pràcticament desaparegut d'entre nosaltres —llevat de raríssimes excepcions— més que per causes climàtiques per la feina entretinguda i pesada que comporta, a causa de la manca de maquinària per a segar i batre aquest vegetal. (Per la poca alçada de la planta —de 30 a 80 cms.— el segador s'ha d'ajupir massa).

El fajol s'emprava en l'alimentació animal i humana. La panificació de la farina de fajol desapareix a finals del segle passat i principis del present. Encara avui es troba algun pagès d'edat avançada que lliga el pa de fajol a les penúries de la seva joventut. Algunes dècades més mantingueren el prestigi les *farinetes de fajol*, amassades amb la farina i aigua, fredes i molt saboroses, sobretot ensucrades o emmelades.

El fajol —sense arribar a tenir la importància del taronger o del romani— era una planta mel·lífera molt estimada per l'abundància de flors oloroses i la riquesa del nèctar. Ramon de Bolós conta que els apicultors empordanesos, a l'estiu, traslladaven molts bucs a la nostra contrada per tal d'aconseguir mel de bona qualitat.

Els qui no han vist el fajol poden tenir una idea aproximada de com és examinant una altra poligonàcia, el «*Polygonum baldschuanicum*», planta florida en ple agost, de fulles més petites que les de fajol, flors semblants i fruits també trígons, però alats. S'enfila per les parets i les reixes dels nostres jardins (com l'heura o la vinya verge).

Per més que es perdi el conreu del fajol i s'allunyin els testimonis dels literats i paisatgistes, encara restarà el seu nom al nostre Pirineu Oriental en un parell de pics imponents, Gra de Fajol (2.708 m.) i Gra de Fajol petit (2.562 m.), punxeguts com els grans de fajol als extrems. Esbrinar quan apareix per primera vegada aquest toponímic, interessaria per més d'un concepte.

MIQUEL DE GARGANTA

(Publicat a «El Buri i la Ploma»
n.º 9 - setembre 1978)

Gra de fajol

Papars i materials de la Garrotxa

TAN SEGUR COM EL FAJOL A OLOT

Quan Nostre Senyor i Sant Pere anaven pel món van passar per Olot, un any de gran fam, perquè s'havien perdut totes les collites. Van demanar posada en una casa, i el bon home que els va acollir va queixar-se molt de la misèria que atuia el país, sense saber amb qui parlava. Quan els divins hostes es disposaven a marxar, Nostre Senyor va preguntar a

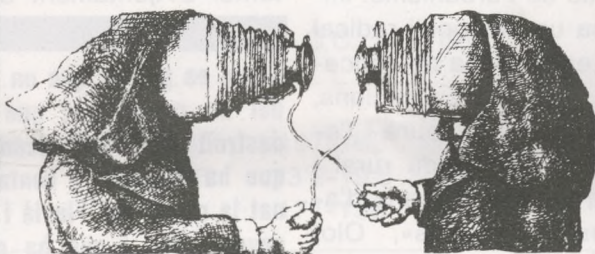
l'amo de la casa quin era el fruit que més li agradava i del qual més li dolia que s'hagués perdut la collita. El bon home contestà que era el fajol, i Nostre Senyor digué:

-Des d'ara per sempre més, passi el que passi, sigui com sigui, mai no es podrà a Olot la collita de fajol.

(Del llibre de Joan Amades, «Folklore de Catalunya - Rondalles»)

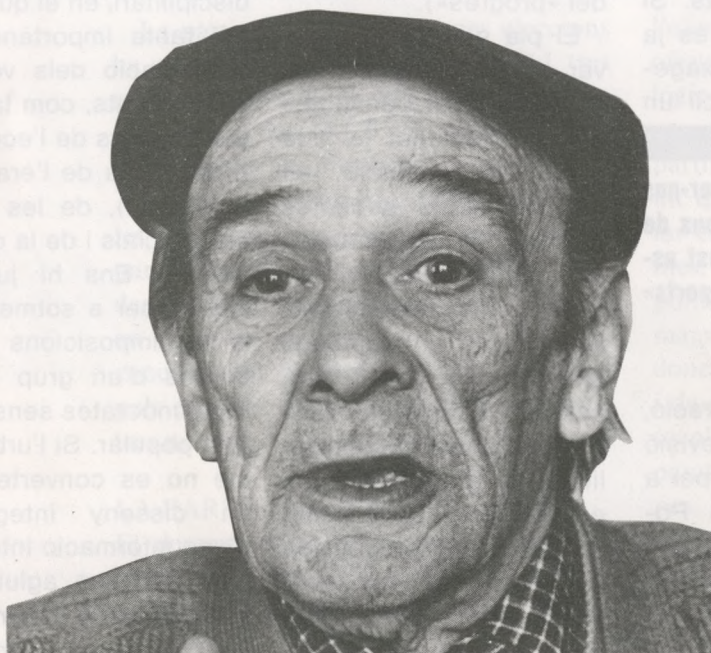
LA PALLOFA

Cinema, Fang, Cuina, Llibres, Discos

ENTREVISTA

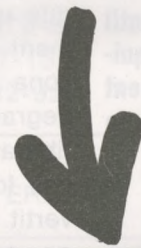
Josep Pujol, collage per a un artista

DOSSIER

Què et sela la comarca?

COLLABORACIONS

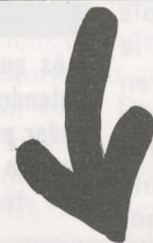
Francisco Javier Rodríguez

Josep Ramoneda

Tito Ventolà

Lluís Racionero

Claudi Casanovas

CROMOS DE LA GARROTXA

FOLLETS
MULASSES
DRACS

Fascicle n.º 1
Preu: 150 ptes.
Olot, juny 1980
Edita:
Joan Capdevila

Administració:
Montsalvatje, 24, baixos
Tel. 26 10 18

Imprimeix:
Aubert, impressor
Hospici, 9 - OLOT

ISBN: 84-300-27866

Dipòsit legal: GE-254-80

Grup «Gra de Fajol»

Jaume Bach
Joan Capdevila
Kim Domene
Antoni Mayans
Josep M.ª Melció
Domènec Moli
Teresa Planaguma
Jordi Pujiula
Xavier Rusalleda
Joan Serra
Sigrid Werning

Gra de Fajol no es responsabilitza necessàriament de les opinions dels articles signats

L'URBANISME, AQUEST MONOPOLI RADICAL

La revisió del *Pla General d'Olot* és, al meu parer, un atemptat contra la democràcia i el futur dels garrotxins. Durant el franquisme solíem queixar-nos del caciquisme que dominava a la Casa de la Vila, la corrupció de funcionaris i la supeditació de la planificació als interessos dels grups de pressió. La ciutat i el seu entorn s'han anat degradant als últims vint anys a favor d'un desenvolupament salvatge, l'especulació i la cobdícia d'uns pocs damunt de les terres que van heretar. La democràcia no ha pas fet variar radicalment les coses, perquè persisteix el consumisme voraç i l'alienació cultural, dificultant que la població reaccionari d'una forma activa i solidària davant de l'agressió. Les associacions de veïns i les entitats, continuen sense posar esment en les qüestions urbanístiques, ni sembla que s'inquietin per la creixent dictadura dels «tècnics». Es veu que hi ha qui persevera perquè aquests grups continuïn dominats per una concepció folklòrica i supèrflua dels seus fins associatius.

El Pla General que es presenta a informació pública, és un model de concepció centralista, deshumanitzat i tecnocràtic de l'urbanisme.

Així les coses, hem arribat a la situació vigent, en la qual no solament estan involucrats els ajuntaments franquistes, sinó també la política urbana de l'Ajuntament actual. Avui ens trobem que hi ha un escàs interès dels olotins per a participar en la gestió del seu entorn urbà. I és que han volgut fer-nos enten-

dre des dels òrgans de poder polític, que aquest assumpte és cosa d'«experts» i de «tècnics». L'exemple més evident el tenim en la forma com s'ha portat a terme la revisió del *Pla General*, que sentència el model de ciutat en la qual viurem durant aquesta dècada.

«A falta d'uns objectius previs, establim la hipòtesi que el manteniment del nivell de creixement dels darrers 25 anys: l'86 de creixement anual acumulatiu de mitjana, constitueix un índex satisfactori, en el sentit que permet assolir un equilibri entre el creixement econòmic i la qualitat de vida».

Els seus redactors, un dels quals pertany a una de les famílies terratinents més significades de la comarca, no solament no ha fet cas de les recomanacions de l'estudi geobotànic, que demostra els riscos ecològics de l'actual model de creixement, sinó que l'han menystingut. Ni tan sols l'informe econòmic, d'una clara ideologia desenvolupista, en el qual s'han fonamentat els redactors, correspon als objectius que proposa la revisió. Aquest estudi, en el moment de diagnosticar el creixement òptim d'Olot, diu barbaritats científiques com la següent: «A falta d'uns objectius previs, establim la hipòtesi que el manteniment del nivell de creixement dels darrers 25 anys: l'86 de creixement anual acumulatiu de mitjana, constitueix un índex satisfactori, en el sentit que permet assolir un equilibri entre el creixement econòmic i la qualitat de vida».

Foto: Mel

Sembla que l'economista que va coordinar el treball, empletat de la Banca Catalana, ni tan sols es va dignar comprovar aquest dictamen «in situ». ¿Com es pot dir que un model de creixement que ha destruït la zona volcànica, que ha degradat i contaminat la ribera del Fluvià i les seves fonts, i que ha convertit els suburbis d'Olot en autèntics «ghettos», és compatible amb la qualitat de vida? Quina economia monetaritzada és capaç de retornar-nos aquests béns immaterials perduts?

Però no tot s'acaba aquí. L'estudi econòmic encomanat per l'Ajuntament, preveu que l'any 1987 la nostra ciutat tindrà 30.160 habitants. Si bé aquest objectiu és ja demogràficament exagerat, llevat que s'iniciï un

I és que han volgut fer-nos entendre des dels òrgans de poder polític, que aquest assumpte és cosa d'«experts» i de «tècnics».

fort procés d'immigració, els redactors de la revisió estructuren un Olot per a 80.000 habitants. Podem tenir la certesa que els urbanistes se'ns descobren com a entusiastes dels formiguers, ciutats dormitori i «escalèctrics».

El Pla general, que es presenta a informació pú-

blica, és un model de concepció centralista, deshumanitzat i tecnocràtic de l'urbanisme. Imposa un monopoli radical (1) en la forma de concebre les comunicacions, l'habitable, el lleure i l'equilibri entre vida rural i vida urbana. A mans d'aquests «experts», Olot podria convertir-se en un espai dominat per l'esquizofrènia, la congestió i una indústria que no afavorirà l'autonomia econòmica i financera de la comarca. Els lúcids que no accepten aquest model, es veuran obligats a fugir a l'alta muntanya (si llavors aquesta alta muntanya no és ja a mans del *Banc dels Pirineus*, amb el risc de ser empresonats com a enemics públics del «progrés»).

El pla que volen aprovar, ni tan sols preveu els serveis indispensables per a solucionar la vida d'aquesta població en tots els seus aspectes (sanitari, assistencial, abastament d'aigua, eliminació de residus domèstics i industrials, etc.). Hipoteca, per altra banda, l'elaboració d'un *Pla Comarcal* descentralitzat, en el qual es tingui en compte el creixement d'Olot en funció del seu entorn natural, i en especial la recuperació de l'agricultura. De cap manera no es pot dir que s'ha donat una informació exhaustiva a la població, ni s'han realitzat consultes

prèvies sobre el model de ciutat que desitgen la majoria dels seus habitants. L'Ajuntament d'O-

¿Com es pot dir que un model de creixement que ha destruït la zona volcànica, que ha degradat i contaminat la ribera del Fluvià i les seves fonts, i que ha convertit els suburbis d'Olot en autèntics «ghettos», és compatible amb la qualitat de vida?

lot no ha complert aquest deure dinamitzador abans de lliurar la planificació als «experts».

L'urbanisme, com a únic privilegi dels professionals de l'arquitectura, és el passat. Avui hem d'exigir que la planificació sigui un treball interdisciplinari, en el qual tingui tanta importància la participació dels veïns i contribuents, com la dels coneixedors de l'ecologia (l'economia de l'era postindustrial), de les ciències socials i de la comunicació. Ens hi juguem massa per a sotmetre'ns a les imposicions i als criteris d'un grup reduït de tecnòcrates sense suport popular. Si l'urbanisme no es converteix en un disseny integrador d'una informació interdisciplinària que aglutini la voluntat de la majoria, es mantindrà com un monopoli radical imposat per uns il·luminats; els «tècnics» seran fàcilment instrumentats pels grups de

pressió locals, que tracten de donar, mitjançant els plans, un marc legal als seus interessos.

Els qui estimen aquest país, els qui no volen que el seu futur i el dels seus fills sigui boicotejat per una falsa concepció del progrés i pels fins de la industrialització, han d'impugnar aquesta dictadura urbanística. Cal començar de bell nou, amb coratge, exigint l'obertura d'un debat previ a partir d'una informació contrastada i exhaustiva. Industrials, treballadors, comerciants, pagesos, estudiants, grups i entitats, han d'exposar quins són els seus criteris per a l'Olot de l'any 2000.

La democràcia no consisteix solament a donar un vot cada quatre anys a una ideologia i deixar, llavors, que uns «experts» l'interpretin i l'utilitzin per imposar el poder al poble; la democràcia és també que el poble acudeixi al poder mitjançant decisions tan transcendents com és decidir les formes de vida, consum i treball. I aquesta sí que és una raó per a sentir-se habitant de la Garrotxa i ciutadà d'Olot.

SANTIAGO VILANOVA I TANÉ
Periodista ecologista, militant del moviment
«Nacionalistes d'Equerra»

(1) Monopoli radical: Terme sociològic aplicat per Ivan Illich per a qualificar la concepció dominant en la forma de concebre l'educació, l'urbanisme o la medicina al servei de l'industrialisme productivista.

AL VOLTANT DE LES ELECCIONS DEL 20 DE MARÇ A LA GARROTXA

OLOT	ABSTENCIÓ	C.C.	CiU	PSC	PSUC	ERC	N.E.
	1979-80 23'5-27'6	1979-80 20'2-15'6 2992-2180	1979-80 35'1-37'5 5186-5230	1979-80 23-15'7 3353-2191	1979-80 7'1-7'7 1052-1077	1979-80 4'9-13'6 798-1894	1979-80 3'8 530
SANT ROC (OLOT)	ABSTENCIÓ	C.C.	CiU	PSC	PSUC	ERC	N.E.
	1979-80 28'2-28'5	1979-80 17'9-12'9 167-119	1979-80 35'3-39'2 326-361	1979-80 24'5-17'4 226-160	1979-80 10-9'3 93-86	1979-80 4'9-10'9 46-101	1979-80 3'2 30
SANT MIQUEL (OLOT)	ABSTENCIÓ	C.C.	CiU	PSC	PSUC	ERC	N.E.
	1979-80 26'9-43'7	1979-80 18'2-11'4 222-126	1979-80 22'7-21'9 277-243	1979-80 35'2-25'9 429-287	1979-80 17'5-26 213-288	1979-80 1'64-6'1 20-68	1979-80 1'2 14
CASINO (OLOT)	ABSTENCIÓ	C.C.	CiU	PSC	PSUC	ERC	N.E.
	1979-80 25-28'8	1979-80 23'2-19'5 171-136	1979-80 39'5-39'2 287-274	1979-80 16'7-12'3 123-86	1979-80 3'81-4'3 28-30	1979-80 5'7-13'1 42-92	1979-80 4'5 30
SANT JOAN LES FONTS	ABSTENCIÓ	C.C.	CiU	PSC	PSUC	ERC	N.E.
	1979-80 23'7-25'3	1979-80 15'1-9'2 261-151	1979-80 45'1-46 791-853	1979-80 24'2-19'8 416-325	1979-80 3'7-3'3 65-54	1979-80 1'2-6'8 21-112	1979-80 3'3 55
VALL DE BAS	ABSTENCIÓ	C.C.	CiU	PSC	PSUC	ERC	N.E.
	1979-80 39'3-43'5	1979-80 27'7-15'9 370-193	1979-80 35'8-54'1 479-657	1979-80 10'9-9'1 146-111	1979-80 1'9-1'9 26-23	1979-80 3'2-5'9 43-72	1979-80 5'6 68

La participació a les últimes eleccions ha estat baixa a la Garrotxa (70'3%), tres punts per sota de les últimes generals de l'1 de març del 79 (73'4%) i quasi al mateix nivell de les municipals.

No podem servir-nos dels resultats de les municipals en principi, per fer comparacions, ja que les llistes d'independents i el fort accent dels «personalismes» en aquelles eleccions, acompanyat del coneixement immediat dels candidats pels electors, situa els resultats a uns altres nivells.

LA PARTICIPACIO

El descens de la participació segueix la pauta general a la Garrotxa (3'1), si bé és més fort a Olot (4'1) que no pas a la mitjana de Girona (3'6).

L'abstenció no vol pas dir que siguin sempre els mateixos els qui opten per a no votar, sinó que la massa d'abstencionistes és fluctuant i actua d'acord amb

l'oferta del mercat polític. Si aquesta oferta no és convincent, si no interessa, és lògic que el consumidor, perdó, l'elector, no voti. La propaganda audiovisual dels partits per les eleccions passades, era l'únic que sabien la majoria dels qui van votar el partit que van votar. Dels programes, de les actuacions passades i de la política concreta que s'ha fet fins ara, la majoria no en sabien res. Hem assolit, doncs, un grau de conscienciació política i de motivació del vot a l'altura de qualsevol país europeu occidental. Estem preparats per a entrar a la comunitat europea, ja que no pensem que a Gran Bretanya, França, Alemanya o Itàlia, es voti per d'altres motius o raons. Potser allà tenen un hàbit de vot des de petits i estan convençuts i creuen en la democràcia parlamentària, però a això també hi podem arribar fàcilment si continuem quinze anys sense dictador.

De manera arbitrària i per a facilitar

l'anàlisi, he triat comparativament els resultats de les eleccions de les legislatives del 79 (1 de març) amb els de les del Parlament de Catalunya a la Vall d'En Bas, Sant Joan les Fonts i altres taules d'Olot, que corresponen a tres sectors ben diferents però específics: Casino, Sant Miquel (edifici Euvissa) i Sant Roc.

La primera conclusió que se'n pot treure, és que s'ha abtingut molt jovent, i que això ha perjudicat especialment el P. S. C. L'elector jove, si no ha votat, ha estat perquè el producte no li interessava. Igualment hi ha hagut un trasvasse de votants cap a l'Esquerra Republicana de l'elector socialista, un votant madur o amb consciència històrica que ha votat no a l'esquerra d'avui sinó a la del 32. El votant de l'Esquerra ha fet un gest històric i, crec, simbòlic. Pel PSC les cotes d'aquestes eleccions representen el mínim de la seva base electoral o l'electorat amb el que pot comptar sempre. L'elector del PSOE a nivell d'estat espanyol s'ha estimat més no votar aquesta vegada i quedar-se a casa (o aprofitar les quatre hores per a fer qualsevol altra cosa). Així a Sant Roc el retrocés del PSC no es veu compensat en la mateixa proporció per l'avanç de l'ERC, tal com ha passat en quasi tots els llocs.

La victòria i l'avanç de Convergència i Unió, si es mira conjuntament amb els resultats obtinguts pels centristes, es veu que també en part ha estat deguda a un canvi de vots important entre aquests dos partits. Allò que guanya C. i U. ho perd CC-UCD. Teòricament, i en cas que CC-UCD desaparegués, s'ha de pensar que el seu electorat seria absorbit (com ha passat en aquestes eleccions) en part per C. i U. i en part (del 10 al 15%) es convertiria en el votant del partit al Govern, independentment de les sigles que porti.

C. i U. ha arribat al sostre del que pot aconseguir a la comarca.

El PSUC (o P. S. U. de Catalunya) té un vot fidel i segur. És un partit que ha pujat arribant inclús a passar a ésser el número 1 a la barriada de Sant Roc d'Olot, des del quart lloc que ocupava. A Sant Roc tots els partits, llevat d'ERC i PSUC, han perdut vots, inclús C. i U. L'abstenció a Sant Roc ha estat, amb el 43'7%, de les més altes.

Molt poca incidència han tingut els altres partits, si exceptuem els Nacionalistes d'Esquerra. Ni el P. S. A. per un cantó, ni Solidaritat Catalana han tingut el ressò que els seus líders s'esperaven, i és que no n'hi ha prou, quan es llença un producte al mercat, fer la campanya, sinó que s'ha de conèixer (haver sentit parlar) les persones que el comercialitzen i el representen. Aquests altres partits no arribaven ni a això.

Els motius profunds, els programes propis, han quedat totalment amagats per la campanya, el cartell i l'espot, i per la interpretació desorientadora i demagògica que un partit feia de l'altre.

JOAN CAPDEVILA

CINEMA

IMATGE EN MOVIMENT

Vivim en un món d'imatges, d'imatges en moviment, imaginàries o ja creades, efímeres, que les voldríem posseir.

Això no és més que un somni. Un somni que volem convertir en realitat, i que ens sembla difícil de plasmar.

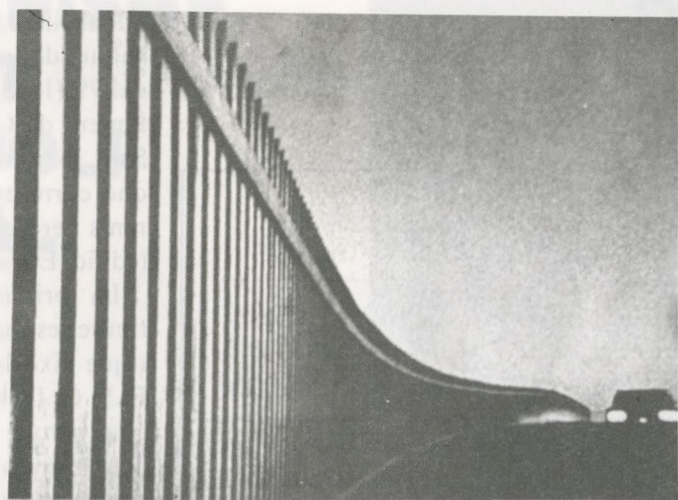
A vegades, el que hem vist per l'objectiu dista molt del resultat que hem obtingut. Per tal d'evitar sorpreses, des d'aquestes pàgines, donarem uns consells bàsics que permetin un mínim de garanties cara al resultat final.

Recentment es formà el Col·lectiu de Cinema Independent de la Garrotxa. La seva primera activitat fou la realització d'un curset que constà d'una sèrie de classes-col·loqui, on es tractaren diferents aspectes del cinema: -Introducció al llenguatge cinematogràfic; -Producció; -Guió; -Direcció; -Il·luminació i màquina; -Interpretació; -Preparació rodatge; -Rodatge; -Crítica.

Entre d'altres activitats, s'estan realitzant unes classes teòrico-pràctiques de cinema, de les quals es tractaran unes fitxes que tractaran, tant a nivell teòric com pràctic, de la tècnica cinematogràfica i la seva utilització.

A partir de les ensenyances del curset i de tot el material desenvolupat en aquestes fitxes, anirem publicant uns resums els quals esperem que ens serveixin per aconseguir el que ens proposem amb una màquina a les mans.

Aprofitem per a fer saber que les portes d'aquest col·lectiu, estan obertes a tothom qui estigui interessat pel cinema, en qualsevol de les seves manifestacions.

ESPAI FÍLMIC

En la realitat, tot se'n presenta en tres dimensions: alçada, amplada, profunditat. En canvi, el cinema només ens dona dues dimensions (alçada i amplada).

Malgrat això, donar la sensació de profunditat en el cinema, és relativament fàcil. Gràcies a les nostres experiències visuals anteriors, la vista reconeix i recorda les nocions d'alçada, amplada i profunditat. Així és com pot identificar-les en una superfície plana, on no existeixen en absolut.

Hi ha diverses maneres de crear la sensació de profunditat:

-L'apariència de perspectiva més espectacular, s'aconsegueix gràcies a les línies convergents (és la que es fa servir en dibuix lineal -perspectiva lineal-). Aquest efecte el podem augmentar utilitzant un gran angular, en canvi amb el teleobjectiu el disminuïm (foto 1).

-Quan es capten motius que consten de molts elements, o objectes interposats els uns en relació amb els altres o de forma que se superposin parcialment.

-Els colors intensos i els alts contrastos ens donen sensació de proximitat, mentre que els grisos i suaus tenen sentit de llunyania (foto 2). Això ho podem exagerar amb diferents filtres. «Elvira Madigan».

-Enfocant un pla, el diferenciarem dels altres que estaran desenfocats (foto 3).

-La il·luminació també ens pot modificar la perspectiva: així, la il·luminació lateral és més apropiada que la frontal per a crear l'efecte de profunditat.

-En el cinema, un dels efectes més utilitzats per aconseguir la profunditat, consisteix en un estudi detallat del moviment de la càmera i subjectes en cada una de les escenes que componen el film. «Arabesco», «Iván el Terrible».

Com a complements, tenim els següents recursos:

* So i il·luminació.

* Interposició de diferents espais, de manera que en donin un de sol.

* Manipulació de l'espai durant el muntatge.

* Diferenciació clara de l'espai dramàtic (psicologia, idees, sentiments, personatges; «Séptimo Sello»), de l'espai geogràfic (que et situa en un lloc concret).

El cinema ha realitzat diferents estudis en la recerca de la tercera dimensió. Històricament, tenim:

-Sistema TOHT: Sistema fisiològic pel qual es podia veure realment la imatge en relleu, utilitzant unes ulleres especials. («Los crímenes del Museo de Cera»).

-Després s'han anat utilitzant una sèrie de sistemes psicològics, per donar la sensació de la tercera dimensió.

-POLIVISIÓ.

-CINEMASCOPE: La primera pel·lícula en aquest sistema, fou «La túnica sagrada».

-CINERAMA.

-TOOD-AO: Introducció de l'estereofonia al cinema.

-SENSOUROND: «Terremoto».

Col·lectiu de cinema Independent de la Garrotxa

CERÀMICA

Des d'aquesta secció, intentarem de donar unes nocions teòriques i pràctiques de l'activitat artesana que fem: la ceràmica. En la Cooperativa de Ceramistes Coure, hi participem vuit ceramistes, cadascú amb la seva manera particular de treballar i de concebre l'obra. Això ens permetrà veure una mateixa qüestió resolta de diferents maneres (com per exemple els sistemes de cuites).

En els propers mesos, anirem explicant el nostre ofici: primer parlant de la matèria prima, el fang, després del seu treball, i acabarem amb la cocció; sempre, és clar, des de la nostra experiència i coneixements.

Tècnicament, ben segur que les nostres explicacions presentaran lapsus, bé per la manca de coneixements, bé per la dificultat de transcriure exactament les activitats manuals. Ens sembla, però, que aquestes ratlles mensuals us serviran més per a donar-vos una idea aproximada del nostre ofici, que no pas per a capacitar-vos a exercir-lo; pretendre aprendre a fer ceràmica o qualsevol altre ofici llegint, és impossible.

A més d'aquesta explicació de l'ofici, us proposarem a cada número un petit exercici per fer amb pocs mitjans a casa vostra, el qual anirà relacionat amb el tema general que s'expliqui. També inclourem algunes notícies relacionades amb la ceràmica, que us aproparan a aquest sector ben viu de l'artesanía actual.

Sols ens resta dir-vos que estem a la vostra disposició per qualsevol dubte o qüestió que se us pugui presentar.

Com a primer treball pràctic d'aquest curset, donarem unes instruccions per determinar si algunes de les terres que trobem quan anem d'excursió, o que una pala està remenant per fer uns fonaments, són suficientment

plàstiques per a utilitzar-les per fer figuretes de pessebre, per exemple.

Si una terra ens atrau pel seu color, per la seva finor, i volem saber si serveix de fang per modelar, la primera prova que ha de passar és la plasticitat. N'agafem una mica i la remullem amb aigua o saliva; la passem per entre els dits, i intentem fer un cuc llarg i prim. Aquest cuc, l'emmotllem en un dit. L'aspecte que agafa determina la seva plasticitat. Si s'hi adapta perfectament sense cap esquerra, podem considerar que és una bona argila. Segons augmenta el gruix de les esquerdes, va traient possibilitats de treball.

La terra normal del camp, és impossible enrotllar-la sense que s'engruni. Cal tenir en compte que, a vegades, la causa d'esquerdes en la prova, ve donada per un escalfament perifèric i, per tant, un enduriment, resultat de tenir-la massa temps en contacte amb l'escalfor de les mans. Així doncs, és important no fer durar gaire l'operació.

ARGOT DEL CERAMISTA

Argila.— Tipus de terra utilitzat per l'elaboració de la terrissa.

Terrera.— Lloc d'on es treu l'argila en estat natural. Se'n troba disseminada per tota la Garrotxa. En moltes, hi ha una bòvila o n'hi queden restes. Sant Roc, Begudà, Riudaura, Bianya, etc.

Terrisser.— El qui sap fer totes les feines de l'elaboració de la terrissa.

Pandó.— Piló de terra a punt per elaborar una peça.

Llimutja.— Barreja d'aigua i fang que serveix per facilitar el treball de la peça entre les mans.

35-04060 GASTRONOMIA

CA L'EDUARD,
INSTITUCIÓ
GASTRONÒMICA
OLOTINA

Parlar de ca l'Eduard als olotins de soca-rel o als nou vinguts amb arrelament suficient a la ciutat, és parlar d'una institució tan coneguda en el camp de la gastronomia, com ho poden ésser en els seus camps respectius, els volcans d'Olot, la Mare de Déu del Tura o els artistes locals.

Tothom que surt mínimament algun dia o algun vespre de cap de setmana a

menjar fora de casa, coneix aquesta petita i senzilla estança del carrer Alta Madoixa número 14, anomenada «Ca l'Eduard». Des del carrer passa gairebé desconeguda l'existència del local, és després de traspasar la porta d'entrada, seguida d'un petit taulell de marbre i una manpara envidriada, quan et trobes dins un petit menjador interior, amb vuit o nou taules de diferents mides escampades, amb una capacitat màxima d'uns trenta o trenta-cinc estants, un trinxant amb molts anys de vida, unes parets adornades amb lleixes de vidre que mostren uns quants vins i licors de diferents marques i uns quants dibuixos, olis o aquarel·les, cedits en el transcurs del temps per parroquians artistes, en homenatge als bons tractes gastronòmics i familiars de l'Eduard i la seva família.

D'un cop d'ull, es fa evident que ens trobem en un dels últims exponents del que cinquanta anys enrera eren aquestes cases de menjars; dirigides sempre pels membres de la família i que, desgraciadament, han anat desapareixent de les nostres formes de vida actual.

Efectivament, ca l'Eduard té més de cinquanta anys d'existència. Fou obert al públic exactament al mateix lloc actual, l'any 1929 per l'Eduard Francesh i la seva dona, coneguda familiarment pel seu nom de pila: «la Pepa». La parella provenia de Girona. L'Eduard es traslladà a Olot amb motiu de la inauguració de l'antic restaurant de l'Estació, amb l'intenció de restar poc temps entre nosaltres, però les circumstàncies o el des-

tí, com vulgueu dir-ho, feien que es quedés per sempre. De primer com a treballador a l'Hotel Europa, per passar seguidament a regentar durant uns dos anys un petit restaurant anomenat «El Rovell de

l'Ou», que es trobava situat pels voltants de la Plaça Campdemàs —carrer dels Sastres, sector on en els anys que parlem hi havia un gran ambient nocturn. Els Olotins de l'època, els nostres pares o avis, sortien a fer les seves, tan en l'aspecte de menjar o beure, car a cada pas hi havia alguna tasca o fonda, com en el de passar l'estona en alguna de les acreditades cases de «senyores» de l'època. Tot un ambient ara inexistent.

És doncs l'any 1929 quan l'Eduard i la Pepa es posen a treballar al lloc actual, com a casa de menjars, amb despeses fixes de tota la setmana o passavolants habituals, els quals buscaven un tracte familiar i un menjar casolà.

A ca l'Eduard hi trobaven un parell de plats d'entranant i un parell de segons

variats, per escollir cada dia i seguint la cuina del mercat, és a dir tot el que es troba a la plaça en les diferents estacions de l'any.

Durant la setmana s'hi feia una cuina com a les cases normals, uns primers plats de: fideus, macarons, canelons, estofat, arros, ous, menestra de verdures, etc., seguit de diferents complements de carns, peixos o avirams.

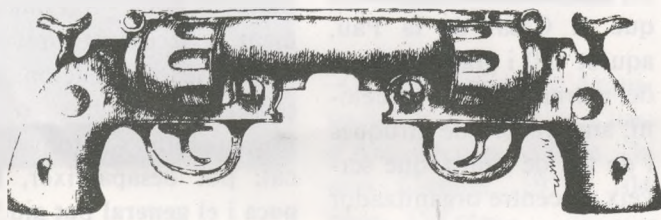
Actualment els descendents de l'Eduard continuen treballant exactament igual, amb clientela fixa, amb més de vint-i-cinc anys de fidelitat a la casa.

El que ha donat més ressò i merescut crèdit a l'Eduard i ara a la Pepita en Joan i la seva filla Kati, són els sopars i en la primera època els ressopons, per encàrrec.

El ressopó, ara quasi desconegut, estava institucionalitzat hi era molt habitual. Hi havia varis establiments que'l servien a les colles, generalment d'homes sols o amb alguna amiga, els quals es passaven la nit d'un lloc a l'altre fins ven entrat el matí. Els noctàmbuls es creuaven amb els matiners quan aquests anaven a les primeres misses.

El ressopó es començava a prendre a les dotze o a la una de la matinada per acabar a les cinc o a les sis. Moltes vegades eren els mateixos comensals qui portaven peix de Roses o Caça o un bon filet de vedella que l'Eduard es cuidava de preparar i guisar per finalment compartir-ho a la taula amb el grup organitzador de la gatxara. Altres vegades, eren les excel·lents mongetes amb bo-

EPISTOLARI

JORDI:

Potser recordaràs, de les passades eleccions, una pregunta que feia «La Comarca» als candidats al Parlament: Té remordiment de consciència? A mi, potser la pregunta no m'hauria cridat l'atenció si no arriba a ésser per les dues respostes: el sí, en tinc, i el no en tinc, aquest últim decidit i sense cap dubte. Suposo que la interpretació de remordiments de consciència deu tenir diversos significats, i que això justifica que hi hagi qui pugui respondre que no té remordiments de consciència. Jo en tinc, i crec que la consciència —ser conscient intel·lectualment i moralment del que es fa i es diu—, és determinat per un comportament humà, ple de dubtes i pel qual s'han de prendre decisions personals, sempre amb el risc d'equivocar-se. Em fan por la gent que no tenen remordiments de consciència, tal com jo ho entenc, i em fan por perquè no hi veig la possibilitat que puguin equivocar-se i rectificar.

Els remordiments de consciència, crec que són la millor vacuna contra el dogmatisme i el paternalisme dictatorial. ¿Com es pot ésser intolerant si la consciència et fa dubtar sobre les teves pròpies creences i actuacions? També hi ha el perill que no t'apuntis a res perquè no hi ha res que es vegi clar. Ara em vénen ganes de posar-me un barret que posi: Remordiments? Sí, gràcies. El que no sé, és quin dibuix posar-hi.

JOAN

EPISTOLARI

JOAN:

Ningú no pot dubtar que estem en una època de transició en la qual, en pocs anys, hem vist ensofregar-se un bon nombre de mites que tots —recorda-ho— consideràvem intocables, i on els mínims postulats, dogmàtics o no, són actualment qüestionats amb fúria, des de la vacuna del 68. En aquest estat de coses, em sembla que és normal i fins i tot decent, la pràctica de l'escepticisme i un exercici de dubte permanent. Però recorda també que la intransigència i la intolerància, a part de presidir el nostre país durant anys, arribaren a impregnar la majoria de plantejaments ideològics, institucionals i de l'oposició com una plaga contagiosa. Si avui ja ningú no s'escandalitza de certes contradiccions, com la que un socialdemòcrata sigui president d'un banc, un socialista milionari, o que un comunista no faci els vots de pobresa i castedat, fermesa i compostura que abans se li exigien, això no sempre ha estat així. Vull recordar, per exemple, l'anècdota de l'Alberola, dirigent anarquista dels anys vint al Centre Obrer, que rebé qui sap les crítiques per part dels seus correligionaris pel fet d'haver-se comprat... un simple despertador.

Vull dir que tot és molt relatiu, ja ho saps. Per més que aquesta filosofia einsteniana és la que més em plagui, en determinats moments històrics la indecisió, les contradiccions i el remordiment, s'han pagat molt cars. Avui, per sort o per desgràcia, tot això s'ha desbordat i cal reconèixer que potser perdem ídols per guanyar homes corrents. A mi també em fan por els qui no dubten mai, els qui no es peneixen i els qui diuen veure-hi clar. No és pas estrany, doncs, que l'ofici de polític es deteriori a marxar forçades, obligats com estan a magnetitzar visualment més que no pas a convèncer. El dubte i el remordiment no vénen gaire a cap mercat.

Penso que tot plegat pot ésser conseqüència d'aquest esperit de milenarisme que ens està envaint a tots, constantment assetjats per la incertesa d'un profetitzat apocalipsi.

El dibuix del badget pot ésser el nuclear, però de color de gos com fuig, color tan incert i fascinant del nostre lèxic català.

JORDI

tifarra blanca barrejada, plat popularitzat per la casa, la base del ressopó, que podien anar seguides si era en ple hivern, d'uns peus de porc al forn, plat que ha donat justa fama a l'establiment. Tots aquests menjars, selectes i senzills, els acompanyaven sempre amb vins o xampanyes de marques acreditades, cosa que actualment s'ha perdut força. Ara sovint es fan bons àpats acompanyats amb vi de raig.

L'Eduard morí pel gener de 1966, època en la qual el pes de l'establiment ja el portava la Pepita i que actualment continua amb les mateixes característiques i costums. El que ha variat més, són els hàbits de la clientela. Ja no es fa el ressopó, car ara la gent van a sopar a les hores normals, i ja no surten només colles d'homens sols, ara alternen aquestes amb parelles o matrimonis que tenen per costum reunir-se i menjar plegats. A ca l'Eduard hi ha grups que fa anys i panys que hi van. Hi ha la colla dels dilluns o la dels dissabtes, els clients de l'estiu, els sopars d'inauguració d'exposicions. Per la casa hi han passat gairebé tots els artistes locals i molts de foranis, el record dels quals ha quedat plasmat en un àlbum amb obres de tots els que han volgut demostrar llur agraïment per les atencions rebudes.

Últimament va ésser en el marc de ca l'Eduard on fundarem la nostra penya gastronòmica «El Cassolot», agrupació de dotze

membres dedicada a elaborar i menjar plats fets pels mateixos socis, a més a més de visitar diferents restaurants de la comarca i valorar-ne les seves qualitats.

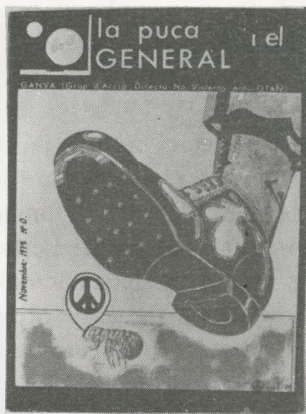
Actualment i per encàrrec, a ca l'Eduard s'hi pot menjar una escudella i carn d'olla com cal, una bona escaixada de bacallà, rostits casolans de porc o xai o vedella, el «platillo amb bolets» un plat gairebé desaparegut, el bacallà a la llauna que tampoc es troba habitualment. En temps de cacera, guisen la perdiu, la becada o la llebra que hagin pogut adquirir a la plaça o bé la que hi porten els mateixos caçadors. En quan al peix, també us faran el que pugueu haver comprat a subhasta de la costa, condimentat de la forma més adequada: un suquet de peix amb patates, el pollastre amb llagosta, un bon rap a la marinera, bullabesa o sopa de pescadors, un bon lluç al forn o unes gambes de Roses quan n'hi ha. Aquests plats són una mostra de tot el que es pot menjar a ca l'Eduard, guisat d'una forma molt casolana i sempre amb una relació preu qualitat estable i ajustada.

Així és com encara podem gaudir a la nostra ciutat d'aquesta forma casera de fer gastronomia, gràcies a aquest petit establiment fundat per l'Eduard, que tan dignament segueix el seu nom, i que sigui per molts anys.

Fotos Mel

EL CASSOLOT

PREMSA

La puça i el general

(Revista mensual. Edita la GANVA. Casal de la Pau. Bruc, 26, 2on, Barcelona. 60 pessetes).

Els qui el conegueren en els seus bons temps, diuen que el Casal de la Pau, aquest vell i grandios local del carrer del Bruc barceloní, amb record de xiruques i de foc de camp, que serveix de centre organitzador i tàctic a diversos col·lectius de caire antimilitarista, ja no és el que era. Però, entre l'avorriment, els grups que encara s'hi aixopluguen, sovint relacionats (ecologistes antinuclears, no-violents, objectors, antimilitaristes), són capaços encara d'entretenir la ciutat de tant en tant. Que si ara una cercavila amb disfresses caricaturitzant els prohoms catalans de la Trilateral, la mare del capital; que si ara una estiba de bidons de residus radioactius de per riure a la porta de FECSA. O bé una encartellada silenciosa d'objectors davant del Govern Militar, o bé una entesa davant del consolat argentí en protesta pel decret que dona per morts els desapareguts...

L'últim novembre, un dels col·lectius més novells del casolot, la GANVA (Grup d'Acció Directa No Violenta Anti-Otan), editava el número zero de **La puça i el general**, revista mensual menuda de format però curulla d'intencions. Tot i que la GANVA està compromesa bàsicament des de fa més d'un any en l'intent d'endegar una campanya contra l'ingrés-

de l'Estat espanyol a l'OTAN, la publicació es mou dins els paràmetres més genèrics de l'antimilitarisme, l'antiimperialisme i l'antiautoritarisme.

La puça i el general pretén, en primer lloc, crear una eina que permeti escampar al màxim totes les informacions i tots els debats que a l'entorn de la campanya anti-OTAN es vagin produint. En segon lloc, fomentar el debat teòric sobre temes més generals, com són el militarisme i l'imperialisme. I, en tercer lloc, l'impulsar el naixement d'altres grups i campanyes antimilitaristes, amb l'objectiu de crear el moviment antimilitarista català.

Significativament, la gran majoria de les publicacions que s'inscriuen dins l'ampli espectre de l'esquerra, són encara defensives, de resistència a fenòmens d'opressió i agressió, nous i de sempre. Potser és el signe del temps. Amb tot, i en el moment que **Agermanament**, l'excel·lent «revista de política internacional al servei dels pobles oprimits» (com s'autoqualifica), pot desaparèixer, **La puça i el general** pot ajudar a contribuir, a través del debat, a la convergència d'aquells sectors, sovint automarginats, que malden per l'assoliment d'un moviment radical al nostre país. Si no, correm el perill que el Club Siglo XXI la direcció de «El País», polítics nouvinguts i altres descensats del PTE i del PSP, a l'empar d'unes temptadores sigles que els italians han sabut omplir de contingut, ens facin veure garses per perdus.

A. M.

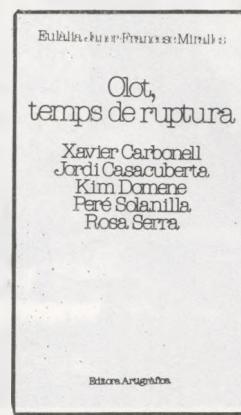
LLIBRES

0335-04360

«RUPTURA» COM A PRETEXT

Fantasma o realitat? Ja ho ha endevinat: quan aquesta parella de conceptes surt en relació amb Olot, en 90 per 100 de casos es tracta d'Art, de la famosa (tristament famosa?) «Escola Olotina». Així també en el llibre «Eulàlia Janer - Francesc Miralles,

OLOT, TEMPS DE RUPTURA, Xavier Carbonell -Jordi Casacuberta Kim Domene - Peré Solanilla -Rosa Serra. Editorial Artigràfica, Barcelona, 1979». 177 pàgines. 1.200 ptes.

És, aquest, un llibre ben i curiosament fet: el disseny senzill, sense pretensions, i per això mateix agradable, abundant material d'il·lustracions, una introducció (a càrrec de Francesc Miralles), cinc estudis individuals (a càrrec d'Eulàlia Janer), així com un annex bio-bibliogràfic detallat. Una tal cura en forma i contingut —desgraciadament— no se sobreentén; el lector sabrà valorar-ho.

Pel que al mateix text pertoca, el punt crucial, el problema, es troba, evidentment, en la introducció del llibre. Conscient de les dificultats, en Francesc Miralles ha anomenat el seu treball amb tota precaució «Introducció a l'estudi del fet artístic a Olot» (subratllat del qui això escriu). Amb això deixa molt clar que el treball sobre el tema, encara està per a escriure. L'aportació i el mèrit de l'estudi d'en Miralles rau més en el fet de plantejar-hi preguntes que no pas en el de contestar-les.

És l'«Escola d'Olot» un fenomen geogràfic o un fenomen geogràfico-històric? Un fenomen estilístic? Temàtic? Organitzatori? Ideològic? Sociopsicològic? O inclús un fenomen inexistent? En Miralles té raó quan —cara a aquesta inflació d'interpretacions— escriu com a primera frase del seu estudi: «L'Escola d'Olot és un concepte poc determinat...» (pàg. 11). L'autor s'aproxima a aquest «concepte poc determinat» mitjançant unes breus passades a través de la història d'art local. Caracteritza els seus grans personatges, així com les institucions i lució de circumstàncies, sense prou força de definició i

distinció.

Davant d'aquest panorama difuminat, el títol del llibre resulta certament qüestionable. Doncs, si és cert, que el concepte de «l'Escola Olotina» és «poc determinat» (i les dades que dona en F. Miralles ho comproven), amb què concretament trenquen («Temps de ruptura...») els cinc artistes protagonistes del llibre? Amb «un tipus força determinat de paisatgisme»? Èstic segur que cap dels cinc no ho consideraria un mèrit.

Cap al final de la seva introducció, en Miralles intenta donar una altra resposta, resposta que dintre el context i desenvolupament de l'estudi resulta més aviat sorprenent: Afirma que «l'Escola d'Olot» existeix no solament com a escola paisatgista, «sinó en l'esperit de la gent de ciutat» o sigui com a fenomen socio-psicològic, fenomen que hom ha d'imaginar-se segurament com un estat de consciència reaccionària, amb el qual els cinc artistes han decidit trencar. Aquesta és la tesi. Un cop ben dirigit al bell mig de l'auto-consciència olotina, però —malgrat la forma afirmativa— més aviat una pregunta provocadora que una resposta fonamentada. (Personalment crec que s'haurien de profunditzar les recerques en aquesta direcció socio-cultural, si es vol saber quelcom més sobre «l'Escola».)

Que la «teoria de la ruptura» ha estat poc treballada, ho demostren també els estudis individuals de l'Eulàlia Janer. No fa gaire mai referència a aquesta teoria, sinó que descriu, analitza, interpreta una obra, una trajectòria artística sense reflexionar una possible ruptura o continuïtat amb «l'Escola».

Comentar ací els estudis que l'Eulàlia Janer dedica a cada un dels artistes, Rosa Serra, Xavier Carbonell, Jordi Casacuberta, Kim Domene i Peré Solanilla, trencaria el marc d'aquestes ratlles.

Només aquí el suficient per dir que es tracta de textos treballats exemplarment. L'Eulàlia Janer renuncia totalment a un vocabulari espectacular, però en última instància buit. Ella parteix en cada moment del fet pictòric, no deixa cap afirmació sense fonamentar; interpreta

amb gran cura; qualifica les suposicions com a tals... en una paraula: es tracta d'una aproximació científica a unes obres i trajectòries.

Sigrid Werning

0335-04560

LA VEGETACIÓ DE LA REGIÓ VOLCÀNICA D'OTOT

El paisatge vegetal d'Olot, amb la seva frondositat i ple de matisos canviants amb cada nova perspectiva, produeix una sensació de distensió i d'equilibri que fa que, ben sovint, en quedem enamorats. Pot ser que aquesta sensació tingui relació amb la predisposició per a la pintura, freqüent entre la gent d'aquestes terres.

Ara bé, d'acord amb la llatinada que l'autor ha col·locat a la solapa del llibre que ens ocupa, res no es pot estimar sense conèixer-ho prèviament. En aquest sentit, l'obra de Miquel Riera és una eina molt valuosa per a assolir un millor coneixement d'una parcel·la important d'aquest hàbitat meravellós que ens ha tocat gaudir i conservar sense malmetre'l.

Tal com ens comenta el Dr. Bolòs al pròleg, en el nostre temps la capacitat de destrucció del medi ha arribat a extrems insospitats i es produeixen alteracions, sovint irreversibles, per manca de cultura científica i d'una consciència col·lectiva de respecte per al patrimoni natural.

La flora de la regió volcànica d'Olot, té un interès extraordinari des del punt de vista botànic, ja que degut a l'especial situació i a les característiques climàtiques, s'hi troben juxtaposats tres tipus de vegetació: l'atlàntic (fageda, roureda

de pèrol, verneda), el submediterrani (roureda de roure martinenc) i el mediterrani (l'alzinar).

Si a aquests motius d'especial interès afegim el fet del vulcanisme olotí, penso que trobareu prou justificada l'elecció del tema monogràfic de l'obra.

L'autor ha aconseguit fer un llibre que, mantenint en tot moment el rigor científic, té un sistema d'exposició didàctic i entenedor que el fa fàcilment manejable, tant per mestres i alumnes, com per qualsevol persona interessada per la natura.

Després d'unes precisions geogràfiques i d'una breu referència a uns conceptes botànics i edafològics previs, va glossant l'estudi de les comunitats vegetals més característiques de la zona. De les diferents espècies que hi tenen més significació es donen unes dades molt resumides i ben triades, adjuntant-hi un dibuix. De moltes d'elles hi ha, a més, fotos en color.

Hi ha també uns mapes, molt cuidats, de distribució de la vegetació: uns de generals de la zona, i d'altres d'indrets d'especial interès.

Crec que tant la inclusió de l'apèndix dedicat a algunes famílies botàniques importants, com la del glossari, responen a la preocupació didàctica i de claredat ja esmentada.

El dibuix de Josep Mª Mallarach, una bella perspectiva del nucli principal de la regió volcànica, despullada de vegetació, però no de vida, que figura en la portada i la contraportada, no pot passar desapercebut per cap concepte.

És una llàstima, en tot cas, que els mitjans d'impressió potser no hagin estat a l'altura de la categoria del treball.

Confiam que aquest llibre sigui una primícia del que, segons ens diu l'autor en la presentació, han preparat en col·laboració Xavier Gassiot, Josep Mª Mallarach i ell mateix, sobre la zona volcànica, d'una forma global.

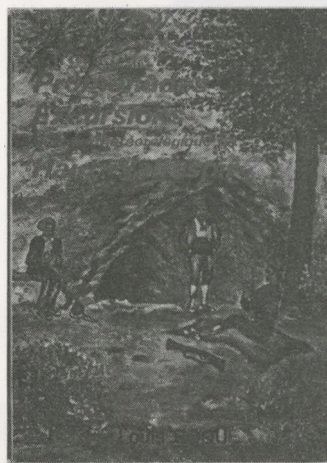
També seria molt interessant que fossin publicats els treballs monogràfics que té realitzats l'autor, d'una colla de termes municipals de la Garrotxa.

J. S. M.

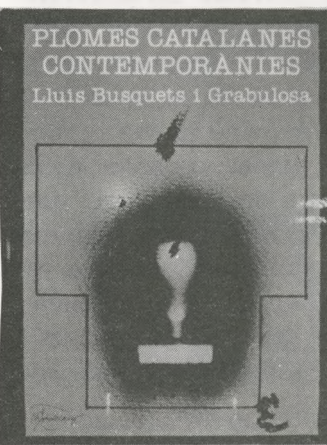

-Jordi Olavarrieta. Gerunda Girona. 2 vols. Edita, Caixa d'Estalvis Provincial, 235 i 227 pàgs. Edició numerada 1 - 4.000. Barcelona, 1979.

Llibre de fotografies il·lustrat amb textos de dos autors catalans, dividit en quatre estacions, cada una en un color de paper diferent: metalitzat, verd, blanc i marron.

-Louis Roqué, Promenades, Excursions, i Butlletin meteorologique en Haut-Vallespir. saint Laurent de Cerdans, 1979, 160 pàgs. Itineraris excursionistes de l'Alt Vallespir i part de l'Alta Garrotxa, sortint i tornant a Sant Laurent, lloc on viu l'autor.

-Lluís Busquets i Grabulosa. Plomes catalanes contemporànies. Edicions del Mall, 1980, 223 pàgs. Donatiu de la Caixa d'Estalvis de Catalunya.

Recull de textos d'autors catalans (25), a càrrec de l'olotí Lluís Busquets, apareguts al «Correo Catalán» des de l'any 1977, en el suplement català «Cap de setmana».

-Josep Murlà. La Vall de Bianya. Aubert impressor, 1979.

Amb prosa florida, presentació de la Vall de Bianya i els seus encants.

-Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya, Guia d'Arquitectura d'Olot, la gaia Ciència, 1979, 104 pàgs., 350 ptes.

Realitzat per en Quim Espanol, en Jaume Fàbrega, en Josep Fuses i la Fina Parés, es tracta de l'evolució urbanística de la ciutat concretada en plànols, edificis concrets i projectes.

-Vicenç Coromina (Edt.), Olot Art, Dos-cents anys de Pintura, 1979, 280 pàgs., 3.500 ptes.

Llibre dedicat a 23 artistes olotins, amb una presentació d'en Joan Casulà, una introducció general d'en Domènec Moli i anàlisis o presentacions de cada artista a càrrec del mateix Moli, Miralles, Picazo, Vayreda, Sempronio, Pujol, Janer, Garrut, tot acompanyat d'abundant material gràfic.

D. JOSE PELLA I FORGAS

Historia del Ampurdán. Estudi de la civilització en las Comarcas del Nores-

te de Catalunya. Barcelona, 1883 - 788 pàgs.

Edició facsímil, Aubert impressor, 1980.

Reedició facsímil d'un important llibre introbable avui, sobre la història de l'Empordà.

-Lluís Feduchi (Edit.). Itineraris de arquitectura popular española, 3.- Los antiguos reinos de las cuatro barras. Edt. Blume, 2ª edició, 1979, 480 pàgs. 3.800 ptes.

Espècie de guia amb fotos dels Països Catalans. En aquest tercer volum surt la Garrotxa. Llàstima que té algunes errades antològiques, com confondre el Ter amb el Fluvià.

-Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, Anals 1978; Aubert Impresor, 1979, 473 pàgs., 1.000 ptes.

Quinze treballs històrics realitzats pel Patronat d'Estudis Històrics en la forma i temàtica ja conegudes.

-Mònica Casalprim, Olot. Guia Urbana; Alzamora, 1980. 250 ptes.

Guia urbana amb 35 plànols parcials, molt cuidada i fàcil de consultar, a l'estil de les guies urbanes de les grans ciutats.

-Joaquim Danés. Història d'Olot, vol. III, Aubert Impresor, 1979, pàgs. 429-563, 450 ptes.

Comprèn els dos últims capítols (onze i dotze) de les Notes Geogràfiques, i els dos primers de les Notes Històriques.

JOSEP CONGOST, «POEMA DE LA MARE DE DÉU DEL TURA». Direcció MIQUEL PLANÀ. Edició bibliòfil.

EDGAR ALLAN POE. ELS CORBS. Traducció Josep Congost. Dibuixos M. Plana. Edició bibliòfil (40 exemplars). Impremta Aubert, 1979.

NOLASC REBULL DEL MOLAR, «PROCÉS D'UN BRUIXOT». Edició bibliòfil, direcció Miquel Plana. Impremta Aubert, 1979.

EL BURÍ I LA PLOMA, edició de bibliòfil d'autors i artistes olotins, iniciat l'any 1978, sota la direcció i realització de Miquel Pla-

na, i amb 26 autors i artistes locals, aparellats de dos en dos.

COL·LABORACIONS

BANCA CATALANA

CAIXA D'ESTALVIS PROVINCIAL DE GIRONA

BOTIFARRA

A	
⊙ 1, 11, 4	
♣ 9, 8, 5, 2	
♠ 4, 2	
♣ 9, 5, 4	
C	D
⊙ 8, 3, 2	⊙ 9, 7, 6, 5
♣ 12, 11, 6, 4	♣ 1, 10, 3
♠ 10, 8, 5	♠ 12, 7
♣ 1, 2	♣ 12, 6, 3
B	
⊙ 12, 10	
♣ 7	
♠ 9, 1, 11, 6, 3	
♣ 11, 10, 8, 7	

La parella A-B va perdent per 85 a 78. A ha repartit i delega a B. Aquest declara espases. Quina és la sortida correcta de C? Com han de respondre A-B al llarg de la partida per tal d'aconseguir els 23 punts necessaris per resultar-ne guanyadors?

T. J.

(Solució en el proper número)

MÚSICA

TRADITIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA

Des de feia mesos que no havíem vist un concert de jazz aquí a Olot (de la mà de l'internacionalment reconegut MODERN JAZZ SEXTET de Terrassa, amb en Josep Mª Farràs, premi millor trompetista d'aquesta modalitat al Festival de Sant Sebastià).

L'esmentada orquestra txeca ens va oferir un recull de temes tradicionals (banjo) i d'altres. Estava composada per músics de conservatori, grans professionals, però que pel meu gust, van fer un jazz molt mecanitzat i fred, dirigit pel clarinet i saxo-alt, en Pavel Smetacek, que donava les entrades als respectius i rotatius (per rigorosíssim ordre) «solos», tallant-los quan el músic anava o pretenia anar al «nirvana» que comporta la improvisació («llençar-s'hi»), que en el jazz és quasi vital, i que és el que en el fons fa vibrar l'auditori. El jazz, no ho oblidem, és la suma de la tècnica de l'instrument, «tempera», swing, etc.

Per a aquest crític, l'orquestra va fer un jazz de

país del teló d'acer (metall molt fred, val a dir-ho), va faltar esperit de jazz, a part d'alguna pallassada del clarinet Smetacek, que ens va oferir el millor de la nit, però en uns temes seus i sense pretensions al principi de la segona part.

De totes maneres, a la gent sembla que li va agradar, i nosaltres desitjariem que en benefici tant de l'aficionat com del qui ho és en potència (o per ser el jazz música de «establishment») poguéssim en lloc d'anar a buscar nois «trajats» a milers de quilòmetres, poguéssim veure grups com els que circulen per Barcelona (Modern Jazz Sextet, Locomotora Negra, Jazzon, etc.), com els que hi puguin haver per Girona i província. No oblidem tampoc grans jazz-men que sovint són per aquí, com Tete Montoliu, Lou Bennet, etc.).

En disculpa de l'esmentada orquestra, cal dir que els micros no van anar tot el bé que hauria calgut (No entenc per què de totes maneres no se sentien fort els instruments de vent, com en Louis Armstrong) i que un teatre és un lloc poc adient perquè s'hi faci caliu (hom està acostumat a les caves de Jazz). Endavant...

TON TORNÉ

QUI ÉS

Un biògraf circumstancial, en parlar de la seva família (el seu avi i el seu pare), es refereix a ell i diu «en cuanto al espíritu y obligaciones familiares, va siguiendo las huellas y buen ejemplo de su padre, pues a los cuatro hijos varones y tres hembras que le quedan, procura darles carrera y cristiana educación». Ell és el membre més conegut i destacat d'a-

questa nissaga, però el temps en què va escriure això era persona «non grata», i encara que havia publicat i el prologador de la seva obra més coneguda escriu que ell «és un d'aquests homes que saben acompanyar un amor infallent pel seu lloc nadiu, amb una tasca ímproba d'una contínua eficàcia».

L'home tenia temps per a dedicar-se a aquesta tasca, ja que li havien prohibit exercir la que havia es-

tudiat i practicat en altres temps, i tot això sense causa justificada i només per la seva resolta personalitat que, pel sol fet de ser nacionalista, li féu guanyar enemics entre els «moralistes de secà» i els sectors clericals.

Això es deia -millor dit, s'escrivia- disset anys després de la seva mort, als 71 anys.

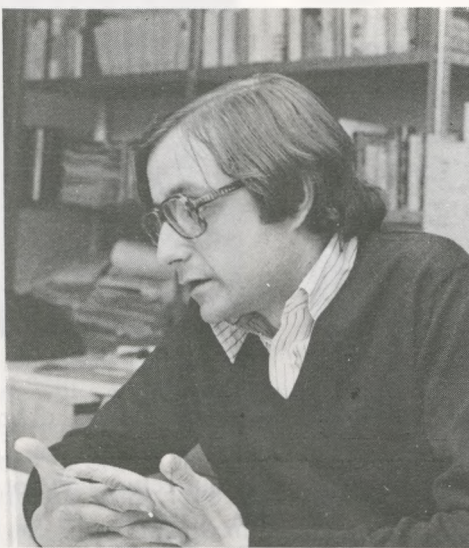
En el moment de la seva mort, fou ignorat oficialment.

Va deixar sense publicar la seva obra més important, que no tenia res a veure amb allò que va estudiar.

Inclús després de mort va continuar «perdent batalles», però no hi ha dubte que la seva tasca és imprescindible per a la nostra comprensió, i que tant aquesta com la seva memòria, restaran quan el record d'aquells qui intentaren destruir-lo no existeixi per a ningú. Qui era?

Meditacions

LA SOCIETAT CIVIL I L'ESPERANÇA

Jean Paul Sartre havia dit recentment al «Nouvel Observateur» que «la societat, avui, és una merda arreu del món». I bé que té tota la raó. Possiblement perquè la gent ha anat prenent consciència d'això, avui es parla més que mai de crisi de la política.

En aquest país, després d'aquella estimulante primavera de 1976 en què tothom sortia al carrer a exigir els seus drets econòmics, socials i polítics (després d'un piló d'anys amb molts deures i molts pocs drets), la crisi de la política ha estat un dels fenòmens més importants del postfranquisme. La màxima expressió d'aquest fet: l'abstenció. Per abstenció entenc no solament que la taxa de participació no hagi deixat de baixar d'unes eleccions a unes altres, sinó també la tendència, cada vegada més estesa, a passar de la política per part de sectors de la població que fins fa poc havien compartit esperances amb els partits i amb les organitzacions polítiques. És, en definitiva, el problema de la crisi de la representació: de la crisi del vincle entre els governants i els governats, entre els representants i els representats.

El nou règim ha caigut en una trampa terrible: la creació d'una nova classe política. I des del quinze de juny de 1977, que encara totes les esperances eren possibles, l'abisme entre classe política i societat civil no ha fet més que créixer sense parar. És greu.

És greu, perquè aquest país necessitava amb urgència no solament la creació d'un estat i d'un aparell jurídic nou (la qual cosa s'ha fet amb moltes més deficiències i amb molta menor profunditat del que caldria desitjar), sinó també la reconstrucció d'una societat civil malmesa pels anys de desert dictatorial. Els partits polítics no han estat a l'altura de les circumstàncies: calia

donar un gran objectiu a aquest país, i ningú no ha estat ben bé capaç de fer-ho, i això que els temes eren ben clars: la democràcia i la reconstrucció nacional de Catalunya. El problema és que una i altra cosa, portades a fons, és a dir, amb participació massiva de la ciutadania, fan por: per això, ningú no s'ha atrevit a trepitjar l'accelerador a fons. Potser Sartre tingui raó quan diu que avui per avui tots els partits són de dretes, és a dir, un fre a l'hora de tirar endavant.

Dos temes de reflexió proposo en aquesta primera meditació, respecte a la relació entre partits polítics i societat:

a) La incapacitat de donar una esperança. Dic esperança, no utopia: crec que, en el món actual, jugar a les utopies és fer trampa: les utopies són culpables. Però si que cal donar esperances, és a dir, finalitats: finalitats reals i possibles, que motivin d'alguna manera un conjunt social. Ningú no ha estat capaç de fer-ho. És que ja no hi ha esperances? És que ja res no motiva la ciutadania?

b) La incapacitat de donar joc a la societat civil. Crec que cal limitar la política -i per tant, l'activitat dels partits- al seu àmbit: és a dir, a la gestió de l'aparell d'Estat i a la definició de les grans opcions nacionals. Però crec que és fonamental respectar la «intimitat» de la societat civil. Els partits polítics han de deixar de ser aquest monstre totpoderós que vol estar en tot i arreu. Tots ells, han d'assegurar que la cosa pública funcioni. Però han de deixar a la lliure iniciativa dels ciutadans el desenvolupament de la societat civil. És l'única manera que cada dia sentim una mica més nostre allò que és de tots. Seria trist que a qualsevol institució d'aquest país (universitat, escola, centre cultural, club, etc.) es caigués en aquell lamentable repartiment -que no és més que una accepció de persones- que exigeix que en el Comitè directiu hi hagi dos convergents, dos socialistes, dos comunistes, un de l'esquerra i un centrista. Això seria aviat la destrucció del teixit social, que és precisament el que és més urgent de reconstruir. Cal fer florir arreu mil iniciatives, lliures, independents, simplement amb la força dels ciutadans que tenen ganes de fer coses.

En aquest terreny trobarem tema per a les properes meditacions: és el que em preocupa. Potser perquè, com diria Barthes, moltes vegades em sento una mica anarquista, dit d'una altra manera, lluny de tot allò que està massa institucionalitzat. Finalment, la societat civil és l'esperança.

JOSEP RAMONEDA

* Meditar -diu el Fabra- és «aplicar el pensament amb profunda atenció a la consideració d'alguna cosa». Cal, doncs, que digui a quines coses dedicaré aquestes meditacions? Senzillament, intentaré de reflexionar sobre els problemes, les misèries i les esperances del petit món que ens envolta, però sempre des d'una perspectiva: la perspectiva de l'home, de l'individu, de l'individual real-que diem en filosofia. És a dir, aquest subjecte capaç de conèixer i d'actuar, d' enamorar-se i de viure (o sobreviure), que és cada u de nosaltres.

JOSEP RAMONEDA

Sartre: una gran aventura de la llibertat

«Ne craignez rien, madame, c'est le peuple de Sartre...» va cridar una dona en veure Simone de Beauvoir, semiabsent i desconcertada, rodejada de milers i milers de persones en l'enterrament de Sartre. Això és el cas Sartre: aquesta capacitat d'influència, aquesta autoritat moral que sobrepassava llargament el valor intrínsec de la seva obra. Que fa que, una setmana després de la seva mort, ja el trobem a faltar.

Sartre era per a tots una mena de consciència en vigília permanent. Jo, personalment, mai no he estat sartrià. La poètica existencialista, per raó d'edat, l'he viscuda ja molt mitològitzada, i la seva obra escrita em sembla tremendament desigual, en tot cas em quedaria amb dues coses molt especialment: «Els mots» —el seu text que més m'ha impressionat—, i algun article de «Situations», com per exemple la «Llibertat cartesiana».

Però malgrat això, malgrat que hi ha molts filòsofs del segle XX que m'han interessat molt més que ell —com Bergson, com Nietzsche, com Foucault—, malgrat que hi ha molts novel·listes d'aquest segle que m'han semblat més potents —com Thomas Mann, com Aldous Huxley (el bo, el de «Contrapunto»), com Robert Musil, com Kafka—, Sartre sempre m'ha mantingut amb tensió, sempre he estat pendent de la seva última paraula —que m'haurà irritat o m'haurà agradat, però mai no m'haurà deixat indiferent—, sempre m'ha semblat el prototipus de l'intel·lectual autèntic, és a dir, d'aquell qui sap que quan s'assumeix públicament el paper d'intel·lectual s'està assumint —d'alguna manera— un compromís moral amb la societat.

Sartre ha estat un gran seductor, un moralista immens. Un moralista que no tenia cap altra força que la derivada del seu individual real, cap altre criteri que el que sorgia de la intimitat

de la seva consciència. Un moralista lliure, és a dir, sense això que detestava tant: el poder. Aquest ha estat el secret de la seva immensa audiència en els més diversos racons del món i en les generacions més distintes. Aquests dies s'ha pogut comprovar per les reaccions que ha provocat entre nosaltres. Cap de les persones que en la postguerra va intentar honestament sortir del marasme intel·lectual i espiritual en que el franquisme va deixar aquest país es indiferent a Sartre. Pels que ara tenen seixanta anys va ser una de les poques llums en plena foscor; per als qui en tenen quaranta o cinquanta, va representar una autèntica ajuda moral per a resistir i intentar tirar endavant; i per als qui en tenim una trentena, ha estat un model de responsabilitat en l'assumpció de la tasca intel·lectual.

Dues coses m'interessen especialment de l'obra de Sartre. En primer lloc, la radical defensa de l'individu com a llibertat pura, com a consciència absoluta. Durant molts anys, Sartre ha estat sol defensant l'individual contra tota proposta d'hipostació de l'individu en una entitat superior, d'allò privat en allò públic. Va voler que el marxisme li acceptés aquesta opció com a heterodoxa, i no se'n va sortir mai. Varen acabar de punta.

En segon lloc, la voluntat de donar un contingut ètic a les relacions entre els individus, a la societat. Per a Sartre, una societat millor només pot ésser aquella en què la moral presideixi les relacions entre els qui la formen. Voler això, vol dir ser plenament radical. En els fins i en les intencions. I Sartre ho era.

Per això Sartre va morir amb una obsessió: trobar un principi que permeti a l'esquerra recuperar la seva força ètica, i per tant la seva potència. Fins a l'últim moment Sartre ens ha fet anar de bòlit, ha estat anant contracorrent. Els

sartrians més compromesos amb l'esperit de «La Nausée», han hagut de llegir un testament que parla d'esperança: «En tot cas, el món sembla lleig, dolent i sense esperança. Això és la desesperació tranquil·la d'un vell que morirà ací al mig. Però justament, jo em resisteixo i sé que moriré en l'esperança; aquesta esperança, cal fundar-la». Alguns han dit que si Sartre s'agafava a l'esperança, és perquè ja no li quedaven forces per a continuar avançant al seu estil, és a dir, sense agafar-se mai a res. Jo més aviat penso que Sartre ha estat fidel a si mateix fins a l'últim moment. Com sempre, ha anat contracorrent: tornava a parlar d'esperança quan gairebé ja no parlem ni tan sols de desesperació; tornava a parlar de la «humanitat» quan sembla que allò que toca és parlar de

l'individu que abans era ell tot sol a defensar; i encara parlava de revolució, quan el màxim que fem és preguntar-nos ja no si és possible, sinó tan sols si és desitjable. És Sartre, que complia amb la seva obligació: no deixar-nos mai tranquils. Jo li ho agrairé tota la vida. I el trobaré a faltar cada vegada que en el món passi una cosa d'aquelles enfront de les que ell no oblidava mai de pendre posició. Ja no hem podré tornar a enfadar amb Sartre, i això fa que avui el món en sembli una mica més pobre. S'ha mort un dels que li donaven força: «Tout un homme, fait de tous les hommes, et qui les vaut tous et qui vaut n'importe qui». Sartre és una gran aventura de la llibertat.

Josep RAMONEDA

Barcelona, 23 abril 80

Caricatura: DAVID LEVINE

Jean-Paul Sartre

ORESTES

(...) He matat per vosaltres, no faig com Egist del meu crim un crim de ningú. El reivindico de cara al sol. És la meva raó de viure, no temeu res del que fins ara us ha fet por, tot és a sobre meu. Sobre la meva consciència. Un Déu m'ha ofert el tron. L'he refusat. Vull ser rei sense terra ni súbdits. Sóc com el flautista que s'emportà les rates amb ell. Mireu! Mireu les mosques! Ja cauen. I el flautista, amb les seves rates, va desaparèixer per sempre. Així...

TELÓ

Les Mosques de J. P. Sartre ens van servir per expressar-nos quan ens dèiem T. E. D. A.

Orestes, el d'en Sartre, és l'heroi de l'inconformisme, un home que s'enfronta amb tot el sistema social, que qüestiona profundament el sentit de la justícia i de la llibertat humanes, fins a arribar al més endins de l'existència.

Reivindica el seu crim a la llum del dia, ha transgredit les lleis més intocables en bé de la justícia que la seva consciència li ha dictat; la seva llibertat esclata amb tal força que cap dels seus compatriotes no pot entendre'l. Viurà sol. El seu país continuarà amb la por i els remordiments (mosques), buscant la seguretat d'uns ídols edificats per ells mateixos a través del mite o de la història falsejada: la reialesa i la divinitat. La història d'Orestes és grandiosa i profundament descoratjadora. Completament aïllat, després de la lluita d'anys, es troba abocat a un esdevenidor sense esperança, sense comunió possible amb cap altre home lliure.

Sartre conclou amb gust de fracàs, tot i la lucidesa del camí que ha traçat, el seu Orestes no pot comunicar-nos felicitat plenitud, ans al contrari, ens parla de buit, mancança, absència. Amb més optimisme diríem que Sartre no pot «instal·lar» el seu Heroi en altre lloc que no sigui la pròpia rebel·lió, la seva identitat és l'absència. És, en resum, el caràcter preponderant i revulsiu de l'obra: la negativitat.

Amb aquest Heroi actual i la seva tragèdia enllaçada a la història occidental, vam voler expressar el nostre inconformisme. Ens en vam anar del tema; el nucli i caràcter de l'obra ens va servir d'esquelet per bastir-hi al damunt una crítica social i familiar, i l'experimentació d'un seguit de solucions teatrals (maquillatge, espais, escenografia...), que van acabar per camuflar tot rastre de negativitat o angoixa o nàusea. El nostre inconformisme, acabàvem d'estrenar-lo i relluïa de vitalitat; el text últim, el que hem citat més amunt, estava acompanyat d'una música triomfalista a més no poder, per citar un exemple.

De la utilització del text, però, en vam ser conscients; des de la seva elecció no volíem fer un Sartre, sinó un TEDA basat en Sartre. Ara potser seria el moment d'agrar-li la seva obra; el seu treball, que ens va permetre abocar-nos amb totes les nostres forces a la creació d'aquell espectacle, i adonar-nos que el sentit de la vida no es troba tan sols en les potències positives, tan divulgades entre nosaltres, sinó també en les negativitats o en els «espais» que aquestes negativitats posen de relleu. Després de l'angoixa, després dels silencis, després de la no decisió, abans de la felicitat, abans de la paraula, abans de l'acció. Si tornéssim a agafar un text d'en Sartre, seria això el que més ens interessaria.

C. C.

New d'Or Times

Irresponsable: Tony Berrido

Més irresponsable: Na Catarineta

NOTA: Pel mateix preu de venda d'aquest exemplar de «New d'Or Times», exigeu el nostre suplement «Gra de Fajob».

Ni cotxes, ni bicis... Cavalls!

Sembla ser que en l'actual polèmica sobre circulació urbana, entre els partidaris de l'automòbil i els de la bicicleta, l'Ajuntament d'Olot ha pres partit per una solució salomònica. Ni uns ni altres: s'ha decidit a implantar a Olot la circulació cavallar. De moment ja s'han instal·lat unes modernes i resistents barres de ferro per a estacar-hi els animals. I segons hem pogut saber, al mateix Firal s'hi instal·larà una Estació de Servei de Farratge de la Campsa (Compañia Arrendataria del Monopolio de Piensos, S. A.).

Trenta olotins esperen una herència amb els braços auberts

Les papereries olotines han vist desaparèixer en un tres i no res els mapes que tenien de l'Argentina. Segons sembla, una senyora d'aquell país es morí, deixant uns quants milions per a la persona d'Olot que tingui els braços més auberts, i de moment ja han començat a viatjar cap allà els qui es creuen mereixedors de l'herència. De totes maneres, podria molt ben ser que els milions no anessin a parar a qui tingui els braços més auberts, sinó les mans més llargues.

Buenes!

Sóc en Puig-olet. Com que veig que això de donar consells és la diversió més barata, ja sóc aquí. Amb caritat cristiana, això sí, m'he carregat als socialistes, als convergents als d'esquerra i a l'alcalde —que no vol plegar, què et sela?— toca l'hora de dir veritats com un temple —com diria en Ruscanti, renegat!— sobre els d'Ucd. Aquest és el partit del futur. Si continua plovent, podrien enfocar una campanya electoral, amb la promesa de cobrir els carrers d'Olot per que les processons poquessin sortir sense sobresalts. És una idea que automàticament els donaria els vots dels catòlics practicants que sumats als que aporta l'Independent Sr. Roc els asseguraria, almenys, la victòria moral. I ara que parlo de moral aplaudeixo als edils per haver retallat en el que fou possible la campanya de planificació familiar. Què és això de planificar la família? Ni a n'en

Facrets se li havia ocorregut aquesta gamberrada. Aquí el que falten són dones prenyades. Que donin fills i a veure si entre tots posen en ordre els Museus de la ciutat. Que el que passa és que la comissió és curta per tanta obra. Ja ho diu el ponent de cultura: hem de posar tots els quadres allà on capiguem. I sí senyor ho hem de fer! Que tantes collonades aquí de marxistes dibuixant preservatius. El que hem de menester és el que hi havia abans: capellans que ens expliquin com funciona això del matrimoni. Ells que en saben tant! Llavors podríem també prometre i prometre que tornàreu a instaurar la missa de dotze en castellà. Serien dos vots més. I aneu sumant.

I això de la tia d'Amèrica, com no se us havia ocorregut! Renoi quin arròs podríem fer amb vintuna gamba!

Ben vostre
Puig-olet I na Puig-oleta

Com més cosins... més endins

LA LLANA AL CLATELL

En aquesta secció pensarem oferir-vos les flors escollides d'un pomell casolà i tradicionalment anomenat celtibèric. Una petita antologia de disbarats impresos i altres curiositats que, a nosaltres, ens fan petar de riure i ens impulsen a fer una saludable conya. Insòlites errades, relliscades il·lustres, tendra i malèvola ignorància i, en general, els rampells més racials i espermèntics d'aquest nostre i sovint inefable país. No cal que us hi empreneu ni que ens doneu les gràcies. Nosaltres som així.

Des d'ara us demanem que ens envieu altres mostres per a publicar.

Ben agraïts.

Campaña pro Navidad y Reyes

Distinguido Sr. y amigo:

De nuevo ante nosotros las Fiestas Navideñas y de nuevo también la «Campaña de Navidad y Reyes» que, como los años anteriores, organizan las Asociaciones Parroquiales de Caridad y las Instituciones benéficas del Santo Hospital y «La Caridad», todas unidas, con el apoyo y colaboración del Excmo. Ayuntamiento.

De sus buenos sentimientos cristianos y de su espíritu de fraternidad nos prometemos esperar que acogerá con el mayor interés la contribución a dicha Campaña.

Se trata de hacer que todos los miembros de la gran familia olotense puedan celebrar las Fiestas Navideñas con aquella alegría y paz que los ángeles anunciaban al mundo, en la venturosa noche del Nacimiento de nuestro Redentor.

Para facilitarle la entrega se ha pensado en que el mismo distribuidor de la presente circular pase oportunamente a recoger el sobre con su donativo.

Finalmente creemos oportuno recordarle que su donativo servirá para TODAS las antedichas Asociaciones y Entidades UNIDAS, que hacen UN SOLO fondo común.

Muy agradecidos, le saludan en Cristo Jesús.

POR LA COMISION:

Los Párrocos de la Ciudad.

El Alcalde Actal:
Francisco Casas Vilá

El Alcalde-Presidente del Excmo. Ayuntamiento de Olot
y los
Rrdoos. Cura-Párrocos de la Ciudad

En nombre propio y de la Comisión
Benéfica Pro-Navidad, desean a Vd.
Felices Pascuas y Mejor Año Nuevo

Caixes Besora

La Caixa...

la definitiva!

chillido agudo, de risa, exasperante. cubre el lado inferior con los dedos y muestra sus dientes y el aire es un incluso silba, entre dientes, contrae los labios de modo desagradable, me llama con dos dedos, los estira, los atrae hacia sí, señala su mentón, todos de la calle, muy erguido. Pero después de unos pasos se detiene, un torniquete estallando en la garganta de él mientras camina bajo los que cuelga desde un edificio, como un reptil, se mueve, veo una goma, Bruscamente se levanta y empieza a andar, se aleja; veo una cadena girar en este desesperado juego.

azul de su mirada, algo está dispuesto, una vez más dispuesto a proseguir pero le comprendo, repentinamente le comprendo, subyugado por el ve todo, sus recursos, sus recursos, y su dios, yo me burlo de los dioses, explorar en sus bolsillos, la superficie de la mesa con la mirada, vuelv- Coge la bolsa, mira en su interior, pero la bolsa, entonces vuelve a rado por dos veces, es el precio de un huevo cocido. No, no son teorías, es el precio de estas patatas que he tritu- el bolsillo. Es como si las llevara todas medidas en él, acaricia sillo, el del pantalón. Y después, él, sus teorías, arremanga el bolsillo, en la pierna, su bol-

III

zapatillas sacrificadas; y nos trajeron manzanas de postre. turalidad porque su dios estaba en nuestros platos, en la bolsa, en mis tivas envolturas en piel y calcio y tierra y todo se sucedía con gran na- ban un único cuerpo sólido, giraban en el plato, recuperaban sus primi- mi plato daban vueltas, volían atrás, a un par de minutos atrás, forma- apresado a un dios fiel, y hablo, y los huevos y las patatas trituradas en disponer de una teoría, allí, lo que él pensaba, en sus ojos azules tenía Durante toda la mañana hablo de sí mismo, constantemente podía chara en la mesa, con tales instrumentos es más fácil.

por costumbre hacerlo siempre así, en el agua hirviendo. Había una cu- agua caliente; nos sirvieron todo en una lata rebosante de agua. Tenía mesa, como un candelabro. El metía la mano, los dedos, en el bote con Comimos patatas y huevos cocidos y pan, con la bolsa encima de la crueles.

labios delgados que dibujaban las palabras, acartianes, en absoluto y él movió los labios, unos labios delgados para articular palabras, unos El mar, las olas, en mi mente, estaban en juego, como la procreación, mis posibilidades, no podía resignarme a una espera, una espera.

nado todo ante la opción, no, no quiero pensarlo, había especulado con debe sonreír al sol, el sol al mar; en cualquier caso, lo hubiese abando-

I

Era un delgado chorro, un poco de agua salpicada entre dos trozos de tierra. Al principio, casi pegado a la pared, las gotas de agua están unidas, forman un tronco líquido, después el aire, el aire hace que me salpique, y es insignificante y no lo comprendo, pero está ahí, igual que ese fenómeno, me refiero a que el líquido—efectivamente, es una tubería—, el líquido sale por aspersión, corre por el interior de las tuberías. Lo he visto en grandes jardines públicos. El agua riega el césped; cuando lo vi, no podía creer que el agua fuese para el césped.

Después de aquello me sentía capaz, mi camino estaba jalonado de estrellas, he terminado; me sentía como una mujer sucia que puede revolcarse en el barro. He llegado a vivir, a vivir en el fondo de mi alma, estoy seguro. Ahora vivo aquí, se dice de este modo. Vivir en un sitio.

Mi vista se alejaba, se alejaba hasta la pared y volvía, recordaba las grandes extensiones libres que rodeaban mi habitación, en casa, allí el brillo del sol, en primavera, el brillo del sol.

Pero los acontecimientos, me precipitaba, exaltado, disponía de dos conciencias, me lancé a la fabricación de objetos tribales, y mi otra conciencia, profundamente religiosa, por ejemplo, me obligaba a zarandear incansablemente una campanilla, como si con ello fuera posible anunciar mi situación, mi nueva situación.

La piel de mis nudillos se arrugaba, golpeé la tierra, a mi lado, quería pensar, imaginar mi estado, mi deplorable estado, en una fosa, yo mismo había cavado, con las manos, pero no me satisfacía; gruesos signos en la tierra me advertían, yo, efectivamente, lo hago todo por mí.

II

En un principio, mis pertenencias, las tengo, poseo algunas cosas, una bolsa, unas zapatillas, imaginaba que podría hacer frente a la situación, pero todo ello no representa nada. Las zapatillas fueron lanzadas desde un puente en una crisis epiléptica. Hubiera podido recuperarlas, y en cuanto a la bolsa, cogimos un extremo, era una bolsa con dos extremos, dos puntas sobresaliendo por un lado; él cerró la mano, la arrugó cruelmente y parecía querer arrancar un trozo de ella. Yo miraba al cielo, pero era dificultoso, aún no había estrellas.

Pero allí, allí le miré, y entonces tuve la oportunidad de ver sus dos magníficos ojos azules, entonces le miré intensamente a los ojos, sus ojos magníficamente azules, y abandoné todo; sonreía como el mar

no hay árboles, sólo escalas de luz. un delirioso filtro para los caminos de piedra, para los árboles, aunque que envuelven las puntas de los monumentos, las artistas del banco, es te, desde el suelo, esos espantosos fantasmas delicadamente troceados sea eso, un poco de niebla, lo que difumina la luz. Lo aprecio fácilmente Las causas, las causas, la niebla, un poco de niebla, así; posiblemente

VII

deje en la bolsa. Aquí, a esta hora no hay nadie, aunque no he traído mi reloj, quizá lo A esta hora, no sé qué tiene que ver la hora, puesto que yo estoy das al aire.

Los bancos del parque, al final, son como columnas, quiero decir las patas de los bancos; quizá llegará a uno de ellos, si doy suficientes patas han cortado por igual. puedo hacerlo bien, queda a mi altura, toda esta hierba cepillada, la do seguir, con un ojo, el trazado de los pequeños caminos de piedra, manga; aún distingo las puntas de los monumentos. Desde el suelo pue- Subitamente, subitamente recuerdo, en la manga, aplastado contra la El sol en el horizonte, este debe ser un parque viejo.

abruma, se me hace imprescindible analizar, tengo que explicármelo. nura de tela, no tengo que preocuparme; pero la luz de los cascos me que he cambiado el pannelo de lugar; lo busco siempre en la misma ra- Me siento incapaz, totalmente incapaz de señalar con seguridad por

VI

troaban la frente, la cubrían, entraban bajo mis párpados. los tallos que el masticaba eran árboles minuscúlos junto a mi ojo, me dos, como una luz, una bujía, justo en la punta; le oía trotar a mi lado, Vea las puntas de los cascos de los monumentos, plomizos, encendi- tenticidad del pasto, con vehemencia, furioso, me recordaba a alguien.

El se retorció, masticaba tallos y paja, comprobaba el también la au- y se desplazó un poco, por sí mismo. tian. Di varias patadas al aire, con un fuerte impulso, y mi cuerpo saltó El dolor en las mejillas y la inmovilidad de mi lado izquierdo persis- pero a menudo se me cae al suelo.

entonces, cuando lo preciso, quizá es mejor, lo encuentro rápidamente, Hurgué en mi bolsillo, no esperaba encontrar la bolsa. Cambié mi pa- nuelo del pantalón a la camiseta, o quizá lo metí en la manga del abrigo;

Muevo las mejillas con dificultad, no puedo gritar y mi espalda está dolorida, intento acercarme a los bancos, extraviados, más allá veo otro, o quizá el mismo. No siento dolor por la bolsa, tampoco noté una sensación más fuerte que otra con las zapatillas. He terminado por considerar que no tiene importancia. Pero me vienen lágrimas a los ojos. Las zapatillas, la bolsa, lo que contenía en su interior, no lo recuerdo, las lágrimas resbalan por mis mejillas.

Ahora son cuatro columnas, una tras otra. Hay dos bancos frente a mí; podré levantarme del suelo, a pesar de los brazos y las piernas; si me inmovilizo, si estoy muy quieto, pero él salta por encima de mí, pisa muy cerca de mi cabeza y absurdamente temo que me aplaste, me sorprende la flaccidez de mis dedos, los asientos de los bancos golpean el césped con impaciencia, oigo el deslizarse de la niebla y espero el sonido amortiguado, espero.

El pedal ha abierto un gran boquete en el suelo. Hay un montón de hierba cortada a un lado, y la tierra, debajo de mi cabeza, cuando he mirado al cielo; entonces los días eran así, las nubes se amontonaban así, y las nubes y la niebla se mezclaban en un latido, se prolongaban en el sol que se oculta, por occidente, no lo veo bien, sólo el grosor del hierro, en la base, en occidente.

Los días de entonces; yo llevaba la bolsa, calzaba mis zapatillas, aunque tampoco era nada especialmente feliz, el peso familiar al extremo del brazo. Pero al fin he llorado. Entonces aguardaba las dificultades, un tiempo feliz para superarlas, pero no es posible sin mis pertenencias, no me dejaré abatir. Puedo mover las piernas, golpear el aire; las flexiones exigen dureza.

VIII

A pesar del esfuerzo, no he avanzado nada; un montoncito de tierra sigue bajo mi cabeza, suponía que esto era más rápido. De niño llevaba este bolsillo siempre repleto de bolsas de vidrio y arcilla. Por suerte no ahora, aunque me sentiría mejor. Por lo que respecta a los monumentos, los del parque, tengo la espalda muy dolorida, y mirarlos requiere de mí un esfuerzo.

El sol, tintineante, el sol en las casas, hasta occidente, el sol, la luz de las bujías. Todo esto lo recuerdo.

**QUÈ
ET SELA
LA
COMARCA?**

Foto Mel Terracota Buxó

UN PARADÍS COLONITZAT, O EL SOMNI D'UNA NIT D'ESTIU

Ha estat cosa d'en Xavier i d'en Joan. S'entestaren a discutir allò que alguns ja creïem indiscutible. Que si la comarca reneix, que si la comarca es despersonalitza... Escolteu, per què no ho escriviu? S'hi avinueren i, tant per tant, decidírem de posar tota la carn a la graella. Així, des d'un casalot de l'Eixample barceloní, el mestre Pau Vila defineix la comarca i més coses a Joan Nogué. Joan Albesa, a la llum de l'exemple de Santa Pau, ens raona les dificultats que suposa planejar l'urbanisme en les nostres comarques. Miquel Faig ens situa una indústria comarcal com la nostra en el context català. Salvador Batalla, des de Palamós, ens recorda la difícil gestació del moviment obrer en una zona on s'havia truncat la tradició sindical. Marta Mata, en un article que rescatem, ens compara el que hauria d'ésser una escola rural i el que no és. Claudi Casanovas ens conta com neix i com mor (sembla) una original agrupació comarcana, l'Assemblea d'Artistes. La gent del TEI ens desfoga les trifulgues que cal patir per dur a terme una bona tasca teatral de base lluny d'una òptica barcelonina. I més enllà, cap a les terres de l'Ebre, F. Xavier

La mort dels grans Déus està fent que retorni el passat en l'existir del present i, que per tant, en les formes del passat es modela el present. Sembla com si l'home, acorralat per les seves pròpies creacions —l'estat, l'excedent, la coca-cola, l'exèrcit...— busqui en el retorn, en «l'home primitiu» de Marcuse, en el «bon salvatge» de l'Illustració..., la sortida, el perdó dels pecats, l'exorcisme dels mals.

En una societat on el «bon salvatge» ha mort en mans de la raó i la tècnica, on «l'home primitiu» ha sucumbit en les fonts de l'excedent, on el retorn en l'època del progrés i el continu canvi és una sublim bogeria; l'home ha descobert una zona oberta, un lloc on recrear la imatge del passat, un descontaminat nou «paradís terrenal». Un lloc on mitjançant l'excursionista del diumenge, a la casa de pagès per-caps-de-setmana, o el lloc de treball per-a-professional-del-camp-«lliberal», anar tirant. Ha descobert la comarca. I la comarca, com un nou mite en el viatge d'Ulises, s'ha convertit en el jardí encantat dels «basures», dels desencantats, dels cultes nens marginals, dels ecòlegs... i a la comarca, per raons d'un «bròquil» estrany, li han sortit «bolets» per tots costats, i el petit s'ha convertit en formós, i el petit s'ha posat a procrear. Però, mentrestant, la comarca no s'ha mogut d'allà on ja era; la gent de comarca ha continuat vivint amb les creences de sempre, amb l'alegria i l'enuig de sempre, i a ells que no els parlin de més enllà del seu espai vital.

Però la pacient Telemaco ha estat ferida, algú li ha anat corcant el seu teixit. Fins i tot l'home de poder, el polític, aquell desconegut d'abans ara es diu Ramon Sala o el nom que sigui, però és un home de casa, que ens coneix, que sap, que entén; som ja de més fàcil vendre. La forma d'anar vivint es va diluint amb altres formes diferents a la nostra. Telemaco pot morir.

LA MORT DELS DÉUS

Tecnòcrates i ateus; uns fills del gran «manà» del poder, altres desheredats no creients; per uns la gran màquina del mal, pels altres les cendres de Marx, Freud, Crist... Per uns la contaminació, pels altres la descontaminació; per uns la multinacional de la pol·lució (bé sigui física o ideològica), pels altres la fe en què el petit és formós.

Enemics dels primers, el «viatge» ha dut als segons al retorn, a buscar el passat, l'equilibri d'un a un entre home i natura. Un retorn impossible de realitzar si no és un lloc on progrés i passat es mantinguin en harmonia, o si més no, un lloc on el simbolisme privat pugui encara resistir als aparells ideològics de l'estat, un lloc on els nivells de contaminació siguin encara baixos, un lloc on poder lluitar i veure créixer o morir quelcom. Petites comunitats rurals, pobles-ciutat, masoveries del camp. Un viatge fins a la comarca.

Morts els Déus, la generació «basura», la generació desheredada, ha aturat el camí dels pares «beats». Noves formes de vida casades amb velles creences. «Basures» i comarcans. Ai las!

UN PARADÍS COLONITZAT, O EL SOMNI D'UNA NIT D'ESTIU

Potser res canvia, sirena a les vuit, sirena a les sis, quinze dies de vacances a l'estiu, la tele, la pel·lícula els diumenges a la tarda, la coca-cola, les paperetes d'anar a votar... Potser res és petit, la classe obrera, la burgesia, les multinacionals, el Sr. Carter, la publicitat, la coca-cola, la sirena a les vuit, la sirena a les sis... Potser tot és una il·lusió, un bon somni, una fal·làcia, una creença, un programa de tele, un programa polític, el Sr. Sala i el Sr. Lluch... Potser res és bonic, el riu Fluvià qualsevol dia de l'any, el plàstic i el nylon, les graderes del Cruscat, el polígon industrial, la carn de vedella punxada amb aigua perquè pesi més...

No ens podem queixar, tenim un bar «progre» i una teteria, color rosa i lila un diumenge al matí, «melenuts», tenim aquí anar a votar, tenim un tarannà de coses rares i noves...

Creure o no creure, la gent ha après a fer coses, la gent fa coses, fer coses. Que potser tot no és més que un enlluernament, doncs, potser sí. Però la comarca està aquí, immòvil, amb gent que viu en ella, que treballa en ella; gent que pinta o mal pinta, que escriu... que ha après. Que l'han colonitzada, doncs sí, no té sentit negar-ho; però la comarca està resultant ésser aquella cosa petita i formosa en subsistir.

Que tot plegat és un somni?, que a l'home que de sempre viu a la comarca això li «bufa»? potser sí!

UN SOMNI CONVERTIT EN ALTERNATIVA

La comarca redueix la universalització, la transforma. La dimensió del món queda reduïda a espais concrets i fàcilment definibles, es produeix una puntualització d'espais i de gent. Al no existir una excessiva complexitat de formes de vida, es poden establir relacions, que no han d'ésser forçosament parietals ni biunívocues, entre la comunitat, i entre la comunitat i l'entorn. Relacions que permeten configurar maneres d'ésser o actuar molt concretes.

Al ser un espai concret, fàcilment emmarcable i sense un excés de moviment i/o variació interna, es pot conèixer el lloc on vius, produint-se un cert domini de l'entorn quotidià. Això permet un desengoixament de l'individu, i alhora, un equilibri a través de la quotidianitat amb l'entorn. No es tracta de configurar un individu amb perfecte equilibri, sinó de donar a entendre que sense funcions de professionalitat es produeixen tota una sèrie de manifestacions socio-culturals amplíssimes i nombroses (a Barcelona també es fan coses, però és cert que allà el nombre de professionals i de noves categories laborals, no existents a comarques, fa que aquestes es donin per nassos). Tampoc es tracta de santificar la cultura comarcal, ni de no veure més enllà del melic, ja que molts de cops els nivells de qualitat, tant artística com tècnicament, són escassos. El que si és cert és que aquestes manifestacions es donen, el joc de contradiccions en que es donen, són nombroses, i passen des de la colonització cultural a la demagògia.

Amb tot però, el que sí sembla clar és que aquest retorn al petit (a la comarca com a lloc més pròxim a «l'home primitiu», al «bon salvatge») ha fet que la comarca es converteixi en una alternativa socio-política a les macro-urbs i als sistemes de valors que aquestes imposen. Així doncs, la «bona comarca» passa a ésser el lloc d'enfrontament al sistema «capitalista» (cal tenir present, però, que això està assumit per petits sectors de la població).

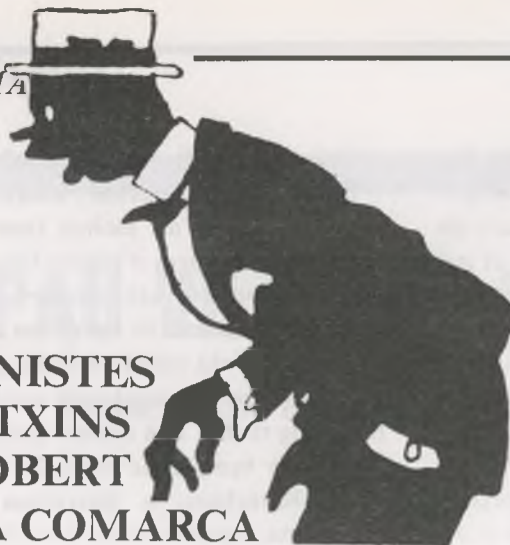
En els sectors més progressistes de la població, la lluita ha deixat d'ésser una lluita de supervivència econòmica (fàbrica), per passar a ésser una lluita per la supervivència física i per espais habitables. La comarca es converteix en aquest lloc «habitable», on les lluites són fàcilment definibles: depuradores, implantació de polígons industrials... i per tant «fàcilment» assolibles.

*«Deixa'm que en faci algun amb signes de la prada;
l'herba sobresortint, que em diu tot el que se,
brot amb l'hivern dels cucs, si la mirassis.
Dels pecats que fa el corb, deixa que algun te'n digui».*

Dylan Thomas

JOAN SERRA CAPALLERA

**ELS XOVINISTES
GARROTXINS
HAN DESCOBERT
LA COMARCA**

La desfiguració actual de les comarques és un ingredient més del testament luctuós de la dictadura i d'allò que s'ha convingut a anomenar «progrés». Les comarques han conservat el nom i poca cosa més, a part d'enyorança i ressentiment. La destrucció d'allò que configura una gran part de la nostra personalitat col·lectiva, no podia pas generar altra cosa que això, ressentiment i dispersió. Si el 36 molts van haver de marxar per força, uns anys més tard, la gent inquieta i ambiciosa, fugia del camp i dels pobles de comarques com si l'empaités la lava dels volcans. La vida i el futur eren a les ciutats. Val a dir que la diàspora no era pas exactament volguda: qui volia estudiar (llegeixi's conèixer món, fer coses, etc.) fugint del caciquisme provincià que ho encarcerava tot, havia d'anar a parar forçosament a l'ambient antropòfag de la feréstega i enemiga ciutat.

I al final, com tot allò que es fa a contracor, a la llarga pesa; sobretot quan la ciutat està feta per als poderosos i els arribistes. Ve d'aquí el retorn dels fracassats? Anem per pams.

Hi ha qui ens vol fer creure en una mena de redreçament o recuperació de les comarques a partir de l'opció personal d'algun d'aquells desertors que ara han decidit tornar. Però, tornar, on? QUÈ ÉS UNA COMARCA? QUINA IDEA SE'N FÉ? QUI LA FA? Ben segur que la definició que en faria un antropòleg o un economista no s'assemblaria en res a la de l'historiador o l'home de camp. En principi, ens convé creure que la comarca, s'ajustés o no amb la idea que en tenim nosaltres avui dia, responia a una distribució de l'espai feta a la mesura d'aquells qui l'habitaven. D'això ha passat a no ser res, un tros de terra que es malmet en funció d'un suposat desenvolupament econòmic i comercial.

De la Garrotxa, en concret, es conserven els mites, de la Fageda a l'Escola Olotina de pintura, mites que reposen en la memòria dels romàntics que pretenen recuperar la cultura autòctona ignorant que allò que cal imprescindiblement recuperar, és la identitat personal, sense la qual la resta no són res més que mòmies de museu per a enterrar.

I en aquest punt de la recuperació de la identitat personal, difícilment s'hi arriba a través de la cultura perquè en aquest país ja no n'hi ha. Talment com la terra que ens aguanta, ens estem empobrint fins a tal extrem, que alguns ens inventem un paradís fictici de valors i creences que ja no són patrimoni de ningú.

Si hom ens diu que està enamorat de la comarca, que se l'estima, que la defensa, què n'hem de pensar? Ben segur que no se n'estimen les noies i els nois, sinó unes noies i uns nois de la terra, uns racons, unes persones, els camps de la plana d'En Bas, etc. I qui pot posar límit a allò que s'estima? Besalú és la Garrotxa o és Terra Prima?

Què es proposa qui parla així, sinó recuperar el nom de cada cosa, la possibilitat de reconèixer allò de què parla, aquell qui parla, un paisatge, aquella font, les pedres, els arbres... Però quants dels qui habitem «la comarca» en sabem els secrets de les pedres i dels arbres? Molts no en coneixen sinó l'asfaltat del carrer, les parets d'una casa, llogarrets exòtics que entren per la finestra de la televisió. Aquesta és la realitat comarcal de molts garrotxins!

Tot plegat -en sóc conscient- pot semblar destructiu i contradictori, perquè aquest plantejament ens condueix a la proclama de «ciutadans del món», però la cosa ara no va pas per aquí. És evident que tota persona necessita delimitar l'espai, tenir uns punts de referència per a no perdre's. I aquests límits els posa la gent que al llarg del temps descobreix i situa les troballes. La comarca, quina història té? I si l'ha tinguda -segur que sí- on n'hem perdut el fil?

El fil fa molts anys que s'ha perdut perquè allò que en diem «comarques» ha estat mutilat salvatgement. Els pobles i nosaltres, les persones, no som una part d'un tot, sinó trossos dispersos d'un marasma que ara ens cau a sobre irremissiblement. I d'aquest trosseja-

ment, d'aquesta destrucció ha sobrevingut la despersonalització de tot.

Massa sovint els ismes -nacional o comarcal, tant se val- han estat interpretats per oposició, rivalitat i exclusió, fins i tot, en lloc d'agafar el sentit positiu de la individualitat de cada cosa. Dir empordanès o selvatà, equivaldria a diferenciar gent d'aquí i d'allà, de la mateixa manera que en Pere és diferent de la Mercè, i un bretó d'un català.

Davant d'una panoràmica tan desdibuixada de la comarca, es pot parlar de «retorn a» o de «revifalla de»? El mal és que confonem el fet de reaccionar contra la negació de la nostra realitat, que ve donada per la imposició de productes foranis, tan polítics com culturals, amb una pretesa revitalització de la realitat comarcal. No deixa de ser un somni o una fal·làcia. Però és ben cert que la recuperació de la nostra identitat és un anhel evident darrera el qual s'amaga el fantasma del centralisme nacional, que té la seua a Barcelona. Aquest és un enemic a combatre. L'enemic que ve amb la idea demagògica de «civilitzar» el camp, i en canvi ens ofega cada cop amb més força. I si no, aixequem un moment els ulls i mireu què passa.

XAVIER RUSCALLEDA

Blanch ens alerta com això de la comarca no és tan senzill i bonic com ho solem pintar. Jaume Bach i Pere Planella, olotins d'infància i d'adolescència, ens expliquen l'un per què ha tornat i l'altre per què s'ha quedat en la Barcelona dels seus amors i desamors. I Lluís Racionero ens confessa què anava a cercar a l'Empordà el dia que a Barcelona anorrearen la Casa de les Punxes. Tot plegat, un poti-poti com per a fer trontollar les més profundes conviccions.

**TORNAR O
NO TORNAR
VET AQUÍ
LA QÜESTIÓ**

«No sé si us passa a vosaltres, però jo, quan vivia a Barcelona, no transcorria una sola hora que no parlés d'Olot», ens diu en Jaume en un moment de la conversa. Barcelona i la Garrotxa, la gran ciutat i la comarca, la feina i les arrels. Un dilema sovint difícil i exclouent per a una bona munió d'olotins que un dia se n'anaren a Barcelona. Dos d'ells, Jaume Bach i Pere Planella, dissenyador gràfic i director de teatre, respectivament (professions agraïdes, tanmateix) ens diuen com se n'han sortit. I per a fer-ho, han hagut d'explicar-nos part de la seva vida.

JAUME BACH

Olotí de naixement (plaça del Rector Ferrer, 1945). De pares cafeters, viu i estudia en aquesta ciutat fins als 16 anys. En la vella «Olot-Misión» dels anys 60 fa ninots, caricatures, acudits i portades. Estudia peritatge tèxtil a Terrassa, mentre continua exercint com a grafista afeccionat i la publicitat el tempta. D'aquest temps daten alguns cartells i anagrames per a entitats (com el Centre Excursionista) i particulars. Participa activament en l'organització del I Aplec de la Sardana d'Olot. Gràcies a un cartell dissenyat amb motiu d'una festa d'estudiants a Terrassa, un professor d'hidràulica li proposa de treballar en el departament de publicitat de la seva empresa. Hi fa hores mentre acaba la carrera. Decebut d'aquesta, i un cop acabada la mili, a l'any 70 se'n va a Barcelona. Gràcies a una curiosa carta-anunci obté treball en aquesta ciutat, que s'allargarà fins el 76. Entremig, col·labora en el món de la premsa.

sa: «Barrabàs», «El Papis», «Por Favor», «Don Balón», «Mataratos», «El Jueves», «Mundo Diario»... Al caire de la reforma política pública, amb el periodista Rafael Wirth, «Bèsties polítiques». L'any 76 treballa de ple en el món de la premsa. A Olot exposa a la Sant Lluc, continua col·laborant a «Olot-Misión» i participa en els intents de tirar endavant el «Reputricanicus», revista local de caire humorístic. L'entrada de Josep Pernaú com a director a «Mundo Diario» l'any 78 trenca el ritme de treball que fins aleshores hi duia. La nova situació coincideix amb el naixement del «Punt-Diari». Cridat a col·laborar-hi, a més de l'acudit diari hi fa de tot. Cerca casa a l'Empordà. Dossier-Olot li ofereix treballar-hi com a publicitari. S'instal·la en un mas de Batet i explica les seves raons als amics en un full de diari que titula «El Bram del Pirineu». Deixa de col·laborar al «Punt» per discrepàncies amb la nova línia de la publicació. Amb una colla de gourmets casolans funda el Cassolot, col·labora a «L'Olotí» fins al moment de la crisi i es converteix en el carteller més sol·licitat i prolífic de la contrada (Festes del Tura, Aplec de la Sardana, Dia del Pedal, Curset Sexualitat, Nacionalismes europeus, etc.) Treballa en la campanya de planificació familiar, del Departament de Sanitat de la Generalitat, que esdevindrà polèmica. Disseny i té la culpa del format del «Gra de Fajol».

«Per anar-se'n a viure a un poble no cal anar-hi a fer de pagès o d'ermità. Ni tan sols a intentar treure els catorze de les «Apuestas Mutuas Filosófico Vitales». De pagès o d'ermità se n'és o no se n'és. Tota altra cosa pot esdevenir un encàrrec mal agafat dels 100 IDEES o de l'AJOBLANCO. I les «quinieles» ja sabem que mai no toquen.

Viure en un poble és quelcom molt més senzill. Es canviar les presses per l'anar fent. L'hiper-mercat pel mercat del diilluns. Les relacions de plàstic per les fetes a casa. Les floristeries per les vores del camí. El soroll de l'aire acondicionat per les campanades de la parròquia. Viure en un poble és eliminar la mitja hora de metro o d'autobús entre el lloc on treballa i allà on viu. Es eliminar el «aveure-si-un-dia-d'aquests-ens-veiem-i...».

Viure en un poble, concretament a Olot, és, segons una frase feta, viure com enlloc. «Com a Olot, enlloc» com totes les frases fetes que no són veritat, només ha servit per satisfer «chauvinismes» locals i per empastifar vidres d'automòbils d'aquells qui s'agafen els homes i els paisatges com si fossin extres i decorats de cartó-pedra d'una pel·lícula de romans.

Però les frases fetes a vegades també són una mica veritat. Tots tenim un lloc que, com aquell, enlloc. És allà on estaves el dia que es va morir Marilyn, on et va coincidir la primera palla i la primera carbassa, on encara hi ha qui t'ha vist néixer.

I si aquest teu lloc és un poble com Olot... què collons hi fots vivint com un exiliat a Barcelona?».

(D'«El Bram del Pirineu»)

Què t'ha significat Barcelona?

Barcelona va significar, sobretot, prendre consciència de moltes coses de les quals fins aleshores n'estava força al marge. Vaig viure-hi els primers anys dels conflictes estudiantils i això em desbordava un xic. Vaig conèixer bona gent, tant en el món professional com en el particular i vaig trobar una sortida professional. Tot i que sempre he intentat viure a la contra-Barcelona, a Barcelona malgrat Barcelona, aprofitant-me'n inclús, he de reconèixer que m'ha enriquit.

Com es veu la comarca, des de Barcelona?

La comarca, des de Barcelona, són els records de la infància, els temps viscuts, el paisatge, els amics de tota la vida, la família... Me'n recordo de la migranya que em venia els diumenges al vespre quan havia de tornar a Barcelona... Quan vaig tornar i em vaig comprar la bicicleta, de seguit me'n vaig anar a donar un volt per la Moixina. Però, potser, en el fons, aquesta és una imatge falsa, com el tòpic que afirma que Barcelona és una ciutat deshumanitzada i que a comarques sí que s'hi viu bé. Caus en la mitificació. La gent de la ciutat en tenen una visió anacrònica i folklòrica, de la comarca, pensen que són prats i vaques. Una deformació tant per repulsió cap a la ciutat com per un fals coneixement de la comarca. Es nota en la publicitat que es fa a Barcelona sobre pobles, que està feta en llenguatge urbà.

I ara que hi tornes a ésser, què en penses?

Si l'important és sentir-se bé, a gust, en el teu entorn, la comarca és això. Tens les coses més a l'abast, són menys distants. L'ambient t'és propi. Però continues ne-

cessitant de la ciutat com a generadora de cultura, d'activitats, de novetats. N'existeix una dependència. Cada dues o tres setmanes has d'anar a Barcelona perquè s'hi donen moltes coses que ací no s'hi troben. Però la comarca també és arma de doble fil: si l'entorn t'interessa, el tens més a l'abast, però si t'empenya no te'l pots teure del damunt. La capacitat de soledat pot ser més fàcil, però la pressió social és més gran, a la comarca.

Per què no has tornat abans?

He tornat de retruc, com heu vist, un retruc potser buscat, tanmateix. Si hagués continuat en el camp de la caricatura no hagués pogut tornar, llevat de tenir un status consolidat. Martinmorales, per exemple, es permet el luxe d'enviar els dibuixos des d'Andalusia als diferents diaris i em sembla que en Forges viu ara en un poble... Tota manera el seu treball s'adreça cap a Barcelona. Inclús quan estava al «Punt», l'acudit era una de les moltes coses que hi feia, no l'única. Si tornes, forçosament has d'adequar la teva feina a la comarca.

Què et sembla la vida cultural de la comarca?

Els focus de cultura propis són pocs, però això succeeix a tot Girona gairebé. Potser Banyoles... Ací sembla que hi hagi una mena de sostre, una inèrcia, unes pròpies limitacions. Manquen ganes de progressar, manca trempera. Es fan sempre les mateixes coses. No hi ha trencament en el camp cultural i la cultura no es transmet a les manifestacions corrents de la vida. Els organismes oficials com l'Ajuntament, haurien de generar cultura i provocar-la. Es clar que també cal que hi hagi sectors que exigeixin aquesta provocació.

Foto: Antoni Pons

PERE PLANELLA

Oloti de naixement (Plaça del Conill, 1948). De pares carnisers, estudia als Escolapis on mena un cine-club juvenil alhora que esdevé espectador assidu de les sessions de cinema i de teatre dels Catòlics i de l'Orfeó. El 68 se'n va a França. De tornada estrena un muntatge de poemes de Bertoltch Brecht, als Catòlics. Estudia Filosofia i Lletres a Barcelona, on conviu amb altres òlotins: Ricard Macias, Pep Callis, Josep Ramoneda i Jordi Pujiula, aquest darrer principal col·laborador en les seves primeres escenificacions. L'any 69, una beca de Ricard Salvat li permet d'estudiar al Cuiterd de Nancy. Aquest mateix any, a l'olotina Sala Vayreda estrena «Antígona», la qual, en introduir al nostre país les tècniques grotowskyanes, fa interessar i desplaçar a la nostra ciutat gent del teatre barceloní. La innovació del mètode, la bona acollida crítica i un elogiós comentari de Rubert de Ventós i Josep Ramoneda a «Primer Acto» li obren les portes de Barcelona però rebutja representar-la-hi. Un any més tard participa en la protesta al Ball-Pla i forma part de la jove redacció d'«Olot-Misión», mentre a Barcelona exerceix com a professor a l'escola Adrià Gual. El maig presenta «Edip Rei» al Festival Internacional de Sant Sebastià, que arribarà també a l'Orfeó. L'estiu, el «Procés d'un bruixot», amb text del Pare Nolasc. Es llicencia en Psicologia. Al garatge de l'església de les Fonts escenifica la prohibida «El Escorial». L'any 73 estrena «Los cantos de Maldolor» i el 74 «Duplòpia». Intensa activitat l'any 75: a les aules de l'Institut del Teatre barceloní, «L'Orestíada» i «El extraño jinete»; a Olot, «L'escola dels Bufons», amb traducció de Jordi Pujiula, que més tard serà representada al Capsa barceloní i adaptada per a televisió a Portugal, amb la Seiva Troupe, «Lux in tenebris». A més a més, l'estiu codirigeix als Claustres del Carme «Assassinat a la Catedral», amb bona part del teatre olotí. L'any següent participa en la temporada del Grec, amb «El bon Samarità, càntir amunt, càntir avall» i viu la creació de la companyia estable coneguda per Teatre Lliure. Hi estrenarà, successivament, «La cacatua verda» (77), «hedda Gabler» i «Abraham i Samuel» (78) i «La Bella Helena» (79). Aquest darrer any, amb el Teatre Itinerant Català porta a Olot la versió de Terenci Moix de «Hamlet». La suspensió de l'estrena d'«El concili d'amor», que el Ministeri de Cultura qualificava com a «S», el fa sortir del Lliure davant l'actitud de la companyia de no voler assumir-ne el risc de representar-la. Actualment exerceix com a professor a l'Institut del Teatre de Barcelona, treballa en la reestructuració del Teatre Principal d'Olot i ha format part del jurat dels Premis Ciutat d'Olot d'enguany. El seu nom apareix en un manifest d'intel·lectuals donen suport a la candidatura d'«Unitat pel Socialisme» en les eleccions al Parlament.

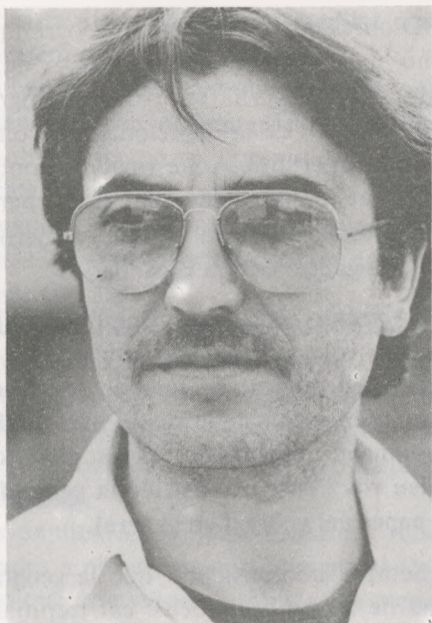

Foto: Ros Ribas

Quan prens l'opció de restar a Barcelona? Es tracta d'una decisió molt rumiada o més aviat de la perllongació d'una feina?

Als 19 anys, aquesta no és una decisió que la prens conscientment. Més aviat és això que dieu, la prolongació d'una feina. Barcelona és un lloc amb possibilitats d'estudi, d'aprenentatge, de relació i, en el meu cas concret, el lloc de Catalunya on s'hi realitzen més manifestacions teatrals. Et va agafant, a poc a poc et trobes dins una xarxa de relacions talment que arriba un moment que t'hi trobes enganxat. No és pensar: m'hi quedo o no m'hi quedo. Quant t'ho plantejes t'has de quedar. Gairebé és una qüestió de supervivència.

Té sentit tornar a comarques?

Sí. És el lloc on tens les arrels, on hi tens la família, on has passat la infància. Però potser el problema és mal plantejat perquè, al cap i a la fi, venir a la Garrotxa són dues hores tan sols. El problema rau en si la professió et permet de tornar o no. Aquest és un punt clau. En el meu cas, em sembla que tornar no seria rendable ni per a mi ni per a la societat. Des del moment que t'has de fotre, ja està cardat.

El que cal és que no existeixi una desconexió absoluta. Poder rendabilitzar a comarques la nostra experiència professional, en el camp que sigui. En el meu cas, per exemple, em fa l'efecte que puc ésser útil treballant cara a la nova estructuració del Teatre Municipal o presentant les meves obres a Olot. Això últim ho he intentat de fer sempre. Però ja us dic, prefereixo la rendabilitat social en el lloc que ho permeti a les arrels.

Voldria insistir en aquest punt. Hom diu que la centralització cultural fa que la gent de comarques que val una mica resti a Barcelona. No és del tot cert. Molta gent que val ha tornat i a l'inrevés, però si la gent torna és perquè pot exercir la seva professió en un nucli urbà com és Olot.

Com es veu la comarca des de la comarca i com es veu des de Barcelona?

Vivint a Barcelona, la ciutat t'exigeix molt temps i et cansa. Tens poc temps per a pensar en la comarca i quan ho fas la relacions amb el cap de setmana, amb la família, amb els amics, amb els orígens... Quant a la gent de Barcelona, les comarques no se'ls han plantejat en absolut. Ho justifiquen dient que prou feina hi ha a la ciutat com per a pensar-hi. Penso, doncs, que haurà de ser la pròpia gent de

la Garrotxa qui haurà de resoldre els seus problemes. Veig molt difícil que la gent se'n preocupi des de fora. Potser amb la nova Generalitat les coses canviaran. Ara, que les comarques estan abandonades, és un fet claríssim.

Té vida a comarques un home de teatre?

Hauríem de distingir dues coses si parlem d'Olot. En primer lloc, el que s'ha d'oferir a l'espectador; segonament, el que s'ha d'oferir als grups teatrals de la ciutat. Aviat Olot gaudirà d'un Teatre Municipal per on hi passaran circuits de moltes companyies de teatre. I això és una cosa que no s'hagués solucionat amb una companyia estable a la ciutat. El teatre necessita públics i ben diversos.

En canvi, tindria més sentit que els professionals poguéssim ajudar els grups locals pel que fa a l'aprenentatge, per exemple. Ací, doncs, pot haver-hi una col·laboració més directa, si bé per un temps determinat. És difícil una altra solució. El teatre no és una activitat individual com ho poden ésser la pintura o la literatura. Demana actors, decorats, luminotècnica, etc., factors que pots trobar a Barcelona fàcilment, no a Olot. Assajar a Olot (com fa Boadella a Pruit) tampoc no repercutiria massa en la ciutat. Insisteixo que el problema és de circuits.

Com veus la vida cultural de la comarca?

A Olot es fan coses però, dissortadament, és una minoria qui les fa. El poble no participa en la vida cultural. Però aquesta circumstància no és exclusiva de la Garrotxa. A comarques, em sembla que la cultura es mou per generacions, sempre hi ha hagut gent que ha intentat fer coses. En tot cas, el problema és general. La cultura i el coneixement són, en aquests moments, eines indispensables per a la persona davant la gran pressió i manipulació ideològiques que patim i que permeten l'elecció lliure en la democràcia. El coneixement i la cultura fan l'home lliure per a poder decidir. Manca una política cultural i educacional de base perquè hem d'ésser conscients que estem treballant per a minories. L'oci, en el sentit alienant de la paraula, s'està quotidianitzant i això és greu.

JOAN SERRA
ANTONI MAYANS

PAU VILA I LA COMARCA

Conversa amb el pare de la geografia catalana

Sense voler ofuscar el lector amb massa fets i dates, crec que és del tot necessari –sobretot per als qui el desconeixen– donar quatre idees sobre la vida i l'obra de Pau Vila.

Pau Vila neix a Sabadell el dia 29 de juny de 1881; està a punt de complir, doncs, els 99 anys. Des de la seva infància fins els 21 anys, treballa en el ram tèxtil, com els seus pares, i completa la jornada amb estudis nocturns a l'Escola d'Arts i Oficis. Familiaritzat amb cercles anarquitzants, comença la seva formació autodidacta. Alhora, la seva vocació docent el porta ràpidament al camp pedagògic, fundant l'any 1905 l'Escola Horaciana, que dirigirà fins l'any 1912.

L'any 1920, Pau Vila exerceix de professor de Geografia Humana als Estudis Normals de la Mancomunitat, i és a partir d'ara que el pedagog esdevé també geògraf. No tarda gaire a responsabilitzar-se de l'edició en llengua castellana de la Geografia Universal de Pau Vidal de la Blache, i a començar la col·lecció de geografia de l'editorial Barcino.

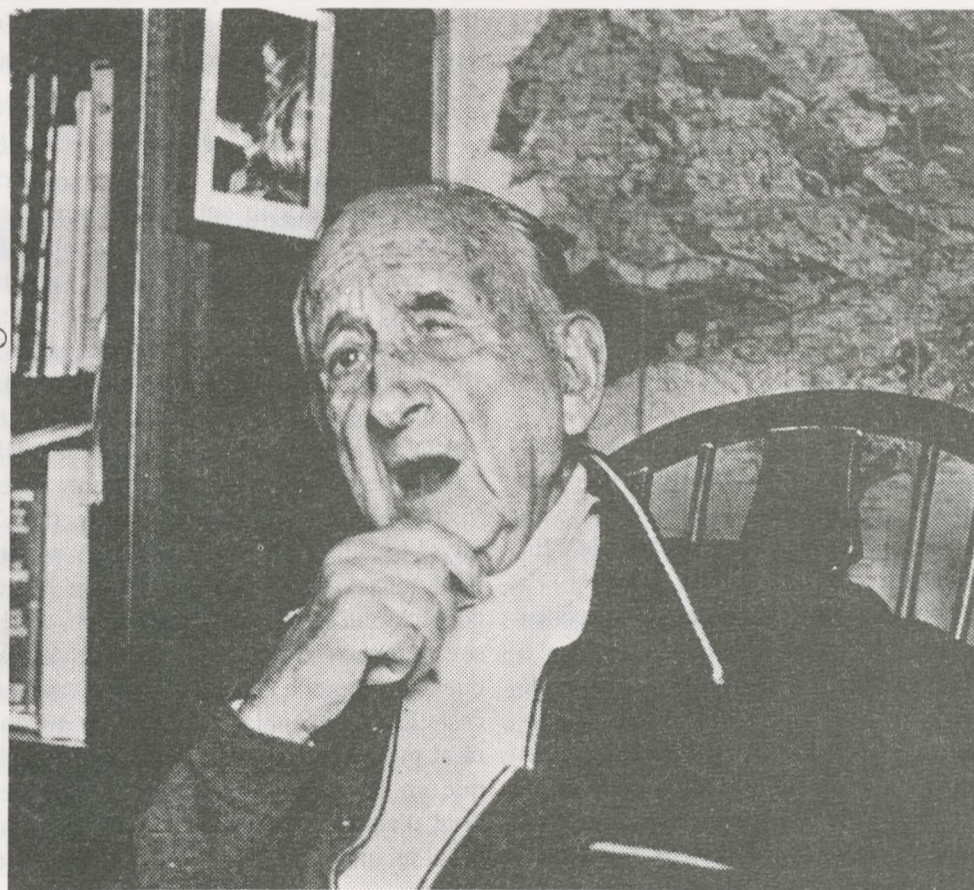

Foto: Revista Canigó

L'any 1926 publica la monografia comarcal La Cerdanya, i de l'any 1929 a l'any 1935 escriu el Resum de geografia de Catalunya, sèrie de nou petits volums.

L'any 1931 és nomenat professor de geografia de l'Escola Normal de la Generalitat, i de geografia econòmica a la Institució d'Estudis Comercials.

En temps de la República, Pau Vila fou nomenat vice-president de la Ponència per a l'Estudi de la Divisió Territorial de Catalunya. Tot i que els treballs foren publicats l'any 1933, la nova Divisió Territorial no entrà en vigor fins l'any 1936, amb el triomf de les forces populars.

Acabada la guerra, Pau Vila esdevé un exiliat més que travessa la frontera i es refugia, de moment, a França. El mateix any 1939 parteix cap a Colòmbia, on és nomenat catedràtic de Geografia a l'Escola Normal Superior.

L'any 1945 publica una Nueva Geografía de Colombia, que representava una renovació dins el món geogràfic colombià.

De 1947 a 1962 roman a Veneçuela contractat pel Ministeri d'Educació. Una obra sobre la geografia de Veneçuela en dos volums, guanya el Premi Atwood 1961, concedit a Buenos Aires a la millor obra geogràfica publicada al continent en un període de 10 anys. Paral·lelament és enviat constantment a tota mena de sessions d'estudi, conferències i congressos.

Des de l'any 1961 en què fou jubilat per la República de Veneçuela, fins l'any 1978, alterna la seva estada i el seu treball entre Caracas i Barcelona. En aquesta llarga etapa dels dos semestres, publicà una biografia del fundador de la Barcelona veneçolana, Joan Orpi (1967), i s'incorporà al consell de redacció de la Geografia de Catalunya, dirigida per Lluís Solé i Sabarís. Intervingué activament en les tasques de l'Àmbit VIII d'Ordenació del Territori del Congrés de Cultura Catalana. És membre de l'Institut d'Estudis Catalans, i el seu representant a la Societat Catalana de Geografia, que ell mateix fundà l'any 1935.

L'any 1971, el president de Veneçuela li imposà la condecoració de l'«Orden de Andrés Bello». L'any 1976 fou designat Professor Honorari de la «Universitat Central de Veneçuela», i el mateix any rebé el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. L'any passat fou elegit Doctor Honoris Causa per la Universitat Autònoma de Barcelona, i darrerament ha rebut la Medalla d'Or de l'Ajuntament de Barcelona.

AL CAPVESPRES D'UN DIA QUALSEVOL

Al capvespre d'un dia qualsevol, després d'una jornada de treball, en Pau Vila tingué l'amabilitat de rebre'm al seu petit estudi, un senzill i acollidor àtic de l'Eixample barceloní.

L'home, sempre disposat a conversar amb gent jove, em convidà a seure i a parlar. M'envolten prestatgeries plenes de llibres, una vella i massissa taula d'escriptori coberta de papers i de tota mena de publicacions, i algun mapa penjat a la paret. Noto una atmosfera especial, com aquell qui entra per primera vegada en una catedral gòtica o en una petita església romànica, i resta astorat de la magnificència de les seves parets o de l'harmonia de les seves línies. M'hi sento bé, a gust.

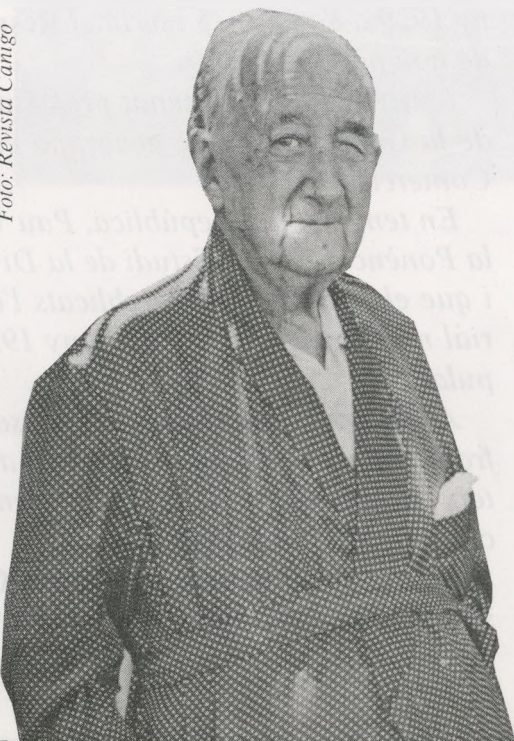
El geògraf, en canvi, té en les seves mans una gran capacitat de síntesi, que és imprescindible a l'hora de fer qualsevol estudi d'espai.

Timidament, amb el respecte que imposa tenir al davant un personatge com aquest, enceto una conversa que esdevindrà ben amical, senzilla i espontània. Parlem una mica de tot. No el vull atabalar amb preguntes massa rebuscades ni excessivament especialitzades. Li insistixo en què al davant no té cap periodista ni gran investigador, sinó senzillament un vell estudiant de geografia interessat per la seva vida, i admirador de la seva obra.

—Malgrat que ja esteu jubilat des de l'any 1961, vós no heu parat mai de treballar. De segur que abans que jo arribés, estàveu escrivint un article, fullejant una revista o revisant un text.

Teniu tota la raó, xicot. Si bé les cames em comencen a fallar, i això fa que surti poc, el cos i el cap em permeten encara enllestir treballs endarrerits, i escriure de tant en tant algun article. Precisament ara estic treballant de nou en un llibre que fa temps que havia començat. Es tracta d'un estudi sobre en Marià Martí, un bisbe català fill de l'Alt Camp, que visqué a Caracas a finals del segle XVIII, i deixà escrits dos llibres referents a les visites pastorals que féu al llarg de 12 anys. És summament interessant, ja que dona una visió geogràfica —Marià Martí confeccionà el primer i millor cens de la seva diòcesi— d'una gran part de Veneçuela en aquella època. Es publicarà en castellà a Veneçuela, i difícilment arribarà al públic català; per això, i perquè vull que en la bibliografia catalana figuri el nom d'aquest personatge, estic treballant paral·lelament en una mena de resum en català.

Foto: Revista Canigó

D'obres no estrictament geogràfiques, sinó més aviat geohistòriques, vaig escriure també, ja fa temps, una biografia del fundador de la Barcelona veneçolana, Joan Orpi (1967). Aquest pacífic conqueridor català, havia demanat al Rei permís per a fundar la Nova Catalunya, però esclatà la guerra contra Castella i...

—Aquesta visió pluridisciplinària, junt amb la vostra formació autodidacta i vocació pedagògica, és una de les facetes més interessants de la vostra personalitat. Breument, digueu-nos, si us plau, com veieu vós l'ensenyament de la geografia i el paper del geògraf en general.

Sempre he considerat que la geografia s'ha de fer amb els peus: cal trepitjar el terreny, conèixer l'espai abans d'analitzar-lo. Els professors i mestres han de sortir amb els alumnes. Recordo que, ja en temps de la República, acollíem els estudiants de geografia de Toulouse o de Grenoble i els ensenyàvem Catalunya (per cert, en una d'aquestes excursions, ens arribàrem a Olot). Cal «sentir» la terra. Tampoc, però, no hem d'oblidar mai ni deixar de banda tot el banc de dades de les quals ens podem servir.

Quant al paper del geògraf, sempre he dit —i ara ho repeteixo— que el geògraf s'ha d'introduir, encara que no el cridin, en tots aquells grups d'estudi i planificació del territori. Hi té un paper a jugar molt important, tot i que sovint les altres ciències no s'adonen de la preparació que porta el geògraf. La geografia és una ciència que s'ha de valer d'altres per ésser, ella, una ciència de síntesi. Els geòlegs, botànics, economistes o urbanistes, estudien l'espai sota un punt de vista molt especialitzat, molt parcial.

ment de les comarques. Vós, que en temps de la República fóreu designat vicepresident de la Ponència per a l'Estudi de la Divisió Territorial de Catalunya, com definiríeu la «comarca»?

Una comarca és un territori dintre l'espai del qual es produeixen relacions humanes, econòmiques o d'altre gènere en forma particular, característica, i que encaixa generalment amb el relleu.

Una comarca és un territori dintre l'espai del qual es produeixen relacions humanes, econòmiques o d'altre gènere en forma particular, característica, i que encaixa generalment amb el relleu.

(vegeu el cas més típic: la Cerdanya). Ara bé, no confongueu aquest concepte, com ho fan els de Banyoles, amb un altre de diferent: la rodalia. Dintre d'una comarca, sempre hi ha poblacions de diferent categoria segons la seva importància demogràfica i mercantil. Sovint, aquestes poblacions, tot i no ésser capital de comarca, exerceixen una petita atracció sobre l'espai circumdant i poden arribar, inclús, a tenir un mercat propi. Insisteixo, però, que això no són comarques, sinó rodalies.

De totes maneres, la definició de comarca la trobareu moltes vegades al llarg de la meua obra. Si us interessa, no fa gaire vaig escriure un editorial sobre aquest tema per a la revista «Muntanya», òrgan del Centre Excursionista de Catalunya. Podeu consultar-lo.

—Ja que hem entrat en el tema de les comarques, crec que és el moment, si us sembla bé, de parlar, encara que sigui breument de la Divisió Territorial de Ca-

Comarques

Catalunya té una topografia compartimentada en conques, valls i planes. Al llarg dels temps l'home s'hi encaixà i en el curs dels segles, amb les seves activitats, n'ha hagut consciència. Per distingir-les calgué anomenar-les i sorgí el concepte de comarca. N'hi ha de majors i de menors; hi ha subcomarques i rodalies.

Quan la Comissió redactora de la Divisió Territorial de 1932 hagué de preguntar als ajuntaments la comarca a què pertanyia cada poble, les respostes cartografiades es traduïren en un mosaic caòtic, on apareixien com a comarques algunes àrees que no eren més que subcomarques i rodalies.

Com a directriu oficial, la Comissió rebé de la Generalitat la indicació que les àrees que s'establissin fossin equilibrades pel que fa a espai o a població i amb el mínim de divisions possible als efectes d'organització político-administrativa i que en la nomenclatura s'agermanés els noms comercials que s'avinguessin més.

Aprovat el projecte de Divisió Territorial el 12-13 d'octubre de 1932, no

tingué conseqüències fins el 27 d'agost de 1936, ja en guerra, que l'aprovà en una nit el Parlament català i fou adoptat pels partits polítics i els sindicats obrers. I calgué fer arribar la nova divisió territorial als pobles perquè fàcilment se'n prenguessin consciència. Amb aquest fi s'escamparen per Catalunya i s'enganxaren per les parets barcelonines i de totes altres ciutats, vilas i pobles 20.000 grans cartells, bellament acolorits amb el mapa de les 38 comarques i les 9 vegueries. Aquell comarcalisme d'imatges desvetllà en el poble l'ancestre que portava un xic adormit pel provincialisme i pels partits judicials, i cada poble es retrobà amb la seva comarca.

I malgrat que la guerra impossibilitava l'estructura político-administrativa comercial, la divisió fou utilitzada àdhuc sota el règim franquista en camps com ara el sindical, l'agrícola, el meteorològic... L'activitat comarcal mantenia la consciència del patrimoni propi amb les realitats de la vida diària, amb el paisatge de sempre i amb la necessitat d'agermanar-se amb les

comarques veïnes incloses totes plegades en un mateix servei de Catalunya. I en aquesta plenitud comarcal el Congrés de Cultura Catalana ha posat la clau de volta, tot col·locant a peu d'obra la comarca com a base de tot el que calgui fer positivament per a l'estructuració político-administrativa del Principat per a la missió de tots els ciutadans, per corregir desequilibris i desigualtats, a fi que cada comarca sigui el que pugui ésser per a una Catalunya ponderada i harmònica. I Barcelona, bo i frenant la seva creixença exorbitada, ha d'ésser la impulsora d'aquesta repartença, l'animadora de les comarques deprimides, per tornar-ne a ésser dignament cap y casal, «Cap i Casal de Catalunya».

PAU VILA

Editorial de la revista «Muntanya», febrer de 1979.

El geògraf, en canvi, té en les seves mans una gran capacitat de síntesi, que és imprescindible a l'hora de fer qualsevol estudi d'espai.

Si no ho veuen així, se'ls ha de fer veure. No ens hem de quedar amb els braços plegats, esperant que ens vinguin a buscar.

—Tots sabem bé prou que no heu oblidat mai aquesta visió de síntesi al llarg de la vostra obra, i potser allà on més ho heu tingut en compte hagi estat en el tracta-

talunya. No és la meua intenció tornar-vos a fer repetir de nou tot el llarg procés de gestació i d'elaboració d'aquesta Divisió. Únicament voldria saber com la faríeu ara, i quines modificacions hi introduiríeu.

Doncs, mireu què us dic: em sembla que la tornaria a fer igual. Potser caldria veure i estudiar bé alguns casos dubtosos, o acabar de precisar alguns límits, però en general no canviaria gaire. A més, la gent s'hi ha acostumat! Utilitza el nom de

la seva comarca, i s'hi sent identificada. En Soler i Ribes, la mort recent del qual em dol enormement, va configurar una divisió territorial a nivell dels Països Catalans en base a la categoria mercantil de les poblacions. Ell, a partir d'un qüestionari de 19 preguntes, estableix gairebé les mateixes comarques i capitals que fixàrem nosaltres, tan sols a partir de tres qüestions (1).

La Divisió Territorial de Catalunya (2) fou declarada vigent pels decrets del 27 d'agost i del 23 de desembre de l'any 1936. Considero, doncs, que el recent Parlament elegit donaria una mostra de respecte al passat si acordés la vigència d'aquesta Divisió. Més endavant, un cop resolts altres problemes més greus, es podrien fer les oportunes correccions i modificacions. Això dependrà, però, de si els nostres polítics es volen dedicar a fer política i obra nacional, o localista.

—Ens acabeu de dir que potser caldria estudiar de nou alguns casos dubtosos. Parlem, si us va bé, d'un que nosaltres, garrotxins, tenim molt a la vora. Em refereixo al cas de Banyoles. Com ja sabeu, els banyolins no es resignen a ser únicament capital de rodalia o subcomarca. Què en dieu, vós?

Bé, m'agrada de parlar-ne, perquè és un punt que he estudiat a fons. Conec Banyoles i la seva rodalia, l'he visitada sovint i m'agrada. Inclús vaig estudiar el seu mercat. Vegeu-ne, si voleu, un article

publicat a «La Publicitat» i reeditat posteriorment per l'editorial Barcino.

És ben cert que Banyoles exerceix una influència sobre uns quants pobles que l'envolten (i la prova la tenim en el seu mercat), però, per a mi, no deixa de ser una capital de rodalia. Pensem que Girona està al costat; a més, quin nom té aquesta comarca?

No hi ha una consciència gaire clara ni definida. Una altra cosa és que pel creixement que ha experimentat, la Generalitat li atorgui un dia certes funcions o serveis, però insisteixo que Banyoles no es capital de comarca.

Us explicaria pilons d'anècdotes relacionades amb aquesta problemàtica! Recordo que una vegada, amb els dos membres de la Ponència més directament implicats en aquesta qüestió: en Miquel Santaló, professor de la Normal, i en Pere Blasi, mestre de Torroella, havíem d'anar a Banyoles a parlar amb la gent per resoldre tots els dubtes plantejats. Doncs bé, cap d'ells no s'hi va presentar, i vaig haver d'arreglar-me-les sol!

En una altra ocasió —no deu fer més de tres anys— m'hi convidaren a fer una conferència. Gustosament hi vaig anar i, lògicament, vaig parlar de la Divisió Territorial. El local, un cinema, estava ple de gent jove que em preguntava, i a la qual responia amb tot el gust (ja sabeu que m'agrada estar al mig de la joventut). Però cap dels qui tan fortament critiquen la Divisió Territorial no va venir. Per

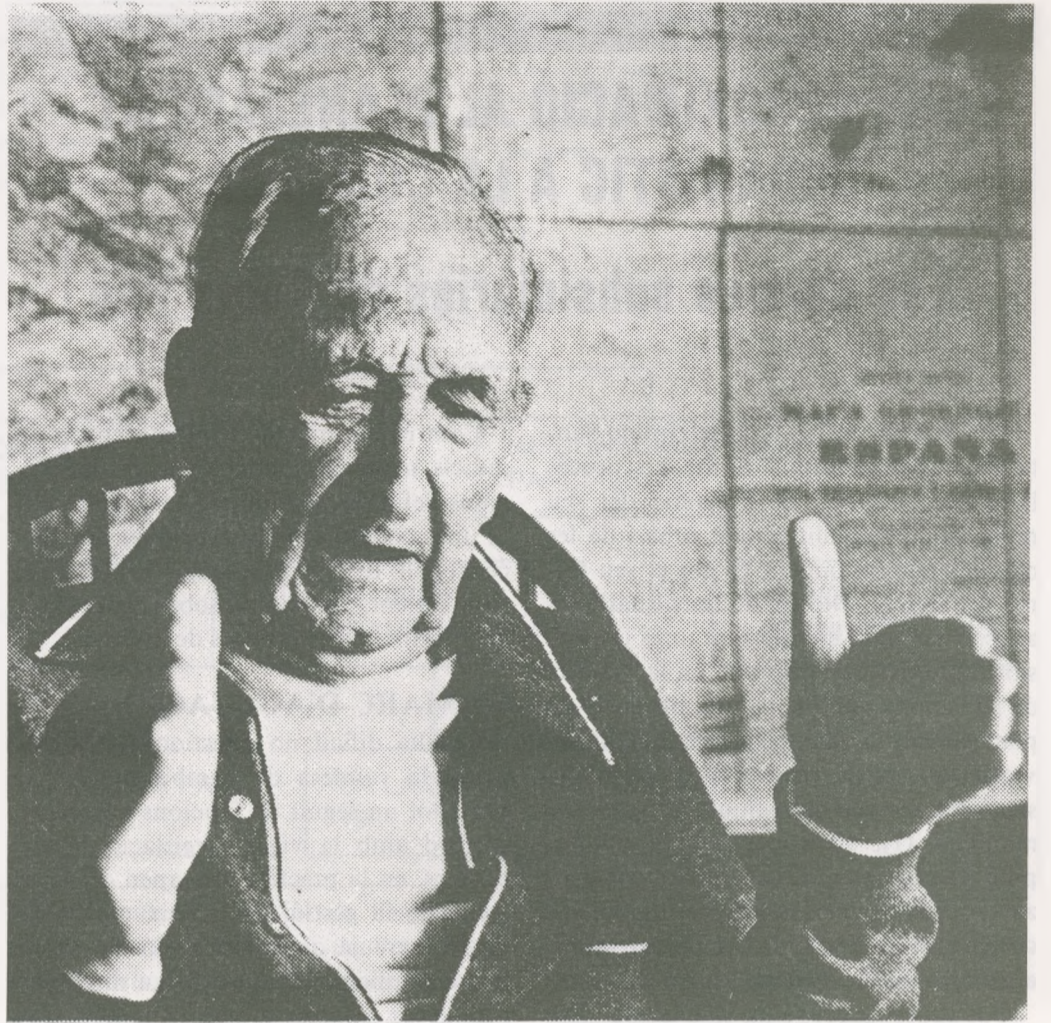

Foto: Revista Canigó

què? No ho sé. Que no els passés com a vegades ens passa als vells, que tenim «dèries»! (jo miro de no tenir-ne).

—Si heu estat tan sovint a Banyoles, de segur que us heu arribat també a la nostra terra. La coneixeu bé?

I tant que la conec! La Garrotxa és una comarca preciosa i per cert, molt ben delimitada. Recordo que, una vegada, un gran empordanès em va dir: «Deixareu de sentir la tramuntana i entrareu a la Garrotxa quan travesseu un collet prop de Besalú, venint de Figueres». I realment és veritat; fixeu-vos-hi.

He conegut també l'Alta Garrotxa (s'interessa pel futur Pla Especial). He corregut les seves muntanyes i les seves valls (em recorda el treball d'Anna Borbonet sobre la Vall del Bac). He dormit a la Mare de Déu del Mont i a Argelaguer. Precisament, un dia, mentre feia estada en aquesta localitat, vaig arribar-me a Tortellà amb la intenció de trobar encara algun culleraire. Vaig estar de sort: en vaig trobar un que tingué l'amabilitat de fer-me una cullera, que encara guardo a la cuina.

—Quins contactes heu tingut o teniu encara amb Olot? Quin concepte en teniu, d'aquesta vila?

Olot ha estat sempre un indret on s'ha mantingut l'esperit despert en el camp literari —els vostres novel·listes—, en el camp pictòric —els vostres pintors—, en el camp polític i en el camp industrial i artesanal. Val la pena que mantingueu viu aquest esperit!

L'havia visitada sovint, sol o acompanyat d'amics o d'estudiants, no només durant la República, sinó abans i tot. Recordo haver-hi vist esclòpers i barretinaires. Fa alguns anys, hi vaig tornar acompanyat d'un bon company olotí. En guardo bons records i bones amistats (els Garganta, els Montsalvatge, els Bolós...).

No vull cansar-lo més. Tot i que haguéssim tingut tema per a anar parlant.

Ens acomiadem, i li agraeixo l'atenció que ha tingut. Al lliandar de la porta ens desitja sort i ens anima a tirar endavant.

Amb motiu de l'acte d'investidura d'en Pau Vila com a Doctor Honoris Causa, l'Enric Lluch cita en el seu discurs de presentació unes paraules d'Alexandre Galí escrites l'any 1935 que, amb permís de l'autor i per cloure aquest apartat, em permeto transcriure. El text diu així:

«De quina manera Pau Vila, sense cap precedent, a part de les intuïcions d'en Palau, ha pogut endevinar el seu camí i arribar a capgirar entre nosaltres la visió de la geografia? No teníem mètode, no teníem lèxic, no teníem cap dels elements a base dels quals crear una ciència, i avui tot això ha entrat en camí d'un assoliment definitiu. N'hi ha prou amb llegir una publicació moderna de geografia, i de comparar-la amb els llibres amb els quals vàrem ésser ensenyats. I no tenim dret a demanar més. No podem fer el retret que Pau Vila i algun dels seus companys més destacats no hagi passat per la Universitat. Potser millor per a ell i per a nosaltres. Emmotllat per la pseudociència d'una universitat anquilosada, no hauríem tingut geografia, puix que la gran tragèdia nostra és, o, si voleu, ha estat fins ara, que les institucions de formació hagin hagut de desvetllar la temença que poguessin ésser instruments d'ofegament d'iniciatives o de mutilació de capacitats».

JOAN NOGUÉ I FONT

NOTES

(1) La Ponència d'Estudi de la Divisió Territorial de Catalunya adreçada, el mes de novembre de 1931, un qüestionari ben senzill a tots els ajuntaments de Catalunya. Se'ls demanava: 1.— A quina comarca penseu que pertany el vostre poble? 2.— A quin indret aneu principalment a mercat? i 3.— Aneu també a algun altre mercat?
(2) Aconsello al lector interessat en aquest tema, la lectura de: VILA, PAU La Divisió Territorial de Catalunya. Selecció d'escrits de geografia de... Pròleg de Lluís Casassas i Simó. Volum 1. Curial. Barcelona, 21.979, i GENERALITAT DE CATALUNYA. CONSELLERIA D'ECONOMIA. La Divisió Territorial de Catalunya. Barcelona, octubre de 1937. Reeditat l'any 1977 per l'editorial Seix Barral i el Congrés de Cultura Catalana.

CONSELLERIA D'ECONOMIA
GENERALITAT DE CATALUNYA

REGIONS I COMARQUES
OCTUBRE 1936

UNA APROXIMACIÓ AL PLANEJAMENT URBANÍSTIC A LA COMARCA

Les normes subsidiàries de Santa Pau

Des de l'any 1977, el municipi de Santa Pau està portant a terme un procés llarg, lent i difícil de definició del seu model de desenvolupament urbà i de les opcions d'aprofitament en tot el seu terme municipal. Durant aquests quasi tres anys, s'han anat manifestant totes les tensions internes que provoca, en la majoria de situacions semblants, una proposta de planejament la qual, en aquest cas, ha revestit un caire especialment virulent, sigui per les característiques pròpies del municipi (1), sigui per la inestabilitat política municipal (2), que ha caracteritzat aquest període, sigui per la manca d'una transparència de l'actuació municipal en aquest camp.

Tot aquest procés s'ha anat dotant d'una sèrie d'elements prou característics i, a voltes, quasi caricaturescs que poden donar una visió de com, en un enclau concret i molt proper, el planejament urbanístic provoca tot un esclat de situacions i contradiccions.

Com és natural, no s'intenta entrar en judicis sobre la bondat o no de les opcions definides, ni tampoc es pretén treure unes conclusions categòriques del procés seguit. En tot cas allò que s'intenta és, simplement, reflexionar sobre aquest procés, obrint vies posteriors de discussió.

EL MARC D'ACTUACIÓ

Resulta difícil no qüestionar-se, d'entrada, la validesa de l'àmbit municipal per a tot un seguit de funcions que, si bé d'acord amb la vigent legislació li són pròpies, en la pràctica s'escapen del control i de la gestió del mateix municipi. Això s'agreuja quan l'extensió del propi terme municipal, la seva baixa dinàmica i les seves característiques concretes, s'ajunten i incideixen sobre una mateixa administració municipal, sense recursos i sovint mal preparada.

En el cas de Santa Pau, aquesta situació és especialment clara. D'una banda, l'extensió del terme municipal i la seva

extraordinària complexitat desborden totalment la capacitat de gestió i control de l'Ajuntament: l'existència de les explotacions de gredes, amb la seva història de degradació - reivindicació popular, no és un capítol tancat, sinó que està ben vigent; la problemàtica de la Fageda d'En Jordà, amb les tales abusives i incontrolades, està periòdicament d'actualitat. En un altre sentit, la proximitat d'Olot provoca l'aparició d'importantes zones de conflicte en un principi totalment suburbials, com Ca la Guapa, o amb un caràcter molt concret, com Can Xel. És a tota aquesta problemàtica del medi natural, de la seva degradació o conservació, dels nuclis aliens a la dinàmica pròpia del municipi, sense serveis ni equipaments, de la conservació i rehabilitació del casc històric de Santa Pau, de la planificació del seu creixement, etc., a què ha de fer front l'Ajuntament de Santa Pau, un Ajuntament com quasi la majoria dels de la comarca, sense cap infraestructura tèc-

nica ni administrativa (3), amb pocs recursos econòmics, amb escasses iniciatives i sotmès a tot tipus de pressions, des de les grans empreses que actuen al municipi, fins als petits propietaris dels sòls urbans.

Dins aquest marc general descrit el qual, amb les particularitats pròpies, no difereix gaire del que es podria plantejar per d'altres municipis de la comarca, s'ha plantejat el planejament urbanístic intentant abastar tota aquesta complexitat i evitar processos irreversibles que poguessin fer desaparèixer elements irrepetibles del nostre territori. Els punts de conflicte tractats, i les opcions adoptades queden resumides en la figura 1, on s'indiquen els dos camps d'actuació: el medi natural i el medi urbà.

EL PROCÉS D'ACTUACIÓ

Juntament amb la complexitat i ambiciosa extensió dels elements a tractar en

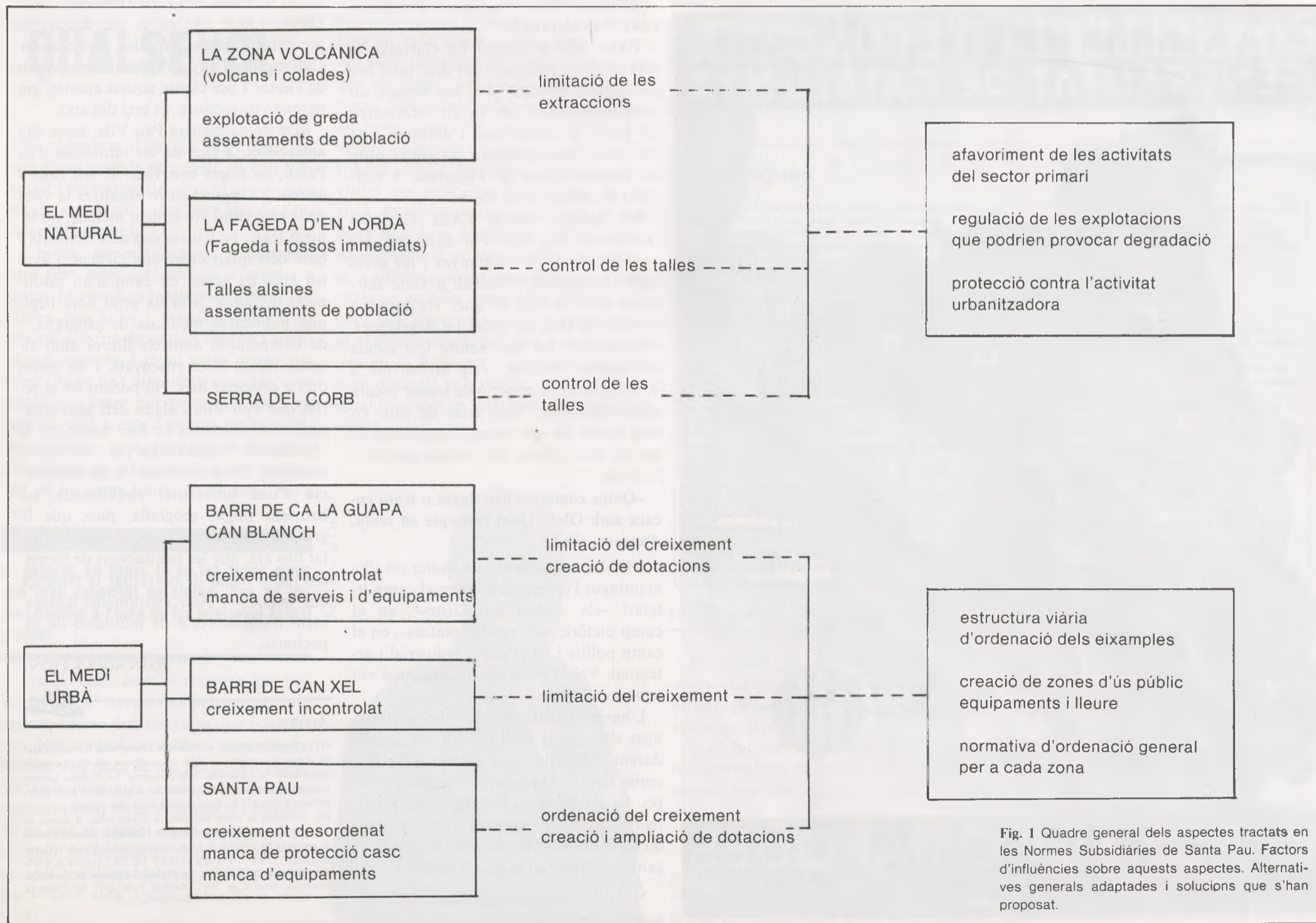

Fig. 1 Quadre general dels aspectes tractats en les Normes Subsidiàries de Santa Pau. Factors d'influències sobre aquests aspectes. Alternatives generals adaptades i solucions que s'han proposat.

les Normes Subsidiàries de Santa Pau, s'ha de plantejar el procés d'actuació seguit que pot explicar, en certa manera, les seves dificultats, el lent procés de redacció i, sobretot, la important reacció en contra que s'ha produït en l'exposició pública que ha seguit l'aprovació inicial del planejament.

A fi d'agrupar tot el procés, la seva cronologia i els elements que hi han intervingut, juntament amb els factors externs al propi planejament, però que en són totalment condicionadors, s'ha preparat la figura 2, on s'intenta esquematitzar aquests diferents aspectes.

De l'anàlisi d'aquesta figura, poden deduir-se algunes conclusions. En primer lloc, l'extraordinària lentitud del procés que, iniciat a finals de l'any 1977, encara està en plena activitat. En segon lloc, la inestabilitat municipal, sobretot a nivell d'alcaldia, acompanyada d'una etapa pre i postelectoral amb una total renovació del consistori; també els canvis a la secretaria han contribuït a aquest desgavell polític-administratiu que ha acompanyat aquest procés. Un altre factor a tenir en compte, és l'escassa o quasi nul·la informació sobre el procés, ja que només se n'ha efectuat una reunió pública informativa.

Aquests factors poden explicar, en part, la reacció que ha provocat l'aprovació inicial de les Normes Subsidiàries. En la figura 3 s'esquematitza el volum d'escrits d'al·legació i impugnació presentats. Cal dir que d'un total d'unes 274 al·legacions en contra de la proposta, n'hi ha 200 d'identiques, fotocopiades, que ex-

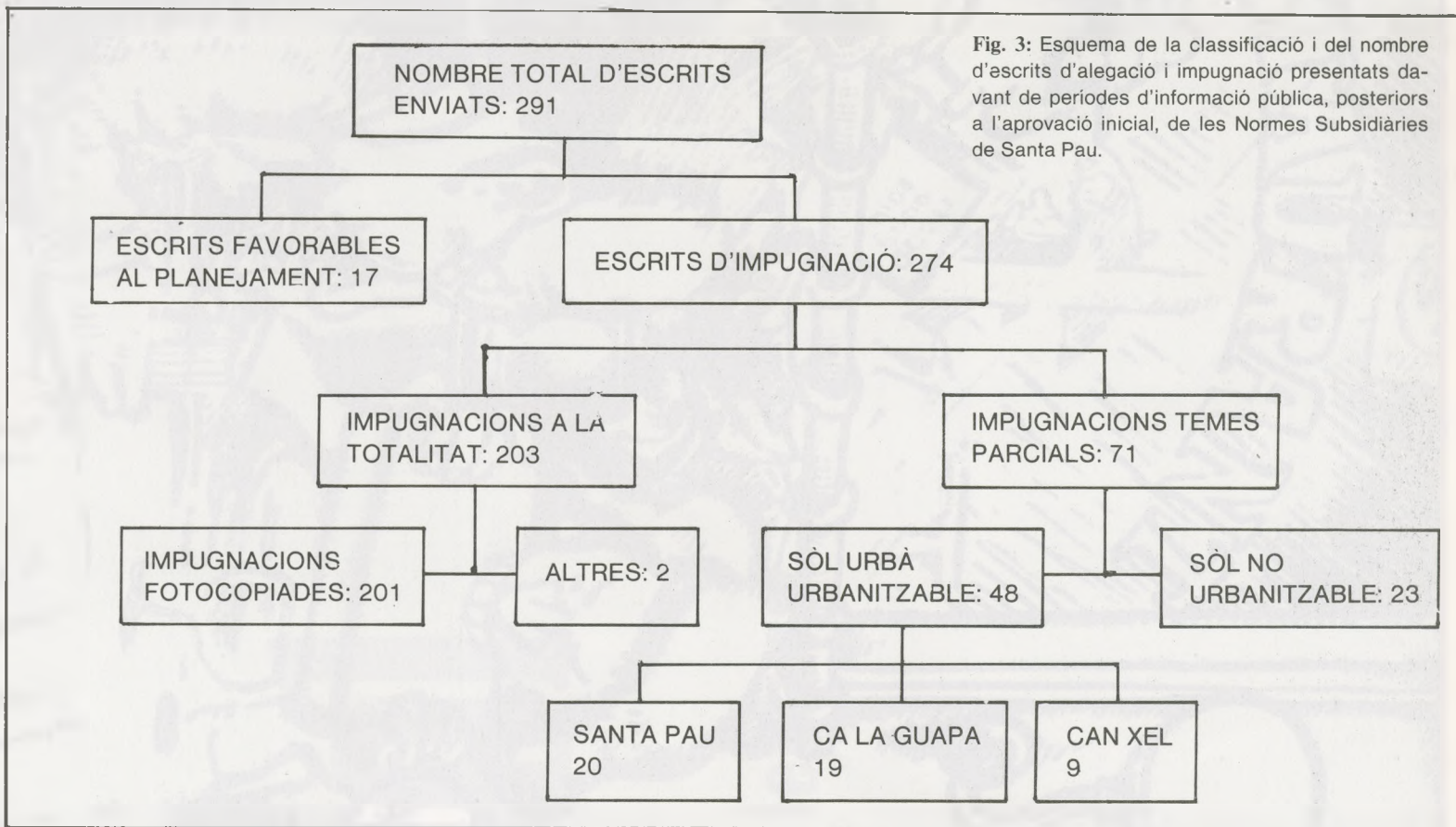

Fig. 3: Esquema de la classificació i del nombre d'escrits d'alegació i impugnació presentats davant de períodes d'informació pública, posteriors a l'aprovació inicial, de les Normes Subsidiàries de Santa Pau.

pressen una oposició total. Aquest fet, sense entrar en el contingut específic dels escrits, és simptomàtic de la bona organització preparada en contra d'aquest planejament. No entraré en hipòtesis, més o menys evidents, de promoció d'aquesta campanya, però sí que seria interessant veure els elements que ha aprofitat. En primer lloc, s'ha recolzat en la total desinformació «d'allò que es feia a l'Ajuntament», i aquesta desinformació, ben portada, ha donat els seus fruits. Durant aquests mesos, a Santa Pau s'han conegut interpretacions força singulars del

planejament; s'ha parlat de l'espoliació de les terres i propietats, de l'emigració forçosa dels pagesos impeditos de realitzar activitats agrícoles i ramaderes, del tancament d'indústries de la vila... I, en boca de persones «respectables», això ha provocat l'efecte desitjat.

Un altre element ha estat la utilització d'una argumentació depersonalitzada, per encarrilar aquesta por. L'escrit es basa en conceptes abstractes d'interpretacions jurídiques i de procediment, és a dir, temes fora de l'abast de la immensa majoria dels signants. Probablement així

han pogut amagar-se els vertaders interessos que feien promoure aquesta reacció i que, en un altre moment, valdria la pena d'analitzar més a fons.

Evidentment, i així cal dir-ho, una part dels escrits presentats responen a temes concrets i particulars, i són realment el cos principal del debat tècnic generat amb posterioritat a l'aprovació inicial. No obstant, l'intent més o menys reeixit d'una certa mobilització és present en aquesta darrera etapa del procés.

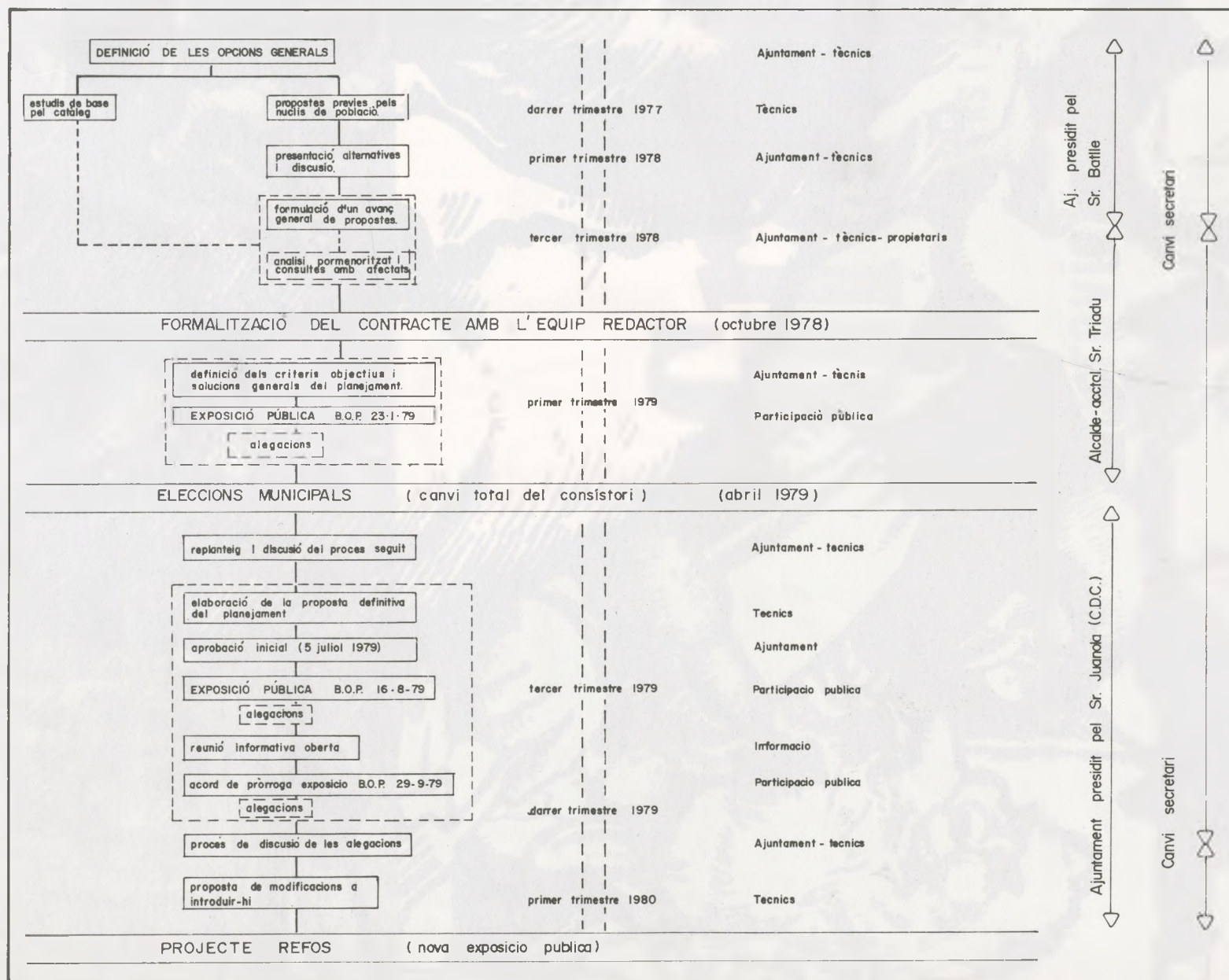
COROL·LARI

Tal com s'ha dit al principi, l'objectiu d'aquest escrit ha estat l'enumeració, més o menys reflexiva, del procés viscut en l'elaboració del planejament de Santa Pau amb l'interès d'il·lustrar, a partir d'un exemple ben concret, el marc on es desenvolupa l'urbanisme de les nostres contrades.

Potser caldria haver parlat d'altres aspectes més innovadors, entre ells la decidida experiència d'un treball pluridisciplinari portat fins a les seves últimes conseqüències (4), que seria un bon tema per a debatre alguna altra vegada, o d'haver insistit molt més en aspectes molt concrets o, potser, el tema clau de qualsevol actuació urbanística avui, sobre la necessitat d'acudir al marc comarcal com a àmbit desitjable per al planejament d'opcions globals, per a superar la poca dinàmica i capacitat de gestió dels ajuntaments petits, per la real gestió del planejament, etc... En tot cas, són temes oberts i en plena activitat, que cal plantejar i debatre en tota la seva intensitat.

OLOT, abril 1980
JOAN ALBESA I PONCET

Fig. 2 Procés, encara obert, seguit en la redacció de les Normes Subsidiàries de Santa Pau. Etapes d'elaboració del planejament, cronologia, elements que hi han intervingut. Canvis municipals i de secretaria.

NOTES:

- (1) Santa Pau, nucli central de la zona volcànica d'Olot. Fageda d'En Jordà. Boscos de la Serra del Corb-Finestres. Casc històric.
- (2) Dimissió del batlle, any 1978. Eleccions municipals, any 1978.
- (3) La Mancomunitat Intermunicipal de la Garrotxa no ofereix cap infraestructura, ni tècnica ni administrativa, de redreçament o assessorament de l'activitat urbanística municipal.
- (4) L'equip de redacció de les Normes Subsidiàries ha estat format per dos arquitectes, un advocat i un geòleg amb les aportacions d'un biòleg i altres persones.

Gira de fajol

PAPERS I MATERIALS DE LA GARROTXA

La revista pels gourmets de la lectura

EL PLAT FORT DE CADA MES

LA INDÚSTRIA COMARCAL

El creixement és molt heterogeni respecte l'espai, tant entre els diferents estats del món, com entre les diferents regions d'un estat, com entre les diferents zones d'una regió econòmica.

Si prenem Catalunya com a marc d'anàlisi, hi ha uns desequilibris territorials especialment intensos. L'àrea metropolitana de Barcelona i la major part de la franja costera és una zona d'elevat creixement demogràfic i on s'acumulen progressivament les activitats econòmiques i socials en detriment de la resta. Quan intentem matitzar més, veiem que a l'interior hi ha un conjunt de comarques d'antiga tradició industrial que ni tenen un fort dinamisme, ni estan en una fase de despoblament. La Garrotxa és una d'elles, al costat d'Osona, Bages i el Ripollès, durant aquesta dècada la migració neta ha estat pràcticament nul·la i té un teixit industrial que, si bé té els seus problemes, està fortament arrelat. Intentem especificar ara quins són els trets econòmics que han fet que aquest fos el seu comportament.

LA DEMANDA DE BÉNS

En primer lloc, fixem-nos en la demanda dels béns que produeix. Cal que ens centrem amb aquells que tenen una forta especialització per no divagar excessivament, o sigui la indústria tèxtil i la càrnica. Com és evident, són dues indústries de béns de consum, cosa que ja denota una certa subordinació en el procés productiu. Pitjor encara, són un tipus de béns amb una elasticitat renda de la demanda inferior a la unitat (quan la renda creix un determinat percentatge, la demanda d'aquests béns ho fa amb un d'inferior): més planerament, si doblessim els nostres interessos, no consumiríem el doble de butifarres, ni el doble de vestits, sinó que l'increment de consum d'aquests béns seria menor, mentre que el d'altres més sofisticats seria major. Aquesta característica fa que quan hi ha un augment general de la productivitat, hi hagi una sobreproducció en aquestes indústries i calgui una reducció de plantilles. Això és el que està passant avui a la indústria tèxtil de tots els països europeus. Els embotits garrotxins no s'han trobat amb aquest problema, ja que han estès geogràficament els seus mercats, competint fins ara amb èxit.

EL PROCÉS PRODUCTIU

En segon lloc, esbrinem els trets del procés productiu. A la Garrotxa no hi ha grans empreses, a totes se les pot qualificar de petites o mitjanes. En general, la tecnologia emprada és convencional, amb una productivitat del treball relativament baixa, en consonància amb la mena de sectors comarcals. La procedèn-

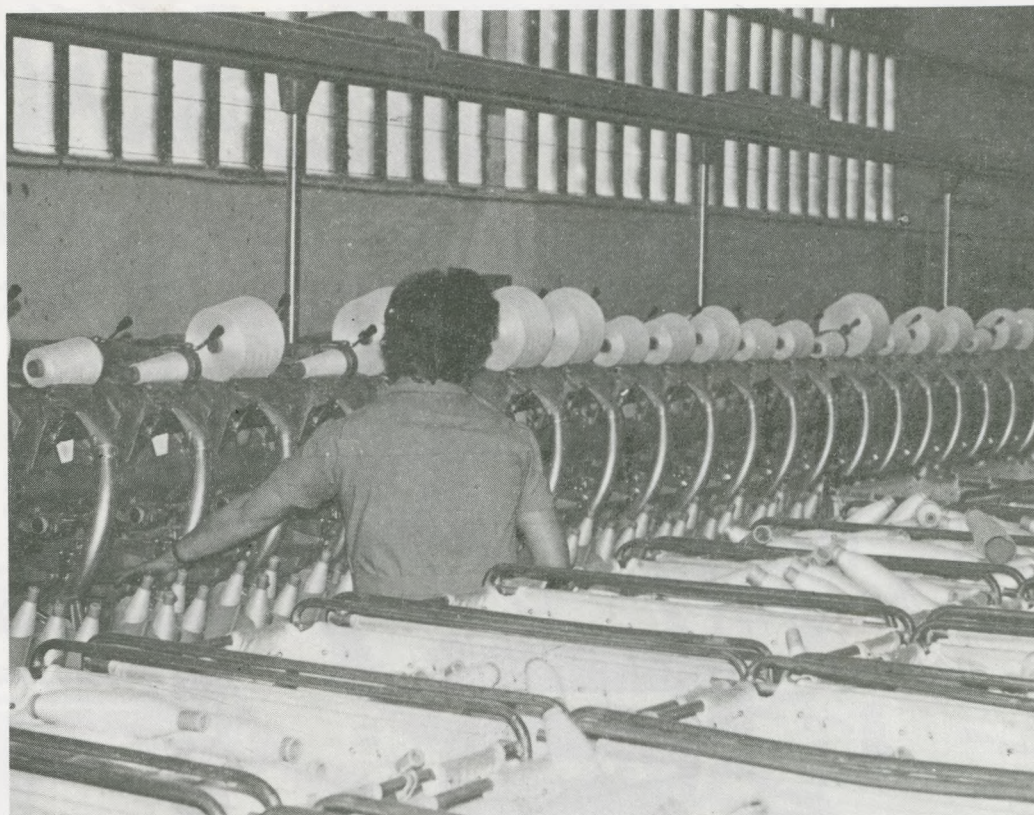

Foto: Mel

cia de les empreses i del capital és clarament autòctona, quasi no hi ha cap empresa que s'hagi creat com una sucursal d'una altra exterior, ni gràcies a crèdits bancaris. Es més, moltes de les empreses comarcals s'han desplaçat a fora, per altra banda hi ha una sortida quantiosa de capital monetari a través de les institucions financeres i del sector públic. Per últim, la qualificació de la força de treball és fruit de l'experiència més que del sistema educatiu, els tècnics superiors emprats a la comarca són ben escassos.

Arriba ara l'hora de preguntar-nos pels avantatges que han creat i han fet perviure la indústria comarcal. Com a més rellevants podem destacar-ne dos: la tradició artesana-industrial i l'abundor de mà d'obra barata procedent de l'agricultura.

L'ESTRUCTURA PRODUCTIVA

Per al tipus de fàbriques que hi ha a la Garrotxa és vital l'existència prèvia d'un teixit de producció secundària. Aquest

teixit fa que no manquin serveis auxiliars, que hi hagi una mà d'obra qualificada i amb mentalitat obrera, que hi hagi un coneixement pràctic de com es per produir un determinat producte, i per fi, que hi hagi un sistema de valors que faci possible la creació d'una classe empresarial, disposada a invertir els seus capitals a una producció de béns per al mercat dirigida per ells mateixos.

La recessió secular de l'agricultura garrotxina ha proporcionat una abundant i barata mà d'obra. L'any 1960 hi havia encara a la Garrotxa una població activa agrària de 6.219 persones, mentre que l'any 1970 només era de 3.511. El cost de la mà d'obra a la comarca és menor del que podem creure a primera vista gràcies a un ús més intens que a la resta de Catalunya dels mètodes de treball «extra-oficials» (treballs a casa i a hores). Per això la comarca ha pogut competir, amb major o menor fortuna segons les èpoques, en productes anomenats treballs intensius.

Retornant al començament de l'article, hem vist a grans pinzellades que la Garrotxa ocupa una posició subalterna a l'estructura econòmica catalana, així com quins eren els mecanismes que la generaven i la perpetuaven. Si ens endinséssim ara a finalitzar l'estructura comarcal veuríem com també hi ha una zona dominant, bàsicament Olot, i una altre que està en una situació subordinada, amb unes activitats recessives i amb una tecnologia més endarrerida.

MIQUEL FAIG

APUNTS SOBRE EL MOVIMENT OBRER A LA GARROTXA

ELS PRESSUPOSTOS

La valoració del moviment obrer a la Garrotxa, i concretament a la ciutat d'Olot, sempre resulta difícil perquè és difícil valorar el grau d'influència de les revolucions burgeses i industrials a casa nostra.

Si dels anys 1816 a 1818, amb la crisi de l'agricultura i la crisi tèxtil, a la Garrotxa neixen símptomes de descontentament, amb algunes renyines i manifestacions, l'aparició del quart estat, el proletariat, resulta sempre perplexa.

Es que l'obrer olotí ha arribat a tenir consciència de classe?...

Sens dubte que hi ha uns condicionaments sociològics que sempre hi han influït. Els podríem resumir d'aquesta manera:

EL FET RURAL

La Garrotxa, terra endins, és situada en plena ruralia. Les persones, totes s'hi coneixen. Les relacions civiques i comuni-

tàries no sols abasten obrer-amo, sinó la totalitat de les expressions. L'home rural se sent més del poble que no pas d'un partit o d'una classe determinada. El lloc de treball té la seva importància, però sempre dins de l'àmbit del poble o ciutat. L'home rural, tot i que sap que la fàbrica o l'empresa no és seva, se l'estima com una cosa d'ell, com una cosa que forma part de la seva vida. Els valors personals i del poble superen els propis del lloc de treball.

Tot això, ajuda que el treballador d'aquestes contrades, tot i que sent les injustícies, té por de significar-se, de pronunciar-se, de formar partit. El seu sentiment de solidaritat, és totalment condicionat pel tracte que pot tenir amb els amos o gerents de les empreses, i amb els companys de treball.

EL FET MIGRATORI

El 22% de la població total d'Olot són immigrants, procedents d'Andalusia i, més concretament, de Màlaga (Villanueva de Algaidas, del Trabuco, Antequera, Campillos). Ve també de zones rurals, i per tant són treballadors del camp. Si a aquest fenomen afegim que el 44% de la població total d'Olot procedeix majoritàriament d'altres comarques gironines i de la mateixa Garrotxa, dels poblets més petits, podem veure un mosaic de la classe treballadora que ve del món rural, poc acostumada a les associacions, als enfrontaments i als conflictes.

Encara, en aquest aspecte tenim una altra realitat. La major part de la classe treballadora de la Garrotxa, ha canviat d'ofici. Alguns, treballaven a pagès llogats, o eren masovers. Treball, per tant,

individual, quiet, on els problemes eren sols seus, i ells havien de solucionar-los. Els problemes i les solucions depenien exclusivament del seu enginy personal. El sentit de classe arriba a la seva vida quan són grans, i el canvi resulta difícil. L'home rural té sempre una certa reticència a tot allò que siguin papers, que la majoria de les vegades no comprèn, i aleshores té una reserva a l'hora de procurar les solucions a través d'una solidaritat entre tots.

EL TIPUS D'EMPRESA

La revolució industrial o marxista, de fet va començar tant a Rússia com a Xina en medis rurals, cosa que contrasta amb el fet que va sorgir en les zones industrials de països tan poblats de fàbriques com Anglaterra o Alemanya. Però, per altra banda, les diverses Internacionals, les centrals sindicals, han nascut a l'entorn de les grans empreses industrials.

El tipus de fàbrica és molt important. A la Garrotxa, bona part de les indústries són familiars, o petites societats anònimes on els patrons són coneguts o estan vinculats a la comarca. La relació obrer-patró és normal.

Llevat d'en algunes empreses tèxtils, el nombre de treballadors a les fàbriques no supera els 150 o els 200, o sigui que la concentració del proletariat és petita.

Tot plegat limita les reivindicacions i facilita el fet que el patró tingui un tracte estratègic en els aspectes laborals, i sobretot pel que fa als salaris.

El to familiar ens el dona també el fet que hi ha moltes fàbriques que cada any fan la seva festa, amb la Missa, el dinar i altres actes.

LA SITUACIO POLITICA

Els 40 anys de falta de llibertats polítiques i sindicals, encara han fet més mort el panorama obrer al nostre país. El sindicat vertical ha ajudat moltíssim el desencantament de tota mena d'estructura obrera capaç de dirigir el moviment obrer. Les seves conxorxes i la seva servitud a la patronal, donaven la raó a la classe obrera, la qual veia que allò millor era quedar bé i resoldre tots els problemes laborals sota la perspectiva individual, al marge del moviment obrer.

EL «DESCLASSAMENT»

Si la classe treballadora no té consciència dialèctica d'explotat-explotador, li resulta difícil de comprendre la necessitat de la unitat del moviment obrer, de la solidaritat, inclús de les seves pròpies aspiracions i necessitats.

LES NORMES DE LA CONVIVÈNCIA CIUTADANA

Les pautes de comportament, vénen donades en tota societat per la ideologia dominant, que legisla, crea i imposa normes socials, a fi d'apuntalar la seva força, el seu poder, i perpetuar el seu domini.

En la vida social d'Olot i la seva comarca, hi ha tot un seguit de fets imposats per la classe dominant, els quals eren acceptats per la classe treballadora com a normals: les escoles, els càrrecs públics, el Ball Pla d'aleshores, «pleitesia» davant de la desfílada dels rics.

Es també durant aquests últims anys del franquisme, en què apareix la primera associació de veïns en un barri obrer, Bonavista, i portada pels obrers. En Lluís Sacrest, i Mn. «Tate»; que en fou el primer secretari, podrien parlar-ne.

Recordo amb il·lusió la primera manifestació seriosa del poble i del barri de Bonavista, prohibint que els camions portessin les escombraries a la seva urbanització. Eren treballadors els qui, amb la

seva força i unió, van acabar amb una situació vergonyosa, i allò que es pot entendre per municipi democràtic, no ha esbrinat els fraus de Bonavista, i ha estat traïdor envers la classe treballadora.

Aquesta manifestació fou un dels signes de recuperació del sentit de solidaritat, i valdria la pena que el barri la reconegués com un dels actes fundacionals de la vida de barri.

Seguiran d'altres associacions, però la majoria sempre vinculades als barris obrers, els més pobres i deseparats.

La mort del dictador, coincideix amb la vinguda de Xirinacs als Caputxins, amb les primeres pintades, i amb un seguit de reunions semiclandestines de caràcter polític i sindical, que comencen a tenir tota una incidència.

Deixo per als estudiosos altres aspectes, però crec que, sociològicament, tot això té la seva importància.

El postfranquisme, amb el govern d'Arias Navarro i amb els dos primers de Suárez, és el començament i la presentació de les centrals sindicals (USO, CC. OO., UGT, CSUT) de forma esglaonada.

Una etapa, aquesta que jo recordo, per als treballadors, entre el dubte i la por, entre la clandestinitat i la inseguretad, entre la ingenuïtat i l'entusiasme.

Aquell temps, es va fer una bona feina. Les preguntes dels qui assistien a aquestes presentacions, o primers passos de les centrals sindicals, serien impensables ara, i d'això només fa tres o quatre anys.

I és precisament durant aquests anys, que el protagonisme de les centrals comença a surar: els primers convenis, els primers conflictes (imatgeria religiosa, fusta, tèxtil), les situacions de crisi a Sant Joan les Fonts, Sant Jaume de Llierca, les Planes, són els exponents de la vida obrera.

Es celebren, ensems, les eleccions sindicals, en les quals resulta majoritària UGT, seguida de CC. OO. i, molt més lluny, de l'antiga CSUT, despés SUT, i totes les altres.

Les eleccions sindicals, portaren matisos a les diverses estratègies de les centrals sindicals.

Al seu començament fou notable l'afluència de militants o d'adherits a les centrals.

Era un temps bell; veníem d'un sistema totalitari.

Tot aquest treball, esperem que hagi fet prendre consciència a la classe treballadora de les nostres contrades.

¿Les centrals sindicals es mantindran fidels a la classe treballadora, compromentent la seva estratègia a la unitat del moviment obrer...?

Tots aquests aspectes, i d'altres que podríem insinuar, són elements que dibuixàvem al panorama de l'any 1968: un moviment obrer totalment difuminat, desclassat, sense masses.

L'any 1968, jo venia d'estudiar sociologia i havia viscut, sobretot des del camp obrer, la revolució de maig a França. La revolució de maig, una de les coses que em van fer entendre, és que de tant en tant cal qüestionar la vida de la societat. El «conservadurisme», és la forma més fàcil d'instal·lar-se i dominar els altres. Em va fer comprendre que no es serveix el moviment obrer pel fet d'ésser servidor de les sigles d'una central sindical determinada, sinó servint en general el moviment obrer i la seva unitat. Vaig comprendre, a la fi, que una cosa és la democràcia i l'altra el compromís democràtic, que el dogmatisme ideològic és el pitjor botxí, que les formes totalitàries de molts moviments polítics i sindicals, són tan fines com traïdores envers el moviment obrer. Que qui no ho qüestiona tot, ha perdut la llibertat.

El xoc de la meua arribada a Olot després de viure aquesta realitat social francesa, no podia ser més que escaient.

La ideologia dominant en l'última etapa del franquisme, no deixava possibilitats per a prendre consciència de la problemàtica obrera. De l'any 1968 a l'any 1974, hi ha alguns signes de recuperació.

L'any 1968 el setmanari «OLOT-MISION», dins la seva nova etapa, amb articles valents es fa ressò de la problemàtica obrera, dels immigrants, de la situació laboral, dels preus, etc. La reacció no es fa esperar, i arriba de seguida: la gent que fa «OLOT-MISION» és comunista, marxista, catalanista, són uns revolucionaris. La classe dominant respon i, incomprendiblement, una part del poble també. Què no pot el poder ideològic!

Les denúncies al governador i a la Delegació de Turisme són freqüents. Els cristians del Vaticà I aixequen la veu, i ja som cismàtics! Cal reconèixer, la supeditació de part dels membres de l'Església a la ideologia dominant.

Les raneres del franquisme són violentes, i qualsevol xerrada de to progressista és vigilada i atentament censurada pel poder municipal.

No obstant, en plena clandestinitat, els anys 1973-74, comença a aparèixer la presència d'un dels gèrmens del Partit Socialista en una de les seves modalitats més interessants: Convergència Socialista. Els intents de CC. OO., llavors, no van tenir èxit donades les circumstàncies tot i que aquesta central estava molt arrelada en altres llocs de la província de Girona, com Blanes, Girona, Figueres...

S. BATALLA

L'EMPORDÀ COM A ESPAI MENTAL

Qui viu amb la mà a l'eina i els ulls a la terra, no és maleït amb el distanciament d'aquells qui, quan s'ho passen bé, pensen com s'estan divertint. Tanmateix, qui viu arrelat a l'Empordà i és fruit de la seva terra i nissaga, no té cap necessitat de plantejar-se o meditar les disquisicions artificioses, les distincions subtils i, probablement, nebuloses, ni els neguits motivadors d'aquest petit assaig d'un foraster que, nascut al Pirineu, ha rodolat fins a les planes en busca de llum i horitzó, perquè tothom baixa, però mai no puja. I quan cau, cau.

La desafecció a l'Estat per decepció de la política i avorriment de la burocràcia, és un fet de les darreres generacions. No ens interessa gens ni mica ésser espanyols o francesos, i encara menys morir per colorides senyeres agitades per gent que, en canvi, no es maten pas. La identificació psicològica amb els mites triomfalistes d'enguany: imperi, déu, congregació, empresa, pàtria, ens deixa freds, però l'agulló del desengany no ha gelat la dèria o la necessitat d'arrels.

Foto: Mel Terracota Buxó

Sense arrels, hom és com un d'aquells americans que no saben contestar-te la pregunta: d'on és vostè?

L'equilibri psicològic de l'ésser humà, passa per una fretura d'arrels perquè,

com un arbre, com més s'arrela més s'enlaira; sense arrels no pot pujar lluny per mirar el món a la llunyania, com els xiprers a les planúries, que atrauen la vista al punt de fuga de l'horitzó. Sense estar arrelat dins d'un espai, l'home troba encara més difícil mantenir el seu precari equilibri psicològic d'antropoide malalt.

què fou el segle de Pericles, sinó un incabable àpat, àgape i «andria» on l'entregent de filòsofs, els atletes i els artistes bevien a la salut de la cultura, cantaven els triomfs de la política, menjaven els fruits de l'economia colonial per poder, després, dormir en la tèbia embriaguesa que els feia somniar més bellament que ningú el somni de la vida?

DE LA TROBADA I LA TERTÚLIA

La trobada accidental, la coincidència fortuïta al carrer, passeig, taller o tertúlia, és l'element bàsic de creació cultural, perquè promou l'element d'aleatorietat, intuïció i casualitat que ha de tenir, per definició, tota creació. Allò que surt de les trobades per cita i agenda és repetició, allò programat no pot conduir a la inspiració, sinó a l'estructuració o a l'anàlisi, però no a la descoberta. Si fos així, tan programats com estem tots, i amb la quantitat de cites que ens donem, ja ho hauríem trobat gairebé tot.

LA TERTÚLIA ÉS ESSENCIAL

Quan jo parlo de la situació política i del nou Papa, no estic parlant d'allò, sinó posant traduïdes i amagades per aquells temes, les preguntes sobre els punts difícils de la meua tasca del dia. I quan escolto les respostes dels altres, desxifro comentaris i percepcions sobre els temes que realment hi ha al meu cap. Com es produeix aquesta complicada descodificació no ho sé, però sento que és aquí un dels atractius de la tertúlia.

Aquella Barcelona, com el París d'abans de la guerra, eren focus productors de cultura.

Trobar-se amb algú per atzar al carrer, i fer petar amb ell una xerrada al moment precís en què el cap està encallat per un

Foto: Mel

Sense arrels, hom és com un d'aquells americans que no saben contestar-te la pregunta: d'on és vostè?

On pot buscar les indispensables arrels? Arreu del món? No tot és vàlid. Costa més com més exòtic és l'espai escollit, encara que l'acoblament és relatiu i es produeix en funció de les característiques psicològiques especials, i dels objectius vitals personals de cada un. El grup de col·legues a la gran ciutat, podria ésser un remei substitutiu de l'espai, per un espai social i mental congenial; però per algun motiu, a mi, no em va funcionar. D'alguna manera, era una relació repetitiva recurrent, en cercles, que deixava una vella i coneguda buidor al cor, i un cap amb les dèries reforçades i les petites prepotències de l'ofici immerescudament desorbitades a tema de conversa.

L'entregent urbà ha perdut tot l'encant de què gaudiren, com en Gaudí, els nostres avis.

L'any 1900, Barcelona era una ciutat d'escala humana, on la gent es trobava —i això és molt important— sense trucar-se per telèfon. Tota cultura s'ha fet així, com una fortuïta trobada de mentalitats diferents, que es potenciaven sense voler i s'inspiraven a l'atzar, els uns als altres, en trobar-se per casualitat i parlar de les seves coses. ¿Què fou el Renaixement, sinó una immensa tertúlia dels florentins passejant de bodega en taverna, d'«atelier» en cantera, de laboratori en biblioteca? ¿I

problema creatiu del treball, pot ésser plenament inspirador. Poder-se arribar amb un salt a consultar en Giberti, quan es té un problema de fundició, o l'Ucello per afinar una perspectiva, o en Poliziano per acabar una rima, o en Ficuio per una paraula. Heus ací allò que crea cultura i dóna un Renaixement.

Passejar, en pocs minuts, entre els marbres d'en Fidies, encara tendres, als esglaons de l'Acropolis, a l'«atelier» d'Apelles, al Liceu de Plató, al gimnàs d'Alcibiades o a l'estudi d'Herodot, és tenir la cultura a l'abast de la mà, i és poder impregnar-se de cultura vivent, conservada encara calenta, assimilada, mentre encara s'està fent. Sols aquests moments han donat una cultura.

Per això mateix, les coses d'ara no ho són, i els sopars intel·lectuals «by appointment», els «simposis» forçats, les trobades programades, no donen res, i ens sentim buits al bell mig del brogit de la gran ciutat, donadora de la mort.

LA BARCELONA DESTRONADA

La Barcelona de 1900, amb les seves innombrables tertúlies del Colón, El Suis, l'Espanya; la de Pujols i Borralleres a l'Ateneu, la d'Ors, la de Sagarra; els Quatre Gats d'en Romeu, Russinyol a la Pinyalada; el Passeig de Gràcia, la Plaça Reial i la Rambla... Quan Ruben Dario arriba a Barcelona l'any 1900, deixa una magistral descripció del pols cultural i humà de la nostra ciutat, que ja no és meua des que li vaig tornar la clau (moltes gràcies) el dia que van ensorrar la Casa de les Punxes, al Passeig de la Bonanova.

Aquella Barcelona, com el París d'abans de la guerra, eren focus productors de cultura.

Precisament no a les universitats, on mai no se'n crea perquè només s'hi repeteix, sinó als cafès, als tallers, als carrers, a les matinades. Tot això s'ha perdut de

manera irremissible, cremat en fum d'usines utilitàries, els cafès reconvertits en bancs, les tertúlies en dinars de negocis, l'Ateneu en un panteó fantasmagòric, i el Cercle de Sant Lluc en una capella de Fàtima.

Crec, ara, que si en algun lloc es pot retrobar la creativitat cultural en un ambient civilitzat, això haurà de ser a les comarques.

Vaig marxar de Barcelona perquè les restes d'aquell esplendor modernista, que encara recollí jo de petit, me les van anar destrossant els «pesseteros» negociants de la basca d'en Porcioles. iCom devia ésser la Barcelona del 1900, perquè ara recordi amb enyorança la ciutat de la meua in-

fància, quan jo la vaig conèixer en els anys absurds i sinistres de la postguerra. Així i tot Barcelona era encara una delícia, i fins i tot durant aquells temps adversos a l'alegria i a la cultura! il com devia ésser als anys 10 i 20, i fins durant la guerra! Jo només vaig conèixer la carcassa del món modernista i em sembla meravellosa, com devia ésser amb l'animal viu a dintre, amb aquelles generacions prometeiques d'en Prat, Cambó, Pujols, Layret, Durruti, Nonell, Maragall, Russinyol.

Quan ni tan sols l'eco somort d'aquelles rialles ens van deixar escoltar a Barcelona, vaig plegar veles i me'n vaig anar, pobletà que sóc, a viure a fora.

La gran ciutat em donava grans molèsties i, en canvi, una incessant agitació d'entregent apressada, «marxosa» i ambiciosa de celebritat, que es confonia

amb l'ambient creatiu, però que era, en realitat, la pura dissipació d'energies, dispersió d'idees, cortina de fums, boira, humitat, fred i no res. S'havia perdut l'escala humana.

Crec, ara, que si en algun lloc es pot retrobar la creativitat cultural en un ambient civilitzat, això haurà de ser a les comarques.

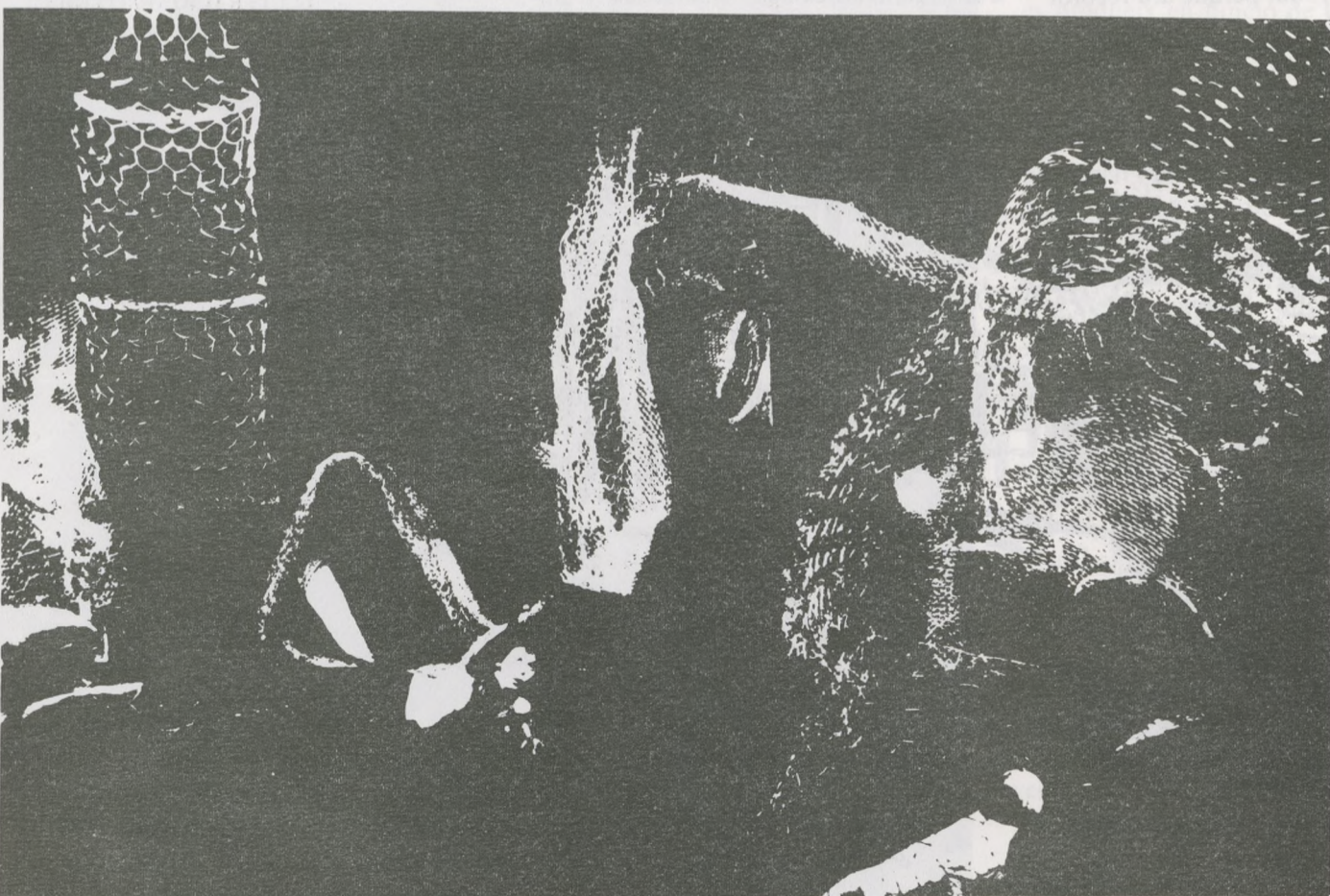
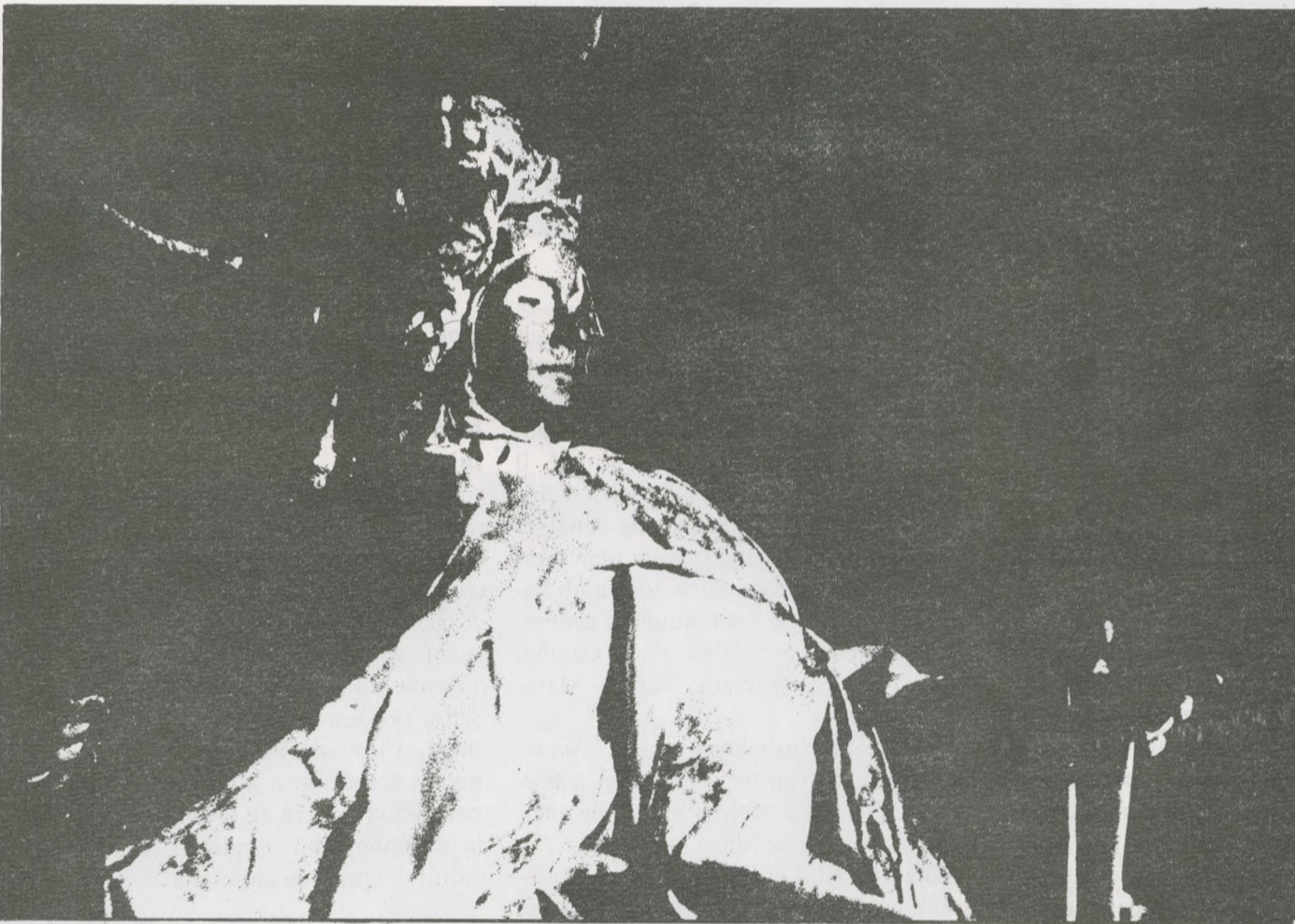
Espais significatius, fèrtils, ecològicament complets, i sobretot, conservant l'escala humana i l'entregent amistosa, sense presses. Això he vingut, personalment, a trobar a l'Empordà, i penso que podria trobar-ho a altres comarques del país, on la creació de revistes com aquesta testimonia un imminent renaixement cultural. Que Déu ens escolti.

LLUÍS RACIONERO I GRAU

EL TEI DE SANT MARÇAL: TEATRE DE BASE A LES COMARQUES

Si no hem sentit parlar massa de la gent de Sant Marçal no és pas perquè no facin brega. Són gent que fa molts anys que estan al peu del canó i el que val, potser, més la pena de remarcar, és que han aguantat a contracorrent malgrat les sotragades hagudes portes endins i les plantofades rebudes portes enfora.

Si hi ha alguna línia que els defineix -segons el meu parer- és precisament la d'avançar com sigui per posar el teatre a l'abast de tothom, un teatre de base, un teatre viu.

Conegut el triomf o la fama, és molt fàcil entrar en l'engranatge comercial que dosifica i destria la cultura que s'ha de donar a la plebs incivilitzada i ignorant. I a ells, de mèrits, els en sobren. Rebutjar ofertes enllaminadores dels cacics del teatre no és gens fàcil; cal tenir-ho tot força clar, quina és la feina que es fa i cap a on s'enamina. La gent del TEI són conscients que en aquest país la independència també es paga, es paga amb l'arraconament i l'oblit i les traves contínues a la realització de qualsevol espectacle, sense comptar un factor primordial per poder tirar endavant un muntatge: els diners. Arrencar un espectacle a partir de zero, és una veritable aventura, una aventura que, com totes les aventures, només són capaços d'acomplir qui les viu plenament, amb tot l'entusiasme i la passió que calen per estimar una cosa; en aquest cas, el teatre.

De la conversa que he tingut amb en Pep Cruz, us n'explicaré el que en recordo que, comparat amb el que ha dit, és ben poca cosa. Tant de bo, les planes d'aquesta revista serveixin per donar veu a qui sempre, fora dels taulons de l'escenari, els ha estat negada.

La nostra tasca en el món del teatre s'adiu totalment amb el plantejament que us feu amb aquesta revista, és a dir, anar construint des de sota, potenciar a partir de la gent la tradició teatral de les nostres comarques. La constitució de l'Agrupació Teatral de les comarques gironines va per aquí. La primera topada forta la vam tenir arran de la presentació d'una ponència al Congrés de Cultura Catalana, on s'intentava imposar, des de Barcelona, una determinada política teatral amb la qual nosaltres divergim completament.

Al final se'ns va dir que presentéssim la nostra pròpia ponència i va resultar que, a la Seu d'Urgell, va ser l'única que es va aplaudir.

Des d'un punt de vista polític, el problema és molt greu perquè a l'esquerra, per la cosa electoral, no li interessien les comarques. S'interessien per la CULTURA en majúscules i prou; els productes comercials no es poden vendre, i per tant, no interessien.

Des de Madrid ens diuen províncies i des de Barcelona, comarques; de fet, ve a ser el mateix. El projecte que fa uns anys va llançar un personatge prou conegut com en Cirici Pellicer, que l'anomenava «Catalunya-Ciutat», és un exponent molt clar de per on es volien fer anar les coses. Es tractava que la gent s'alimentés culturalment a Barcelona, facilitant al màxim els desplaçaments a la gran ciutat. Lleida, Girona i Tarragona passarien a ser com una mena de barris de Barcelona. Aquesta bestiesa hauria significat la destrucció de la cultura, perquè la cultura no és un producte que es pugui vendre com una peça de mercat qualsevol, sinó que arrenca de les particularitats diverses de cada lloc.

L'ESCOLA RURAL

Una història

Publicat a «PERSPECTIVA ESCOLAR» (núm. 36 - juny 1979)

En el fons, aquesta omnipresència-potència de Barcelona no ve pas d'ara. En la «Història de Catalunya» d'en Ferran Soldevila, la paraula Girona surt una cinquantena escassa de vegades contra les quatre o cinc mil de Barcelona; una desproporció que malgrat el que puguin pensar alguns, no està justificada.

Nosaltres no estem ni pels centres dramàtics ni per les companyies estables, «estem per un Teatre de Base, i entenem per a tal el Teatre realitzat per cada poble, barri, associació de veïns, etc, destinat bàsicament al seu entorn geogràfic».

Sempre hem sigut reacis a anar a fer teatre fora de les comarques de Girona i això que ens han fet ofertes per a actuar quinze dies seguits en algunes sales de Barcelona. Es clar que pagues un preu: l'anonimat, la qual cosa vol dir que se't cotitza molt baix.

El muntatge sobre l'obra de Fages de Climent («Les bruixes de Llers i el Sabater d'Ordis») no respon expressament a l'orientació comarcal del nostre Teatre. Fer teatre a les comarques no vol dir fer teatre local. Nosaltres vam veure que els textos de Fages eren teatralitzables i per això ho vam fer. Un text teatral bo, generalment planteja una problemàtica universal, representable a qualsevol indret.

En aquest cas, era l'obra d'un personatge que estava molt lligat al medi; per això, sempre que podíem la representàvem a l'aire lliure, aprofitant al màxim els elements de la naturalesa; les cales de la costa, les places dels pobles, etc. Ara mateix, tenim un projecte sobre la vida i l'època dels tapers. Desgraciadament a Catalunya no tenim clàssics, ni massa autors que valguin la pena. D'entrada, fem les coses que ens agraden.

En aquests moments, el panorama teatral es pot animar. Els grups de les comarques s'han reunit i tenen consciència que representa una acció teatral de base, tenint molt en compte que ha de ser rendible socialment. No podem oblidar la importància del teatre infantil i del teatre a les escoles. S'han de muntar les coses des de baix, de tal manera que la gent en sigui protagonista. Que la gent no va al teatre? Es ben cert, però també és ben cert que no s'ha estimulat mai ningú per a anar-hi ni s'han donat facilitats perquè se'n fes.

El problema del teatre no és pas simplement de diners, tot i que ha de ser necessàriament subvencionat. Per a posar en escena una obra teatral, s'ha de comptar d'entrada amb unes dues-centes mil pessetes, que cobreixen el cost del muntatge i la publicitat. Generalment, de les subvencions, se'n pot recuperar la meitat amb les entrades. Ara bé, amb elsponents de cultura que corren, que amb prou feines saben llegir, poca cosa se'n pot esperar, perquè sembla que tinguin pa a l'ull. Es gastaran milions amb el «Centro Dramático Nacional» i els grups de comarques no veuen ni cinc. Nosaltres, durant la campanya de teatre d'aquest any passat, hem mantingut els preus entre cent i cent cinquanta pessetes.

Ara, amb el suport de la Diputació i dels Ajuntaments, s'intentarà subvencionar els grups d'aquí, en base al nombre de representacions que facin, sempre i quan tinguin un nivell mínimament acceptable. Qui decidirà això, evidentment no serem nosaltres, els de l'Agrupació Teatral, sinó una comissió

de gent vinculada al teatre, que sigui capaç de jugar un paper neutre.

Un altre també dels grans problemes, és la desconexió que hi ha hagut fins ara entre la gent preocupada per a la cultura. Aquesta desvinculació, sobretot per manca de difusió, i la dispersió vigent, han estat dos dels elements que han paralytitzat la promoció i estabilització del Teatre a les nostres comarques. Nosaltres estem per un teatre de base, un teatre que fa gent que treballa en altres coses i que presenta una o dues obres a l'any. La unió entre els membres de l'Agrupació no es va fer en base a una determinada concepció del teatre —cadascú el veu a la seva manera i ben segur que no ens entendríem en aquest terreny—, sinó amb la idea comuna de «fer teatre» i d'ensenyar al màxim de gent possible allò que es fa. Ens interessa moltíssim que surtin grups nous perquè d'alguna manera creiem que significa donar al poble un veritable mitjà de creació i de comunicació. Fins ara, les pel·lícules, els discos, els llibres, gairebé tots ens han vingut de fora.

La precarietat dels grups fa que molts vagin a Barcelona a buscar l'estabilitat i la promoció. Hi ha el cas de la Marta Puig, una ex-actriu de l'Orfeó Popular d'Olot que ara treballa a Madrid, o el més conegut dels germans Reixach, integrat en el Teatre Lliure que, arran de la seva sortida, el grup de Lloret on treballaven, pràcticament es va dissoldre.

La constitució de l'Agrupació Teatral de les comarques gironines, ens promet un futur esperançador. La segona campanya de teatre que es prepara en serà una mostra vivent.

X. R. / PEP CRUZ

La història de la implantació de l'escola obligatòria a Espanya, és una història trista en general, però amb uns capítols ben diferenciats.

El capítol de la legislació no té pas res a envejar, sobre el paper, al dels països europeus i, molt concretament, segueix l'articulat de les disposicions franceses sobre obligatorietat i extensió de l'ensenyament primari.

El capítol de l'administració del sistema educatiu queda fortament influït pel model francès i, per tant, dibuixa una administració descentralitzada, jerarquitzada, funcional i amb una estreta relació entre estudis, títols i lloc de treball, oficial o no.

El capítol de la formació del personal ensenyant suma el baix nivell d'aquesta formació amb aquesta relació entre títol de magisteri, plaça en propietat, etc., i dona els resultats que coneixem.

El capítol de la creació de places escolars, és gairebé tan trist com el de la formació de personal ensenyant: l'Estat que ha decretat obligatori l'ensenyament, no s'ha obligat a crear les escoles necessàries per tal que els ciutadans poguessin complir aquesta obligació. Aquest abandó ha estat compensat per la suplència de l'escola privada a totes les poblacions a partir de ben pocs milers d'habitants; només molt lentament ha estat superat amb la creació d'escoles en els pobles petits tot al llarg de la segona meitat del XIX i primer terç del XX.

El capítol de la creació de places escolars té, doncs, dos subcapítols: el de l'escola urbana i suburbana, i el de l'escola rural, amb una dinàmica molt diferent.

Com ja hem dit, hi ha hagut grans tres que han donat solució al problema, vivint la relació entre totes les formes autènticament culturals. El cas de l'Antoni

Balmanya a Espolla, estudiant i fent un museu de tots els ocells de la plana, com de totes les restes arqueològiques, anant a veure volar el primer avió, creant la primera mutualitat agrícola de l'Empordà i inspirant-hi el primer sindicat vitivinícola... és un cas prou eloqüent. I tot això amb una escola unitària, quaranta anys seguits, i comunicant el mateix entusiasme als primers alumnes que als darrers, fills ja dels primers i que encara hem conegut.

La solució del problema era difícil, però era clara, en aquests casos de grans personalitats superadores de les dificultats de l'administració i del medi; era una solució de trobada i potenciació i integració entre cultura i cultura. Però l'administració rarament té en compte matisos diferencials humans, i rarament confia en les persones quan ha de solucionar problemes, i això és greu sempre, però d'una manera especial ho és en el cas de l'ensenyament, problema tan personal.

Una solució administrativa

L'Administració es planteja els problemes com si fossin exclusivament administratius, com si el seu objectiu no fos administrar alguna cosa en aquest cas educació, sinó com si administrés administració i prou, i llavors dona una «solució» administrativa. Així es fa amb l'escola rural aquests darrers anys. Comencen a funcionar les xifres: percentatge d'analfabetisme a les zones rurals, nombre d'escoles unitàries, mitjana de nens per mestre a l'escola rural, costos per nen a l'escola rural...

Es dona per descomptat que és millor l'escola graduada que la unitària; també es dona per descomptat que tant és educar aquí com allà, no es compta per a res

amb el paper de l'escola al poble... I després tornen a venir xifres: és més barat transportar nens, pagar xòfers, benzina i autocars, que pagar mestres, tenir-ne un a cada poble. És més econòmic fer un edifici gran que cinc edificis petits; és clar que moltes vegades l'edifici gran s'ha de construir i els cinc edificis petits, algun d'ells tot i recentment construït, s'han d'abandonar, però algú s'encarrega que això no es tingui en compte. I fins hi afegeix pinzellades de beneficis pedagògics: tindran millors laboratoris, biblioteques, mitjans audiovisuals...

I comença la política de concentracions escolars; comença i no s'atura. La computadora administrativa va multiplicant l'esquema: a Galícia hem pogut veure una concentració escolar de 75 aules enmig d'una zona de població dispersa però ben comunicada. Molts nens fan tres hores diàries d'autocar quan, si la computadora no s'hagués embogit de grandesa, set escoles de deu aules ben situades haurien reduït els viatges a mitja hora com a màxim per a tots, i si no s'hagués tancat cap escola, amb cinc construccions per a la segona etapa, aquesta mitja hora la tindrien només els més grandets i el cost de les construccions s'hauria reduït a la meitat.

L'Administració, quan només utilitza xifres, no pot fer gaire res més que això: mirar que la computadora no embogeixi, donar-li i demanar-li xifres més petites i solucions més localitzades. Però al final de la correguda té una mena de satisfacció quan s'omple la boca dient: «s'han tancat les escoles d'aquest poble i d'aquest altre...», una satisfacció que produeix a molts un veritable calfred, de pensar en tants pobles possiblement morts a la cultura, en tants nens desarrelats. Vet ací el resultat de posar el carro davant dels cavalls, l'Administració davant l'Educació.

En el cas de l'escola urbana i suburbana, sobre el teló de fons de l'abandó, s'han produït dues batzegades de creació, una amb la República i l'altra als voltants de la Reforma Villar; si els acords de la Moncloa es complissin, podrien ser recordats com una tercera batzegada.

En el cas de l'escola rural, la creació de places ha tingut un ritme lent, però més constant i amb la batzegada de la II República, només.

Es clar que la creació de places no ha significat, fins als anys trenta, construcció d'edificis. L'escola rural normalment s'ha localitzat en els baixos de l'Ajuntament o en una vella vivenda pagesa llogada a tal efecte; el mobiliari i el material escolar d'una pobresa extraordinària, el mestre i els nens abandonats als seus propis recursos, amb les croses de l'enciclopèdia sobre els pupitres i algun mapa a les parets.

Però sigui com sigui, fins l'any trenta, la veritable creació, fins i tot a Catalunya, de l'Administració central, és la de l'escola rural; tots els noms de mestre nacional que podem recordar d'aquelles èpoques, són noms de mestre rural. La trobada entre mestre i poble, quan es dona, és quelcom molt profund, i els noms de Balmanyà, Leonart, Bonilla, Miret, només els posem aquí per a veure com el fenomen es dona a tots els extrems de la geografia catalana.

Cert, però, que només sobresurten uns

noms, i alguns intents de relació entre mestres rurals, com ara les «Converses pedagògiques», els «Batecs» al primer terç de segle; però dessota hi ha la gran part submergida de l'escola rural.

Un problema pedagògic

L'escola rural ha de considerar-se, en conjunt, com un fracàs pedagògic que les estadístiques comptaran amb xifres més o menys enganyoses d'analfabetisme, i que el coneixement directe i estès ens fa definir com a desconexió entre la minsa cultura oficial que el mestre portava de l'Escola Normal, i la realitat i les necessitats culturals del nen del camp. Curiosament el mestre, que en la seva majoria procedia del camp, no connecta amb les necessitats culturals del camp, perquè ell mateix ha perdut la pròpia identitat a la Normal, i a l'escola només traspasa una cotilla oficial de cultura. Tot el saber popular agrícola amb els seus coneixements de les plantes, de la terra, dels animals, del temps, de la mecànica, tota la història i la justícia viva dels pobles, els costums, la festa, el càlcul a ull, el tracte social... són menystinguts per seguir un programa oficial que parlarà del «clima mediterràneo», de «los verticilos de la flor», etc., i no integrarà els refranys de la pluja o del vent, ni les angoixes del pagès davant la flor que cau sense granar. No hi ha dubte que el resultat de tot això és l'allunyament de l'infant camperol de l'escola, o l'allunyament de l'infant camperol del camp, a causa de l'escola. És a dir: un fracàs pedagògic.

Una alternativa pedagògica i administrativa, en conseqüència

I com és aquest cavall de l'educació a l'escola rural? Confessarem que ha canviat de quan l'escola comença a infiltrar-

se al poble, que sovint ja no es tracta de cavall i carro sinó de tractor i remolc; però l'escola rural continua essent escola rural, diferent de l'escola urbana. I si canvia, canvia al seu ritme peculiar, i raó de més per plantejar-nos-la en la seva realitat pedagògica.

Amb quins elements farem aquest planteig? En primer lloc amb la relació amb el medi, un medi definit molt concretament en el temps i en l'espai; l'adaptació a les realitats i necessitats canviants acceleradament dels nens de poble, uns nens que no sols han vist canviar en els darrers trenta anys la forma de treball amb la mecanització, sinó la forma de vida, amb el butà, la televisió, els transports. Diversos mestres rurals ens en parlen en aquest mateix monogràfic.

Després, amb una mesura o moltes mesures d'escola i una forma o altra de coeducació entre nois i noies de dues, de tres o més edats, és a dir un tipus o altre de classe unitària que hauria de ser un objectiu concret dins la formació de tot mestre. Capacitat de buscar i de treballar temes simultàniament a dos o tres nivells d'edat dins d'un programa flexible, de portar un grup classe on la diversitat de nivells sigui una coordenada enriquidora, etc.

La relació entre escoles de pobles veïns, entre nens i mestres de pobles veïns. La planificació de l'escolaritat amb l'acord dels pobles buscant les unitats oportunes amb diverses coordenades positives: la graduació n'és una, però l'acolliment a la realitat una altra, i la mesura humana, petita per al nen, de l'escola, n'és una altra.

Seguim pel camí de la pedagogia, i pensem en l'Escola Normal també arrelada en el medi i de mesura humana. ¿Quantes Escoles Normals de cinc-cents alumnes com a màxim, o de tres-cents com a òptim en sortirien a Catalunya, i

on quedarien situades? El tipus d'escola rural i urbana hi quedaria estudiat pedagògicament, però també sociològicament. Hi ha tantes escoles rurals a la zona, tantes escoles rurals a Catalunya; això vol dir que un mestre ha de fer tants anys com a mínim, mai menys de dos o tres, de treball a l'escola rural. I això s'aprèn i s'accepta com un de tants aspectes de la professió.

Naturalment que això significa planificació de l'escola a nivell local, i coordinació a nivell general. Un mecanisme d'accés al lloc de treball que tingui en compte que el mestre que surt de la Normal ha de tenir, primer, un lloc en una escola gran entre companys que l'ajudin en la pràctica, i després un coneixement del medi de l'escola rural on anirà, no com a camp d'atterratge durant un any per a emprendre el vol, sinó, com hem dit, un mínim de dos o tres anys per tal que els nens i el poble no es ressentin de la provisionalitat.

Concentracions? Prou se n'ha parlat, en aquest número. Sobre el terreny, sense deixar el poble buit d'escola, per als nois més grans, mirant quan és millor el transport diari de trenta escolars, o la circumval·lació diària de dos mestres i un de fixe. Mirant el model de concentració: cal que sigui aràcnid? (tots els nens dels pobles dels voltants cap al cap de la contrada) o potser com una xarxa? (un entrellat de polígons, tres, quatre, cinc pobles, cada polígon amb la seva solució peculiar de rotació de nens i/o de mestres, de concentració d'uns nivells o altres, etc.).

I la relació entre els nois del camp i els de la ciutat? I dels mestres d'un lloc i altre de treball? ¿I el coneixement de les comarques a l'escola urbana, i el coneixement de la ciutat a l'escola rural? Són necessitats pedagògiques que també demanen solucions administratives.

Continuament la pedagogia i l'administració se'ns entrellacen, però només ho fan d'una manera positiva quan el tractor de la pedagogia estira el remolc de l'administració, l'una i l'altra amb l'únic objectiu social, l'educació dels nois, dels nois com són: fins observadors de la natura i del treball de l'home, emparrats dalt dels marges i integrats en la minisocietat carregada d'història concreta que és un poble, o nois que reben els estímuls de la gran creació humana que és la ciutat on viuen. Uns i altres, però amb el mateix objectiu, han de ser «ciutadans» en l'ampli sentit de la paraula, ciutadans d'un poble que és Catalunya, que té muntanyes i planes, pobles petits i grans ciutats i rius que reguen i rius que mouen fàbriques i un mar i uns camins i uns fils que ho comuniquen tot, amb altres pobles del món.

Es per això que pedagogia i administració s'han de donar un tracte com cal, que aconsegueixi el mateix nivell d'educació per als nens de masies, pobles, viles i ciutats; han de fer un planteig diferent en cada cas, i un planteig relacionat i coordinat per tot Catalunya; per això llencem el tema en aquesta «Perspectiva Escolar» que arriba a tants pobles i ciutats, i el volem treballar a les Escoles d'Estiu de les comarques catalanes.

Foto: Mel

INICI I RESUM DE LES ACTIVITATS DE L'ASSEMBLEA D'ARTISTES DE LA GARROTXA

La idea de fer una assemblea d'artistes local, vingué de fora, però ací la vam millorar o espatllar, depèn. De fora perquè en Kim Domene i jo, en Casanovas, havíem tingut contactes amb l'assemblea d'artistes de Girona; ell va assistir a algunes reunions, i per la meua part vaig participar en la mostra «els drets humans ara» organitzada per l'assemblea gironina; d'aquests contactes separats en treguérem la idea d'intentar fer alguna cosa a Olot.

Llavors fou quan vam fer una taula rodona amb la gent que en el 68 havia fet el Grup d'Ara, per veure si veien interessant iniciar una nova col·laboració dins el marc propi d'una assemblea. En el 68 en Joan Carrillo, en Miquel Plana i en Kim Domene, amics i quasi de la mateixa edat, havien fet un seguit d'exposicions col·lectives que havien trencat un xic amb la rutina de les sales d'art i amb l'individualisme propi dels artistes. Els resultats de la xerrada van sortir publicats a l'«Olot-Misión», però el més interessant fou que el grup s'animà de nou i amb un company més, en Xavier Codina, començarem els debats previs a la constitució pública de l'assemblea d'artistes de la Garrotxa,

així una iniciativa dels artistes gironins era recollida per un «antic» nucli local, el Grup d'Ara, nucli de companys ja amb un cert rodatge de treball en equip.

Ara podem mencionar els diferents actes que l'assemblea organitzà, sense intenció de detallar-los ni de valorar-los.

L'assemblea es constituí després d'un acte públic amb lectura d'un manifest, que es féu a la Casa de Cultura; hi assistiren una trentena d'artistes d'Olot i comarca. Tothom mínimament interessat: sapigué que s'havia fet una assemblea oberta que es definia en alguns punts però que bàsicament aspirava a fer-ho amb els diferents actes que dugués a terme.

—Una pintada de valles i parets als carrers cèntrics d'Olot.

—El llibre de bibliòfil sobre el doctor Danés i en record a les víctimes del franquisme, amb una exposició als locals d'Omnium.

—Petita enquesta-estudi de la Fira del Dibuix de Sant Lluç.

—L'organització d'una pintada infantil al Firal, per a la salvaguarda dels volcans.

—La participació en la campanya per la llibertat d'expressió amb una exposició-muntatge i una esce-

nificació amb titelles abstractes com a presentació d'un míting.

—La manipulació i exposició de pupitres escolars als claustres de l'Hospici.

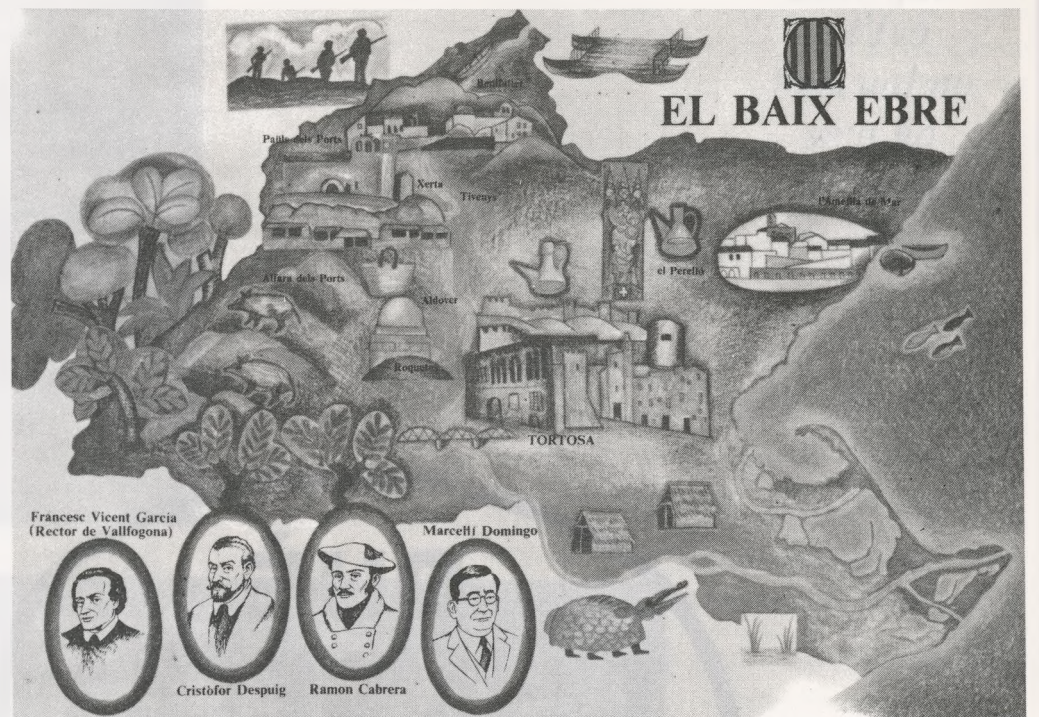
Tots aquests actes foren fets del 76 al 79 i sense l'ajut econòmic de cap entitat, excepte algunes petites aportacions en matèries primes.

Durant aquest temps el grup augmentà en dos components més: en Josep Antoni Santos i l'Anna Manel·la; en els actes que s'organitzaren i participà però molta més gent que el que era el grup organitzador; podem dir, doncs, que el terme assemblea no era del tot justificat en el nostre cas, doncs, no tothom que participava en els actes n'opinava i treballava per organitzar-los. érem més un grup obert d'animació ciutadana a través d'activitats plàstiques; aquest desajust provocà un petit canvi de nom ja cap al final de l'assemblea, vam passar a nomenar-nos assemblea d'artistes de la garrotxa; i quan potser s'hauria pogut comptar amb més components no vàrem tenir esperança i vam decretar-nos vacances; i així estem estimat lector.

CLAUDI CASANOVAS

BAIX EBRE

Mapa editat pel Congrés de Cultura Catalana

El fantasma del «confusionisme», creat per les ments caciquils interessades de mantenir la seva preponderància econòmica, ha incidit, gairebé sempre, en el sentiment popular d'una gran part dels habitants de la nostra comarca. D'aquí la tristament i dissortada cèlebre frase: «ni catalans, ni valencians, tortosins»; una frase que deixa en clara transparència l'intent elitista de fer de Tortosa el centre aglutinador de tots els pobles del seu voltant i que penetrà dins de l'àmbit de les classes populars amb la interessada intenció de frenar tota concienciació nacionalista catalana, molt sovint lligada a plantejaments progressistes que podien provocar el qüestionament popular de les estructures econòmiques, polítiques i socials vigents. No es tractava, doncs, d'una afirmació comarcal enfront la possible absorció administrativa del centralisme barceloní; altrament constituïa una disfressada maniobra per tal d'evitar l'arrelament de qualsevol inconformisme desestabilitzador del poder que, encara ara, gaudeixen els omnipotents «mandarins» de les nostres terres.

Amb el pas dels anys, però, la situació precària de l'agricultura, que ha anat ofegant els pagesos -molts d'ells condemnats a abandonar el camp- junt amb la tasca reivindicativa que han portat a terme els sindicats, ha deixat entreveure als ulls dels obrers i camperols que el nostre

més real i gran enemic el tenim a dins de casa, i ha provocat, de retruc, el sorgiment d'una desconfiança total respecte a tota filosofia provinent dels llavis dels poderosos.

El «tortosinisme» centralitzador, avui, és ja de fet, un malalt ferit de mort pels continus atacs que ha rebut, materialitzats en la progressiva independència municipal que han assolit els pobles de l'entorn de Tortosa, que fins no fa gaire, eren considerats oficialment «pedanias» administrativament dependents de la «capital comarcal».

Actualment, el comarcalisme, entès com a una presa de consciència de la identitat comunitària més immediata d'un conjunt de pobles, sembla que torni a aixecar el cap. Per un costat, el procés democràtic ha suposat l'increment de l'organització dels pagesos i els obrers a través del sindicat, amb una fluïdesa de relació humana més o menys continuada entre els homes dels diferents pobles per fer front a uns mateixos problemes comuns; per un altre, l'amenaça -que sobrevola constantment el nostre pensament- que es realitzin els transvassaments de les aigües del riu Ebre cap a les zones industrials de Tarragona i Barcelona, ha estat un fort motiu de trobada i mobilització de la gent de la comarca que hem reconegut l'Ebre com a primordial punt de partida d'identificació comarcal.

El riu Ebre, del qual pren el nom la nostra co-

marca, ha estat el forjador del sistema de vida dels nostres pobles, tradicionalment dedicats al conreu de l'olivera en les zones de garriga, als fruiters en la part de les hortes i al cultiu de l'arròs al llarg de tot el delta. Ell, l'Ebre, ha produït amb els seus llims tota aquesta riquesa marisquera de la nostra costa, avui dia en vies de total destrucció. L'Ebre, és l'aigua que rega les nostres terres, és la sang que corre per les nostres venes.

L'enèrgic rebuig, davant les demagògiques promeses, d'un hipotètic futur benestar que ens portarà la industrialització irracional de la nostra vall, i l'enyorrança que sentim de les durament castigades unitats de producció agrícoles així com de l'estil de vida que comportaven, ens obliga a la defensa i conservació del nostre entorn natural. Per això defensem el nostre riu; el riu que ens caracteritza, ens identifica i ens dóna raó de ser com a comunitat de pobles.

La forma dialectal del nostre català, els accidents geogràfics que defineixen clarament les nostres terres, les nostres peculiars festes i costums..., etc..., totes aquestes coses que eren i són utilitzades per la dreita més reaccionària amb finalitats de tipus polític, avui no fan sinó potenciar la unitat i relació dels que vivim al Baix Ebre i ens sentim catalans.

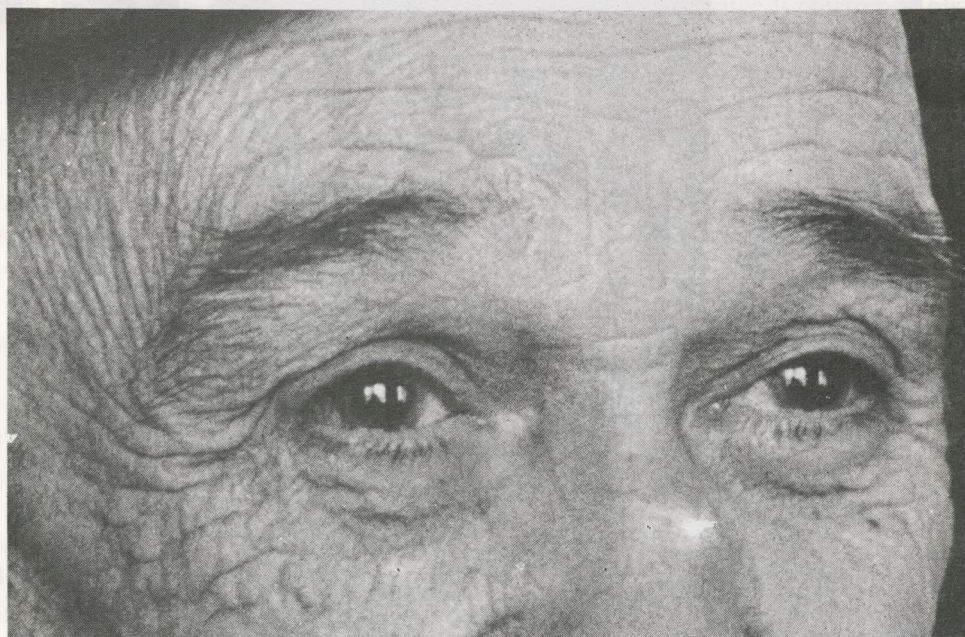
F. XAVIER BLANCH

Membre de la Coordinadora per a la Defensa de les Terres de l'Ebre

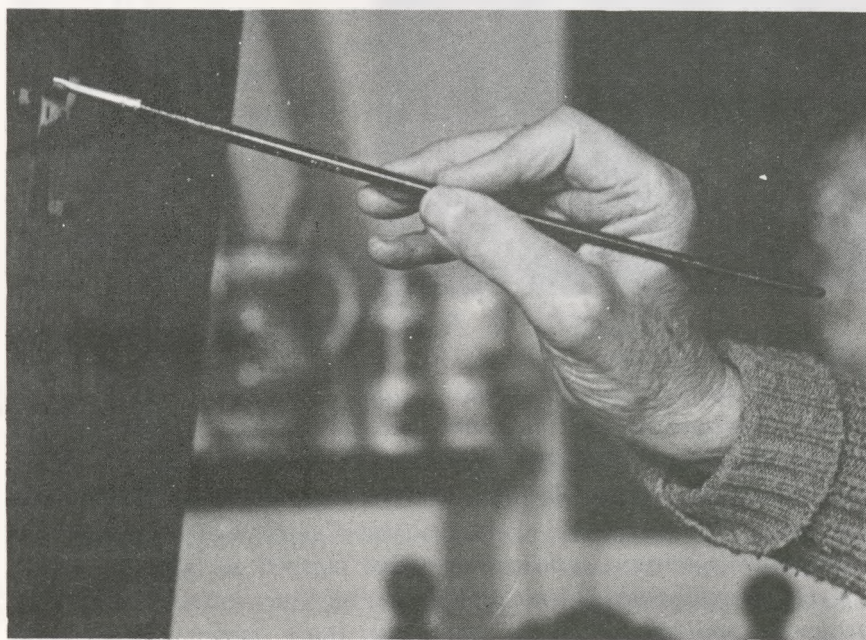

**QUÈ
T'HA SELAT
LA
COMARCA?**

*Crec que
a l'Ivo
Pascual no
se li ha
fet gaire
justícia*

JOSEP PUJOL Collage per a un artista

Vaig néixer el 1905. A casa eren treballadors. Vivíem al carrer de Sant Rafel, al costat d'on va néixer en Clarà. De fet, vaig anar poc a estudi. A les escoles nacionals, amb el mestre Clavé, que era un mestre excel·lent. Llavors, a les escoles nacionals un mestre podia tenir infinitat d'alumnes. Les classes que podien més duien els fills als Escolapis. Vaig deixar l'escola en començar a multiplicar.

De seguida vaig començar a anar amb l'Iu Pascual, que llavors havia guanyat les oposicions a Director de l'Escola de Belles Arts, la qual aleshores era al carrer del Bisbe Lorenzana.

Crec que a l'Iu Pascual no se li ha fet gaire justícia. Quan va venir a Olot de Director, ja va tenir una certa oposició dels centres, com el Casino o el Centre Catòlic, que sempre han cultivat una mena de patriotisme reaccionari.

L'Iu Pascual va modernitzar l'Escola, va crear la sala de dibuix al natural i sobretot va portar una relació amb gent de fora d'Olot, els Llimona, Carles, Plandiure, Toldrà, Costa, etc.

Recordo també en Quico Vayreda, que sovint li demanava a l'Iu Pascual que jo l'anés a ajudar. «Deixa'm en Pujol», li deia.

Allò que de primer fou un mestratge, aviat es convertí en una amistat. Jo, amb l'Iu parlava de pintura i sobretot al seu costat sentia parlar de pintura amb tota aquella gent de fora.

Amb l'Iu, era tan important la conversa com la manera de treballar. Ell deixava els nois absolutament lliures. En aquell temps vam descobrir plegats els nous corrents, els pintors de fora, i sobretot els impressionistes. L'Iu, pintant era una mena de franciscà, detallant pedra per pedra. Si bé estava enamorat de Bonnard i de Regoyos, crec que la influència principal era de Corot. Era un esperit molt obert.

Vaig seguir aquella època fins que es formà l'Escola Superior de Paisatge, tan important, amb mestres que vingueren de fora, de la categoria d'en Labarta, en Nogués, en Crèixams.

Una figura menuda, que els anys i l'enfiseima han encogit una mica més encara, aixopluga una personalitat dura i afable alhora. A en Josep Pujol li agrada parlar, i sobretot parlar de pintura. Una bona cultura artística i un ofici portat amb tenacitat insubornable des del principi, són els seus temes de conversa inesgotable.

De vegades pot ésser estrany trobar un pintor que pugui parlar de la pintura abastament i amb propietat, especialment a casa nostra, més donats a parlar dels truquets que empapen la tela i la cotització del punt. Però no és aquest el cas de Josep Pujol, reconegut com el millor entre l'abundosa generació dels pintors actuals a Olot.

El rostre, com madurat pel sol, guarda uns ulls vivíssims, inquiets i burjadors. Si el posat és discret, camperol, sovint accentuat per una inseparable boina, el caràcter és certament expansiu, allunyat del pairalisme i el localisme, i dotat d'un bon bagatge cosmopolita.

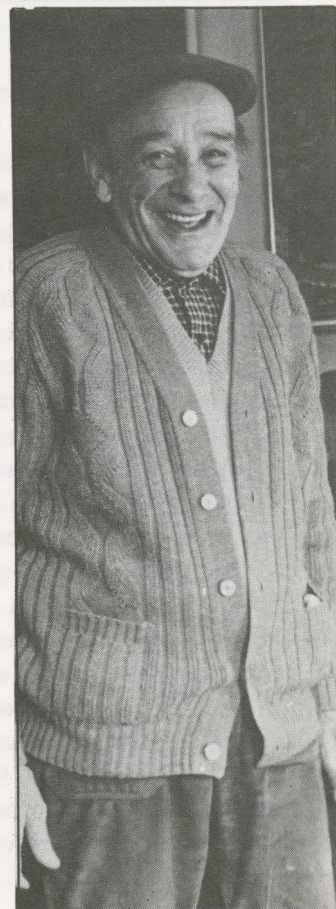
Els qui el coneixen, saben de la seva independència i una decisió tenaç, fruit del qui sap què vol i on vol anar en el camp de la pintura. Egoicèntric i dotat de la necessària perseverança que necessiten els artistes com ell. De records i anècdotes vives que brollen en la conversa sense límits. De judicis contundents i sovint temuts, Josep Pujol és una personalitat fascinant com a home que complementa la reconeguda i meritòria trajectòria del pintor. Per als qui creiem que l'obra és inseparable de l'Home, sense solució de continuïtat d'ambdues qualitats, tenim aquí un bon exemple de l'Artista.

JORDI PUJULA

Les inquietuds socials? De jove vaig anar a Barcelona, a casa del joier Mercadé, on feia dibuixos de les joies.

Llavors era l'època de la lluita sindical entre el Sindicat Únic, de la CNT, i el Sindicat Lliure, de la patronal. Eren els anys dels atemptats i

Pujol

del pistolisme. Recordo encara la mort del Noi del Sucre. Aleshores érem d'Estat Català, de tendència separatista, i formàvem un escamot. Anant d'un registre a casa d'en Jaume Gascon, li varen trobar les fitxes del grup. Jo acabava de fer el servei a Girona, i vaig jugar amb sort de trobar un jutge bona persona, però vaig passar una temporada havent-me de presentar cada quinze dies, fins a la dictadura del general Berenguer, en què hi hagué un indult.

Més tard vaig ésser del Bloc Obrer i Camperol, poc temps, fins l'època en què en Jaume Miravittles va passar del B. O. C. a l'Esquerra. Des de llavors no he estat afiliat a cap partit. Sí, naturalment que a Olot anava al Centre Obrer, on hi havia una petita biblioteca, però molt ben escollida. Jo admirava també en Serra i Morat, de la Unió Socialista de Catalunya, que seguia una política diem-ne intel·lectual en la qual es pretenia, aquell temps, que l'obrer es cultivés.

A Barcelona freqüentava l'Ateneu Enciclopèdic, del carrer del Carme on es formà la U. E. C. (Unió Excursionista de Catalunya), potser més popular que no pas C. E. C., i que a Olot dirigí en Gil Vidal.

Allà al carrer del Carme, vaig conèixer l'Andreu Nin, el dirigent del P. O. U. M., que era un home molt preparat. Traduïa del rus al català d'una forma excel·lent. Precisament durant la guerra, vaig tenir la seva filla Nora a casa, aquí a Olot, ja que ell m'ho va demanar per protegir-la dels bombardeigs de Barcelona. Jo m'havia casat el 1936, pel març, poc abans d'esclatar la guerra.

Quan detingueren en Nin, a rel de la liquidació del POUM, per part dels estalinistes del PSUC, aquell dia estava a punt d'anar-lo a trobar. A en Nin l'assassinaren, i jo vaig haver de fugir. Vaig passar a França, en plena guerra, en part també per por d'anar al front. Vaig anar a parar a Ceret, i aquella etapa fou molt bonica; a Ceret sempre hi ha hagut un ambient pictòric, ja que molts grans pintors hi han passat temporades, Picasso entre altres.

Més tard
vaig
ésser del
Bloc Obrer
i Camperol,
poc temps,
fins l'època
en què
Jaume
Miravittles
va passar
del B. O. C.
a l'Esquerra.
Des de llavors
no he estat
afiliat a
cap partit.

Tinc davant meu una obra d'en Josep Pujol, obra que a hores d'ara segur que té uns vint anys. Es tracta d'un quadre d'una gran força atmosfèrica: un dia d'estiu, però —i això és significatiu— no de l'estiu en la seva plenitud total i directa com a «exterior» (sol i flors, colors brillants... o tot allò que es pugui associar amb la paraula «estiu»), sinó interpretat indirectament com a interior.

Al transfons de la tela percebem a través d'una finestra un tros de jardí, sobre un verd clar i lluent brillen reflexos de sol —una evocació de l'estiu i ensems el centre secret de la tela, encara que proporcionalment només representa pocs centímetres quadrats—. Des d'aquest front brillant, la llum es busca camí cap a dintre, és filtrada per un cortinatge mig transparent, deixa encara alguns reflexos verdosos fins que perd la seva força a mesura que la perspectiva s'obre cap al primer pla de la tela. Ací, els colors s'apaguen, esdevenen opacs i deslluïts.

Des d'ací, col·locat en una posició rígida, extàtica sobre una catifa descolorida, ens contempla l'únic ésser vivent de l'àmbit: un gat, no gens «mono», no per a jugar, sinó l'encarnació d'allò misteriós i inclús de l'angoixa, sensació que es fa encara més palesa per l'espai buit al voltant de l'animal. És la contradicció de l'espai viu que constitueix la petita zona del jardí. La figura humana no es troba en aquest quadre, la presència humana en canvi hi és, simbolitzada pels seus correlats objectius: el seu habitat amb un semicercle de seients, una làmpara, etc., tot submergit en una llum verd-blavosa (l'hora blava dels expressionistes!), entre sol i ombra.

Durant la República vaig passar temporades aquí i a Barcelona, on vaig estar treballant als tallers d'escenografia d'en Domínguez, i on vaig aprendre com es feia un decorat; d'aquí em ve l'afició al teatre. Fins que es va crear el 1935 l'Escola Superior de Paisatge a Olot, que fou una solució econòmica per a mi. Vaig ésser mestre de taller. Jo tirava els gravats d'en Nogués.

Sí, als anys 50 vaig pintar a l'Orfeó el «Christus», a base de quadres plàstics sobre la Passió, amb text d'en Munteis, que va tenir molt d'èxit. Recordo que vaig intentar fugir del barroquisme tant en l'escenografia com en els vestits, alguns els girava del revés per evitar que fossin lluents. Vam, fins i tot, fer alguna altra obra, «Nuestra Ciudad», de Thonton Wildes, però vam topiar amb un cert boicot per part d'alguna gent de l'Orfeó.

El 1926 vaig anar per primera vegada a París, abans del servei militar que vaig fer a Girona. Per cert que el meu pare sempre em recordava que havia de tornar a fer el servei, ja que temia que em fes pròfug.

L'estada a París va durar 7 o 8 mesos. Pràcticament hi vaig arribar sense diners, només amb les 300 pessetes que em donaren els de casa; és clar que, llavors, 300 pessetes allargaven més que no pas ara, i dinàvem per 5 o 6 francs. A París, vaig treballar per guanyar-me la vida pintant sedes. Jo anava al cafè de la Rotonde, que era on es trobaven els exiliats. Hi havia en Ventura i Gassol, en Miravittles, en Casanoves... Fou una temporada molt interessant, en què no deixava d'anar al Louvre.

Recordo que els impressionistes, que ara són a l'Orangerie, encara eren als aparadors dels marxants. Amb un amic xilè, vam fer un viatge a Itàlia, sense gaires «calès», que fou molt profitós per a mi.

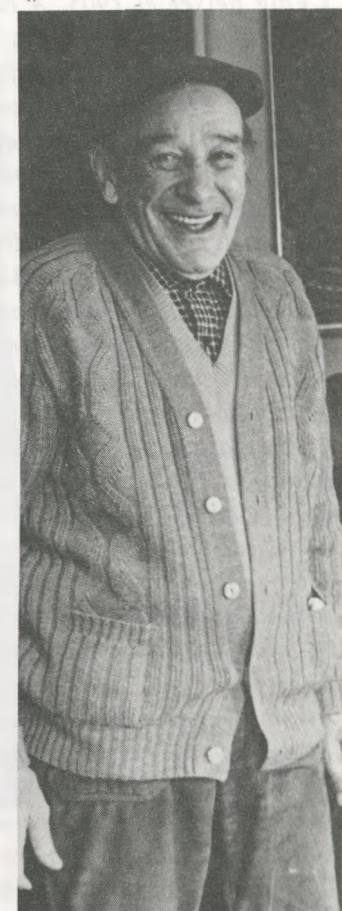
L'any 1928 vaig exposar per primera vegada a Can Parés, que té en Maragall. La crítica em va deixar bé, però fou un fracàs de vendes.

Fins i tot un estudiant em va esquinçar un quadre perquè el trobava massa modern. Imagineu-vos!

Llavors em demanaven que pintés el paisatge clàssic d'Olot, en el moment en què jo feia esforços per fugir de l'estil de pintura olotina. Sí, han hagut de passar 40 anys perquè et diguin que pintis el que vulguis.

Certament allunyat dels concursos oficials o no, per una certa marginació entre voluntària i imposada, Josep Pujol s'ha mogut escassament en el camp de les exposicions, i ha cultivat en canvi la relació personal amb els amics i els ambients artístics d'Olot i Barcelona. Amb el premi «La Punyalada», l'any 1966, així com el Sant Jordi, de la Diputació de Barcelona, arribaria per a ell un reconeixement que no era sinó la culminació d'uns anys de treball sacrificat i silent. Si la guerra i les seves conseqüències havien tallat uns brillants inicis a nivell de popularitat d'aquell pintor olotí, de l'Escola Superior de Paisatge, Josep Pla consagra també anys més tard la seva vàlua personal amb un dels seus Retrats de Passaport dedicat a Josep Pujol.

Miravittles

En acabar la guerra vaig tornar aquí. Vaig haver d'estar dos o tres mesos a casa, sense sortir, passant-ho molt malament els primers temps. La repressió era forta. Penseu que fins i tot algú va plantejar que calia fer amb els pintors «rojos» a casa nostra. Gent, amics que et giraven la cara, etc., tot i que moltes persones compromeses amb el franquisme em van ajudar. Estava marginat de les exposicions oficials i fou un temps de problemes econòmics, casat i amb dos fills... Fins ara, fins fa poc. Però no cal ésser rencorós.

Sí, alguns, potser m'envejaven la independència, però va ésser una època molt dura, fins a obtenir un cert reconeixement. Amb el premi «La Punyalada», que va anar al Museu d'Art Modern a Barcelona, i tot això...

L'Escola Olotina?

Sempre he dit que no existia. Però no he estat pas el primer de dir-ho. Ja en va parlar en Josep Mª Capdevila, el director d'aquell diari que es deia «El Matí». I en Pla també ho ha dit.

Es pot parlar de pintors olotins, com també de pintors de Girona o Figueres, però no pas d'Escola. L'Escola Olotina comença i acaba amb en Vayreda, que va fer ací, amb anys de retard, allò que s'havia fet a Barbizon. Sortir de l'estudi. Es pot parlar, si voleu, de temàtica olotina. Encara hi ha gent que ho cultiva: els bens, les muntanyes amb boira, camins amb roderes, casa amb el fum, etc. Tot això, a Barcelona ho identifiquen amb Escola Olotina. Però si el mateix pintor fa bodegó o figura, ja no ho identifiquen igual. Fixeu-vos que quan un pintor d'Olot s'estima, li sap greu que l'identifiquin amb això.

EL PINTOR JOSEP PUJOL I L'ESCOLA D'OLLOT

Pujol em diu:

—En el curs de la meua vida s'ha parlat molt de l'anomenada escola pictòrica d'Olot. Sento molt de discrepar; però, en aquesta escola, no hi he cregut mai, si no és que la seva existència es redueixi a l'obra del vell pintor Vayreda. He conegut molts pintors d'aquí i de fora d'aquí que han pintat aquestes valls: no he vist mai que entré ells es produís una preocupació d'escola. Tants caps, tants barrets, moltes teles, pintades aquí, haurien pogut ésser pintades fora d'aquí. En moltes d'elles, és impossible de trobar-hi aquest paisatge en el seu moment; en gairebé totes elles no hi ha més que el verd obscur i monòton i pastós, la pobresa deceptiva que produeixen els cels estivals i estèrils. Ara: si es digués que l'escola d'Olot consisteix en l'obra del vell Vayreda, llavors ens podríem començar d'entendre. Aquest senyor conegué aquest paisatge, se'l mirà moltes hores, el pensà, el medità. És un paisatge que no es pot emprendre de qualsevol manera, a si l'encerto l'endevino. És un paisatge que requereix molta astúcia. Vayreda fou, en primer lloc, un gran pintor, en el sentit que dominà els problemes que podríem anomenar tècnics d'aquest art, d'aquest ofici, fins on pogueren ser dominats en el seu temps. Però, a més a més, tingué l'astúcia que els coneixements d'a-

quest paisatge li oferiren. Tots els paisatges tenen el seu moment, el seu temps, la fugacitat de la seva pròpia vida. Vayreda comprengué com cap altre pintor que, en aquest punt, aquest paisatge arriba a una exacerbació inaferrable. No hi ha un paisatge d'Olot permanent, immòbil, estàtic. Hi ha paisatges diversos, temps, instants diferents. Algunes vegades, valen la pena, altres menys, de vegades no són res. És un paisatge que, en un sentit o altre, sempre esdevé. En aquest sentit, no en conec d'altre, en aquest país, que sigui més plàstic, que tingui la volubilitat d'aquest. Per a pintar-lo en els seus moments culminants es requereix una gran sensibilitat, conèixer-lo molt bé, tractar-lo amb l'astúcia consegüent. Aquestes foren (al meu entendre) les condicions que tingué el senyor Vayreda, l'artista d'aquest país més lúcida del seu temps.

El pintor Pujol prossegueix:

—Per altra part, el paisatge d'Olot que pot ésser pintat amb una certa eficàcia és molt reduït. És un gran error de creure que la temàtica pictòrica olotina és vasta, variada i abundant. De cap manera. És una temàtica limitada, curta, molt estricta. Aquesta temàtica s'ha de conèixer, i això implica un cert coneixement del país. És clar que es pot ampliar. Hom pot passar del petit al gran. En tot cas, pintar a Olot sense solta ni volta equival a quedar asfixiat, ofegat en el verd-negre monocrom i desproveït d'amenitat. El verd va bé amb el vermell, amb el roig: aquests dos colors —en una conjunció de valors— imanten la vista. En la temàtica d'Olot, però, aquesta complementació de valors es produeix rarament. El que s'ofereix —pictòricament— és curt i el paisatge és reduït. Vayreda tenia aquest paisatge als ulls i al pensament. És a dir: el coneixia mol bé, en el sentit que s'hi movia coneixent-ne les limitacions i els rendiments.

«Vayreda és contemporani —amb tres o quatre anys de diferència— dels pintors de l'anomenada escola de Barbizon, que fou una vertadera escola, en el sentit que els pintors que en formaren part tingueren un comú denominador: acarar-se directament amb la naturalesa, pintar a l'aire lliure. Coneixeu Barbizon? És una excel·lent excursió devers un rodal de l'Illa de França, plena d'encant, dels excel·lents, habituals restaurants i del paisatge tan dolç, lleugerament limfàtic, del país. En el Museu de Barbizon, és possible de veure-hi els pintors de l'escola —Rousseau, Millet, etc.— que, per haver marcat una norma en la història de la pintura, tenen un gran interès. Sense la tendència, els propòsits i els resultats de l'escola de Barbizon, no hauria existit, probablement, l'impressionisme. Però el curiós és que l'escola de Barbizon i el pintor Vayreda, que no tingueren cap espècie de connexió ni de relació, són dos fenòmens pictòrics inseparables. El pintor Vayreda i el seu germà, l'escriptor, conegueren França, però la conegueren més com a emigrants polítics que com a artistes. Tots dos feren la tercera guerra civil en l'estat major del general Savalls, visqueren intensament aquells esdeveniments, perquè Olot fou l'autèntica capital del carlisme de les comarques catalanes orientals, de la mateixa manera que la Seu d'Urgell ho fou de les comarques occidentals. A la casa pairal dels Vayreda, a Olot, hi ha la tela del gran pintor que representa l'entrada de Savalls en aquesta població portant com a presoner el coronel liberal isabelí Nouvilas. Aquest document s'ha popularitzat poc —ni tan sols en els llibres d'història— a pesar de ser magnífic. I el que volia dir era, simplement, que el pintor Vayreda, contemporani dels artistes de l'escola de Barbizon, inseparable de les seves tendències i de les seves concepcions, però la sense la més petita connexió amb elles, és un pintor de molt més valor que els d'aquella escola. Aquesta afirmació, no la faig impulsat per la passió o el sentimentalisme o el patriotisme local, sinó per raons objectives, de comparació i d'experiència. Però Vayreda no fou francès, sinó un pobre senyor modest i insignificant d'aquest país, i en el corrent general de l'art modern, que té avui els seus extrems complementaris a Nova York i a París, aquesta situació el convertí en un artista de consideració provincial, marginal i sense transcendència. Si Vayreda —o Nonell, o Nogués— hagües estat francès, tindria una situació molt diferent.

«De la mateixa manera que, a França, tota la pintura moderna arrenca de l'escola de Barbizon, tot el que aquí s'ha produït modernament s'inicià en l'obra de Vayreda. Suposant que l'escola d'Olot hagi existit —i sóc incapaç de fer aquesta suposició—, aquesta escola és purament l'obra de Vayreda. A Olot no hi ha hagut mai una escola de pintura. El que hi ha a Olot és un paisatge de proporcions molt reduïdes que fou pintat, admirablement, per Vayreda —cosa que és molt diferent. Però Vayreda fou molt més que l'escola d'Olot: fou l'inici d'un corrent pictòric, del corrent realista, que porta més de tres quarts de segle d'existència, amb moments d'elevació i moments baixos (com és natural que sigui així), amb personalitats més destacades —o menys. Aquest corrent, iniciat amb la temàtica del paisatge d'Olot, per Vayreda, es projectà molt més enllà del paisatge mateix. Afirmar l'existència d'una escola pictòrica olotina seria de demostració molt difícil. Afirmar que a Olot nasqué el pare de la criatura de la pintura moderna en aquest país és molt més posat a la raó i positivament més verídica.

Em demanaven que pintés el paisatge clàssic d'Olot, en el moment en què jo feia esforços per a fugir de l'estil de pintura olotina. Sí, han hagut de passar quaranta anys perquè et diguin que pintis el que vulguis.

Mujol

1967

JOSEP PLA: Obra Completa

Em sembla que la pintura està al marge de certes coses, la «pintura social» no l'he entesa mai. Només entenc quan una pintura és bona.

L'art abstracte? Hi ha coses que m'agraden molt, quan són ben pintades. Allò primer que miro sempre és si està ben pintat. Tradueixo el que veig, i l'imagino figuratiu, i llavors jutjo si és bona pintura o no.

De fet, un quadre pot tenir molta impressió de realitat i ésser molt mal pintat. Hi ha gent que només es fixa en això. Si les pomes sembla que es poden agafar, o si el got d'aigua sembla de veritat. Però això és a la primera cosa a què hom arriba quan s'aprèn a pintar.

Quan acabes de fer una tela, te la mires del revés. Si la tombes, despareix la representació, però si està ben pintada, té el mateix interès.

Una cosa és la qualitat de l'objecte, i l'altra la qualitat pictòrica, que és la que té interès.

Per a mi, colorista és el qui amb un mínim d'esforç fa que un color tingui el màxim d'intensitat.

Evidentment, en Josep Pujol no pinta abstracte. Per a valorar una pintura abstracta, acostuma a fer –tal com explica en la xerrada– una espècie de re-traducció, una transposició al figuratiu. Malgrat això, m'atreveixo a interpretar tota una sèrie de les seves teles –de les de paisatge sobretot– com a abstractes, o sigui: Crec que revelen i manifesten llur valor artístic quan intentem de mirar-les com una construcció abstracta, seguint un mètode, doncs, al contrari del que empra el mateix Pujol en obres no figuratives.

Recordem per exemple aquelles teles que tenen com a tema (com a «pretext figuratiu» hom podria dir, sense equivocar-se gaire) la collita del blat, de la civada, etc. Ens trobem ací amb una estructuració molt clara, gairebé sempre horitzontal: franges de colors, franges de llum sol i ombra, fetes per la pinzellada meticulosa d'en Pujol, aquella tècnica amb la qual assoleix uns valors cromàtics extremadament matisats.

Aquests valors, però, es manifesten amb tota la seva força perquè no intenten d'imitar, de reflectir les formes (fenòmens en general) tal com les ofereix la naturalesa i l'ambient, sinó perquè s'allibera d'aquests lligams **construint** i recreant el paisatge de nou a base d'elements, que són (a primer cop d'ull) figuratius, però que aconsegueixen una funció merament constructivista, estructuradora. Per exemple: les figures dels segadors es troben en aquests quadres per a introduir, per una banda, certs valors cromàtics contrastants, i per l'altra l'element vertical.

Aquesta pintura no és abstracta, però «abstreu» –molt cerebralment, per cert– d'un simple realisme/naturalisme, posant en evidència l'essencial d'unes formes i d'uns colors.

SIGRID WERNING

Etaques?

De jove era un salvatge pictòric. Més tard ve un problema d'educació, es perd l'instint. Aquest és el moment més difícil. Això i les influències, que són gairebé inevitables.

Jo diria que dels pocs pintors que em van influenciar, un d'ells fou potser l'Ignasi Mallo.

Ara torno a estar millor, però he passat una temporada molt malament de salut. Pràcticament no surto. Darrerament he passat èpoques d'apatia, en què res no et fa il·lusió, ni llegir. De vegades hom sent desconfiança amb el que està fent. Hom pensa: No és això, i per altra banda mai no he cregut en la intuïció, en el sentit d'endevinar una cosa que desconeixes.

Tot pintor, per ésser un artista de veritat, deu posseir, més que tot, temperament.

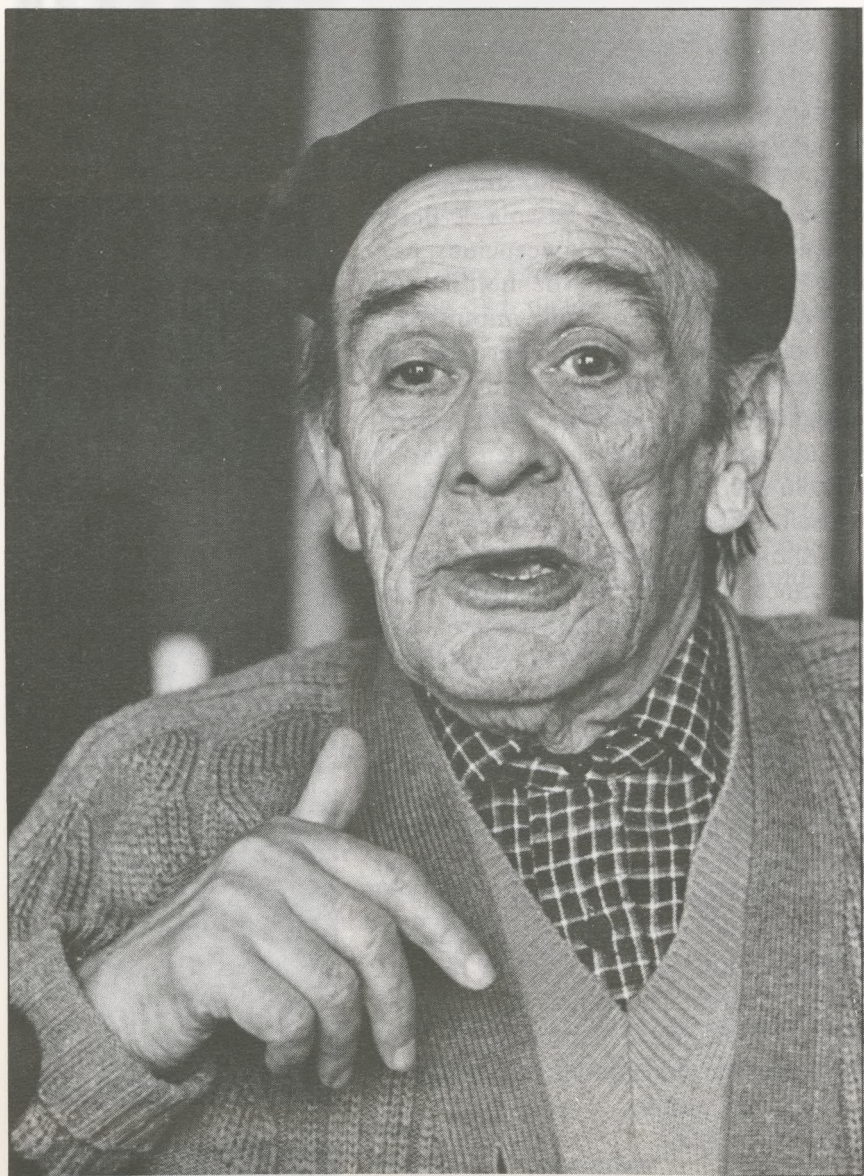
Josep Pujol té aptituds prou obiradores per ésser un pintor de temperament. Potser si en Pujol no es cansés de treballar –que això l'afermaria en la seva personalitat– seria més artista. Més clar, Pujol no és un «pintor» i no ho és perquè no pinta, ja que pinta poquet i descansen massa els seus pinzells –ben nítids quan vol– per a solidificar personalitat –que no vol dir «originalitat»– que ell prou voldria evidenciar, amb la seva traça i vivacitat naturals, sense cansar-se ni poc ni molt.

Hem estudiat i seguit de prop el camí i evolució d'aquest jove artista olotí, d'aquest nostre company de promoció en l'actual generació de l'Escola Olotina i segons hem vist i observat direm el nostre criteri, sense barrejar-lo ni amb elogis desmesurats –que la capelleta, tan necessària i lògica (de tota conformitat amb Carles Soldevila), n'és la pertorbadora– ni «rebentades» destructores –injustes gairebé sempre– i desitjariem que, en exposar aquesta nostra concepció, el públic *amateur* de les belles arts –no aquell que es pensa ésser-ho, sinó aquell que amb sinceritat estima i admira les manifestacions d'art per la noblesa i sinceritat dels seus artistes, no aquell que jutja (?) des d'una taula de cafè o des d'un saló de peruqueria els seus artistes conciutadans per les «entremaliadures» de jovenet, inspirat tan sols per les *envegetes* que l'infiltra la seva pròpia incapacitat, sinó el públic entès i discret, sensat i comprensiu i que sap estimar la sanitària labor dels seus compatriotes que bé es sacrifiquen per exterioritzar llurs sentiments i llurs amors per a llorejar de glòria la terra que els ha parits– vulgui acollir-la com a filla d'un pur i honrat olotisme, avilant de noble i franca adhesió admirativa per tot el que es mou i vol moure's entorn d'aquest cercle tan radiant de reconeguda solvència arreu de les terres catalanes i que hom l'ha nomenat Escola Olotina.

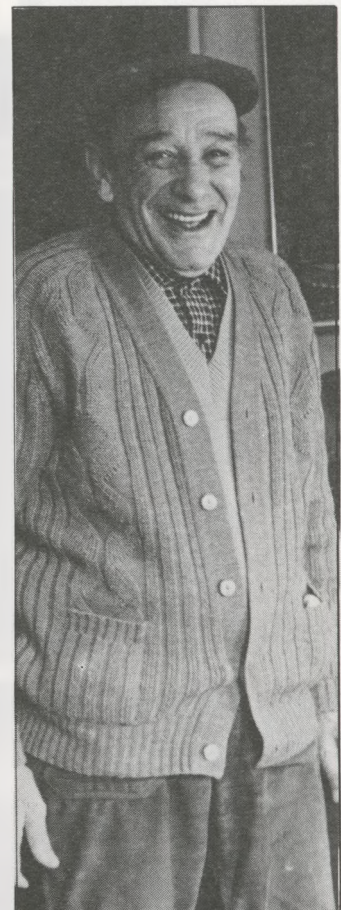
Les nostres paraules, doncs, no seran –almenys nosaltres no voldríem que ho fossin– apassionades i cíniques, corrosiu avui que envaeix, potser amb una duresa i inconsciència massa avassalladores, l'esperit dur i inconscient dels ineptes i caciquistes, dels incapacitats i malversants, dels ignorants i pseudo-intel·lectuals.

Nosaltres som uns admiradors de Josep Pujol, però no uns aferrissats partidaris. A mi no em convenç la seva desorientació, però em complau la seva pintura a voltes equilibrada. Pujol ingènuament –no sabem d'ell una ben sòlida cultura–

L'Escola
Olotina
comença i
acaba amb
els Vayreda.

Pujol

s'ha creat una estructuració estilitzadora –això és l'única veritat que veiem actualment en les teles d'aquest pintor novell– però no retroba encara una primitiva orientació, menys estilitzada i neta, que els faci simplement personal.

Josep Pujol és «avantguardista» per intuïció, però un avantguardista simpàtic i intel·ligent de natural. Ell, sense una suficient preparació cultural –i aquest és el pitjor defecte dels artistes de l'Escola Olotina–, té un mèrit indiscutible, de donar «forma» a les seves netes i instintives pinzellades, plenes de lluminositat i color, plasticitats d'un atractiu matisat de tons. Això ho afirmem quan parlem dels paisatges acabats d'aquest pintor, perquè en la figura no ens diu cap preparació, encara que els seus retrats immòbils i inanimats tenen, potser, més sinceritat que els inacabats, incoloros i «horrorosos» ninots –retrats humans, els nomena l'autor– de Barradas. La figura de Josep Pujol no ens entusiasma ni ens toca l'esperit, els seus tres retrats que li hem vist no ens expressen altra cosa que són «assaigs» desorientats i indecisos. Desconeixent els clàssics se n'aparta completament, i essent admirador del Dictador dels incapaces, dels arribistes i dels snobs –com ha dit algú, bastant autoritzat, de Picasso– no geometritza els seus éssers ni en compàs ni en regla. I no pot ésser cap seguidor dels romàntics perquè –així ho diria potser Delacroix– les seves figures no tenen ànima. Per ço avui no ens deturarem a estudiar el nostre pintor com a figurista, perquè tot just li hem vist un començament desorientat i desorientador. No obstant, creiem que, si en Josep Pujol «estudiés» i «treballés» de ferm, a més d'estendre's en una cultura solidificadora, podria donar-nos fruits ben saborosos en la figura.

Cada segle pinta, a través dels seus pintors, mostrant les passions, els seus vicis i ideals, l'ànima, diríem, dels seus coetanis. Però en aquest segle XX, de la llum, la «ignominia metòdica de les carns i de les formes» –frase de Camille Maclair– és la culpable d'aquesta pintura furiosa, desequilibrada i africomànica que a l'ensems ens plasticisa una insospitada coreografia de dones asexuals i d'homes clínics, sense ni tan sols un plàcid decor lineal, de cubismes, super-

realismes i expressionismes desorbitats, que un intel·lectualisme de crítics d'art –a la manera de Sebastià Gasch– que ens volen fer passar per savis pintors tan desequilibrats com fracassats. Per ara a nosaltres –serà que som de muntanya– aquesta mena de pintura fracassada no ens toca d'enlloc. Les generacions venidores ja es cuidaran de fer justícia, si Déu vol.

El més ingenu de Josep Pujol és que defensa, per defensar-se ell mateix dels seus enemics o no partidaris, en Picasso i en Cézanne –perquè potser ignora l'existència d'un visionerisme equilibrat– i si els coneixés de nom defensaria així mateix els cultivadors del cubisme picossianià –Gleizes, Metzinger, Marcoussis, Herbin, Seurat, Le Fauconier, Survage, Nicolaus Brauni, Cyrano de Bergarac, Matisse, etc.– i tal vegada seria un devot de Joan Gris –suara traspasat d'aquesta vida– sense haver-li estudiat ni vist, potser, un mot de la seva obra revolucionària. I Josep Pujol, això és el més gran d'ell, no és «cubista» ni s'hi obria cap forma geomètrica en els seus elegants paisatges avantguardistes. Pujol té una visió del paisatge que fuig de tota simetria i de tota afinitat geomètrica, amb tot i que la seva «estructuració», que li farà fer l'estil, és ben seva. El visionerisme de Josep Pujol és equilibrat, quan és fet amb treball i intel·ligència; en ell no hi ha res, amb tot i el seu allunyament de Natura, que s'aparti d'un naturalisme impressionista. Per a mi, Josep Pujol, és un impressionista elegant i un visionari desorientat.

Manca a l'amic i company més sàvia experiència i més laboriositat conscient per assolir una major uniformitat les seves obres. Aleshores el seu estil, potser, que es personalitzi amb una major solidesa en el valor artístic dels seus fruits.

Es deu treballar i no estudiar i no embavicar-se massa amb les *alabances* dels amics i dels crítics, per arribar a obtenir el mèrit i llores que en realitat ho són.

J. MIR MAS DE XEXÀS
«Revista d'Olot», n.º 19, juliol 1927

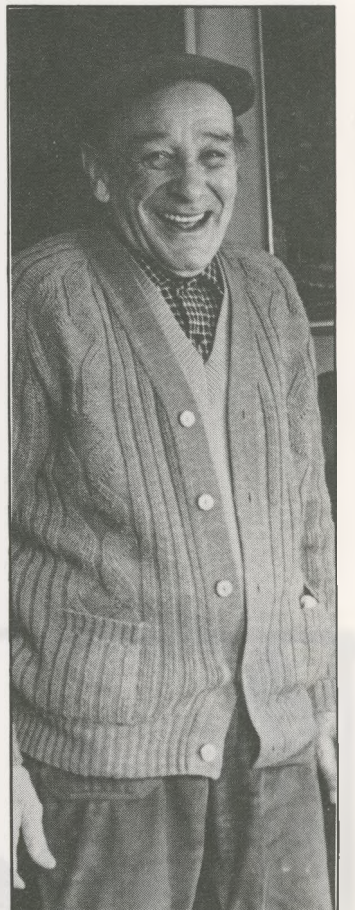
Entrevista de SIGRID WERNING i JORDI PUJULA

Fotos MEL

La «pintura social» no l'he entesa mai. Només entenc quan una pintura és bona.

MUJOL

El follet té una especial mania envers les dones no gaire endreçades, i envers les que han anat a dormir sense rentar els plats.

Les antigues creences, els rites de religions perdudes, superades i combatudes pel Cristianisme, i els mites d'ascendència mil·lenària que es perden en l'obscuritat del temps, els conserva la tradició popular i la ingenuïtat de l'home senzill com un llegat avial transmès de pares a fills en el transcurs dels anys, malgrat el canvi incessant de les modes i les formes de vida, i malgrat també el progrés constant que fa la civilització en el seu camí cap a una aparent existència més fàcil de l'home. Tot aquest tresor tradicional viu profundament en la mentalitat del poble, avui com ahir, i possiblement com sempre, perquè és un fet evident que l'home és igual ara que fa mil anys, i que el seu terror religiós davant la mort i el misteri de la vida, davant les forces ocultes o desbocades de la naturalesa i davant els fenòmens difícilment explicables per la raó, segueix vivint amb la mateixa força dintre la seva ànima.

Però aquesta transmissió i conservació no resten prou explicades encara per les circumstàncies que hem assenyalat suara mateix. N'hi ha una altra de tan evident i d'una força tan poderosa com aquelles: és el poder de la imaginació i la capacitat lírica i poètica de l'home, tant de l'home culte com del camperol i el muntanyenc. Sentor explicar per boca d'un bon recitador convençut de la

veritat i de la realitat d'allò que narra pausadament i segura, les malifetes amb què es diverteix el follet en els estables de casa seva, la roba estesa per les encantades en les nits de lluna, o les rondes adolorides del Mal Caçador, és assistir a l'espectacle d'un món de poesia i de somni entreobert tot de sobte per la màgia de la fantasia i del candor.

Recollir tot aquest material fluctuant i dispers, patrimoni de tots i propietat de ningú, llegat dels segles i afaiçonador del caràcter d'un poble, té un doble interès. Servirà sempre a l'estudiós de l'etnografia i del folklore, el qual sabrà trobar en ell el ressò d'antigues creences adormides sota la nostra civilització, i podrà fer-ne ciències. Però servirà també de nodriment al poeta i a l'home que necessita de l'imponderable de la lírica per comprendre la veritat espiritual, l'única, al capdavant, que pot salvar-nos i redimir-nos.

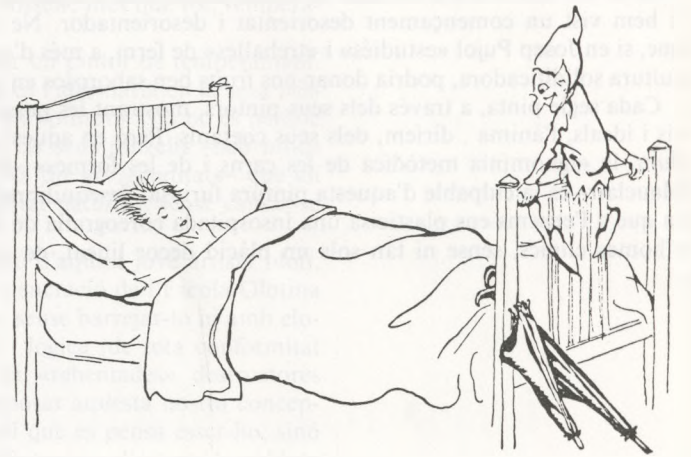
Possiblement el mite menor més suggestiu i més subtilment líric i deliciós de les comarques piriniques sigui el del follet, tan estès per totes les terres gironines i particularment per la comarca d'Olot. No obstant, aquest geni menor no pertany d'una manera absoluta —com tampoc les encantades i altres mites petits— a una comarca determinada, sinó al fons comú tradicional de gairebé tots els pobles llatins. Amb tot, insistim que a Olot i a les encontrades veïnes viu amb una vida intensa i amb una remarkable diversitat de facetes que el fan més ric, variat i suggestiu que en altres indrets.

Tal vegada no trobaríem un sol pagès que no estés convençut del que ell té per una veritat incontestable, ço és, que el follet, aquest geni endimoniat i trapella, ha trenat més d'una vegada les crineres i les cues de les eugues del corral i de l'estable de casa seva. Tots, o gairebé tots els camperols, us diran que en una o altra ocasió, en despertar-se i anar a cercar l'euga, li han vist la crinera i la cua perfectament trenades, o amb els pèls tan enredats, que de cap manera no han pogut desfer els manyocs que el follet a la nit s'ha entretingut a lligar. Aquest fet és l'astorament fins i tot de persones de posició i de cultura ben sòlides, que han observat aquesta circumstància tan particular.

Com a variants de la trenada de la cua i de la crinera de les eugues, hom recull sovint que a més a més el follet enreda les de tota bèstia de càrrega, sigui mul, cavall o rocí, i fins i tot la cua de les vaques i el pèl de les cabres.

El follet és una mala personeta. Si no rep un tracte ben amorós de la fa-

EL FOLLET EN LES TERRES OLOTINES

mília en què viu o de les bèsties dels estables que hi conviuen, s'enfada i fa de les seves. Algú ens ha contat, per exemple, que l'euga que tenia morí de les garrotades que el follet li administrava cada nit. Deia que el despertava el soroll dels salts i els renills de la bèstia, i que acudia de seguida al corral i veia l'euga desesperada, però que no atalaiava enlloc el follet, que s'havia amagat. Un altre recitador ens deia, en canvi, que el follet que tenia a casa estava content de l'euga i que l'amanyagava sempre; a la nit anava a l'estable, raspallava el pèl de l'euga, li trenava amb gran cura la crinera i la cua, la cavalcava i anava a fer una passejada amb ella; després tornaven al corral el follet i l'euga, i aquell l'abeurava i li donava menjar abundant.

Aquests canvis d'humor del petit geni, es trasllueixen també en altres fets més o menys semblants als esmentats, i tan segurs i reals com ells, segons la credulitat dels recitadors. Així, en les cases on el follet té simpaties, cura de la neteja de la cuina, dels corrals, dels graners i de les golfes. Però això s'esdevé molt poques vegades. Generalment el follet es comporta malhumoradament i en pugna contra la família amb la qual conviu. Llavors és freqüent sentir com a la nit remou els mobles de les habitacions on no

dorm ningú, com esgarria el gra dels sacs, com fa moure o tira per terra els tupins, els plats i la vaixel·la de la cuina. I això és desesperant per als moradors de la casa; i ho és encara més perquè, ultra que no poden dormir en tota la nit, quan acudeixen al lloc del soroll, ho troben tot en ordre i tal com ho havien deixat la vigília, com si no hagués passat res. Però així que es tornen a ficar al llit, novament senten el gran terrabastall a la cuina, al graner, a les habitacions o als corrals. Té una especial mania envers les dones no gaire endreçades, i envers les que han anat a dormir sense rentar els plats. Durant la nit, se'n venja fent fressa a la cuina i simulant que romp la vaixel·la, o bé tornant a parar taula i deixant-hi al damunt els plats bruts de la vigília (1).

El follet és també el causant d'una altra malifeta de la qual són víctimes molts camperols. Gairebé tots asseguren d'una manera terminant, especialment les dones, que quan s'han posat al llit, en ésser al primer son o en aquell estat de semi-inconsciència que el precedeix, han sentit una angoixa i un ofec i com una paràlisi momentània, degut a un pes extraordinari posat damunt el pit que els ha impedit respirar a penes i moure els braços i les mans. Diuen que és el follet que se'ls arrapa al pit i els ofega. A

la comarca, hom no dona a aquesta forma de follet un nom determinat. Algú, però, ens ha contat que es tracta de la *pesadilla*, nom que és corrent i general a l'Alt Ripollès i a la vall de Ribes de Freser. En altres indrets, se'l coneix amb el nom de la *pesanta*.

Les formes que revesteix el follet ofegador, la *pesadilla* o la *pesanta*, són molt diverses, i podem dir que no n'hi ha cap de ben determinada. No obstant, la més freqüent és la d'una «feram» peluda, d'un pes força considerable. Per a altra gent, és com un gat pelut i negre. No falta qui està convençut que és un tros de plom, com una bona velleta d'Olot mateix que ens deia que una nit, quan la sentí damunt del pit, es va armar de valor, va alçar el cap i li va ventar una queixalada; llavors va constatar que era de plom. Afegia que aquest follet tan pesat, en caure a terra, va fer un gran *xap!*, i que mai més no va tornar.

Més d'acord amb la forma tradicional d'aquest petit mite, és la que ens en dona una curiosa versió recollida a Santa Pau, que hem obtingut després en altres encontrades olotines. Un camperol es trobava un matí tot emmurriat. En preguntar-li les causes del seu malhumor, contà que aquella nit es despertà tot d'una perquè sentia que la seva muller respirava fatigosament, com si s'ofegués. Encengué el llum i veié el follet arrapat al pit de la dona. Aleshores el follet caigué a terra amb el *xap!* característic. «Era un homenet de cosa d'un metre d'alt, que portava un barretinet vermell al cap. Jo que sí —deia el recitador— que li encaro l'escopeta que sempre tinc al capçal; i ell em mira, em fa llengots i fuig pel forat del pany».

Per fer fugir aquest follet d'ofec, a Olot i la comarca hom es val de les maneres corrents per tal que no torni més el follet en general, i que ara mateix detalla-

rem. En altres encontrades, és creença que el fet de tocar la *pesadilla* o de poder exclamar «Jesús meu!» o «Mare de Déu», basta per a fer-lo desaparèixer per sempre.

Per evitar que el follet entri a les cases, convé posar un plat d'aigua sota el forat del pany, el porticó, porta, finestra o qualsevol lloc per on pugui penetrar. En saltar cap a dintre, bolcarà el plat i voldrà collir l'aigua; com que no podrà fer-ho, es passarà la nit desesperat i mai més no vindrà. Allò més freqüent és servir-se d'un plat de mill en lloc d'aigua, com passa per exemple al Mas Freixeneda (Sant Privat d'En Bas). El petit geni és extraordinàriament polit, net i ordenat, i sofreix pel desordre que suposa haver dispersat el mill per terra. Agafa curiosament el mill gra per gra amb els dits polze i índex de la mà dreta, i els va posant sobre el palmell de l'esquerra. Però succeeix que té les mans foradades, i a mesura que va posant els grans de mill a l'esquerra, li van caient pel forat, i així es passa tota la nit, fins que, enfurismat i cansat, desapareix. També és freqüent creure que, degut a la circumstància que el follet no vol que ningú sàpiga per on passa, si hom posa cendra pel lloc on acostuma a entrar a la casa, desapareix per sempre.

Una tradició recollida a Sant Joan de les Abadesses, que fa referència a Olot, ens diu que en una casa de Vora Tosca —en realitat Bosc de Tosca— hi havia un follet que molestava els masovers. Una velleta ens assegurà que l'entremetria per sempre més mitjançant dotze clofolles

de ceba. Va posar un xic de sal a cada una i les deixà prop del lloc per on entrava el follet. Quan vingué, topà amb una clofolla i escampà la sal per terra. Va intentar recollir-la i no va poder. Llavors exclamà, contemplant les dotze clofolles:

*—He vist Vora Tosca una ciutat
quan Olot era tot just prat,
i mai no havia vist tant plat
amb tan poc cuinat.
Quan Olot serà ciutat,
Vora Tosca serà prat.*

Però el follet es venjà d'aquella casa, segons ell mateix vaticinava en els dos darrers versos. Al cap de poc, Vora Tosca o Bosc de Tosca, que era llavors una gran ciutat i Olot només un prat, fou destruïda per un terratrèmol, i es construí la ciutat d'Olot més enllà (2).

Hem de remarcar que el follet és, segons hem pogut anar observant en el transcurs de les línies precedents, un geni eminentment familiar, és a dir, que pertany a la família i no a la casa on aquella viu. Per il·lustrar aquest caràcter particular i definidor de l'essència del petit mite, és molt curiosa una tradició, sobre la qual donarem tres variants recollides per nosaltres fa poc. Una d'elles diu que una família, cansada dels sorolls i les malifetes del follet, va decidir

abandonar la casa precipitadament. Van carregar la carreta de pressa i es van posar en camí. Però heus ací que el noi gran de la casa es situà rera la carreta i veié, tot astorat, que el follet anava còmodament assegut al darrera. L'altra versió ens conta el mateix, però amb la particularitat que tota la família veu el follet enfilat dalt d'un pal de la carreta. Llavors, la mestressa li pregunta:

—Però, on vas tu, mala pell?
—Oh, veureu: allà on aneu vosaltres...

I la pobra família decideix tornar-se'n a la casa.

La tercera versió, recollida a Sant Feliu de Pallerols, és de les més freqüents. Després d'haver carregat la carreta prestament, procurant no fer gaire brogit, es posen tots en camí. La dona de la casa diu llavors:

—Espereu una mica. Ara recordo que hi he deixat l'escombra...

Aleshores senten una veu que els diu:

—No cal! Ja la porto jo...

Era el follet, que treia el cap pel mig de l'embalum de mobles i objectes del carro, i els ensenyava l'escombra amb cara innocent, però fent la rialleta per sota el nas. Van decidir, és clar, tornar tots enrera.

Per aquestes encontrades el follet és qui, segons la veu popular, passa a les nits pels corrals i aixolla o esquila la cua, la barba i els pèls de les cabres. Quan això succeeix, s'esdevé immediatament un gran temporal de pedra que ho assola tot. No obstant el follet, malgrat que és un trapella, no és pas tan dolent com per fer semblants coses. Volem dir que aquesta

atribució de la tossa de les cabres és absolutament gratuïta, puix que qui aixolla el bestiar cabriu i provoca els temporals són les bruixes, no el follet, segons la tradició oral d'altres comarques.

A Olot i a la comarca, sembla haver-se perdut la creença que afirma que al vent arremolinat i veloç que s'alça sobtat i que en un no-res s'emporta igual un paller que un teulat, hi va el *follet de vent*, que és un «mal esperit que va amb el vent», segons ens assegura un recitador de Campelles (Vall de Ribes). Aquesta creença coincideix curiosament amb el mite germànic conegut amb el nom de *Silf*.

Aquestes són les notícies més corrents que hom recull sobre el follet, el geni familiar que ronda en la nit pels corrals, les cambres i les cuines de la pagesia gironina i especialment de l'olotina. És el geni que cura de l'ordre i de l'endreda de la casa, que és molest i trapella quan no se li demostra gaire afecte, però que, a pesar de ser enjogassat i divertit a expenses de la tranquil·litat dels homes, forma part del caliu de la llar i vetlla, com una presència ancestral i antiga, el sentit de la continuïtat de la família, sobrevivint l'efímera existència dels homes i de les coses individuals i caduques.

JOSEP ROMEU I FIGUERAS

Publicat a:

«Juegos Florales de Olot».

Aubert, 1952

(1) Remarquem que aquesta tradició, coneguda en altres indrets, no ha estat recollida per nosaltres a les terres olotines fins a la data.

(2) Aquesta curiosa tradició revesteix infinitat de variants. La que hem transcrit suava, va aplicada al follet. Altres es refereixen a fantasmes, i altres, en fi, com és el cas d'una recollida a Olot mateix, procedent de Batet, al diable. El fet més interessant és la consciència popular, reflectida en els versos apuntats, del terratrèmol i la reconstrucció d'Olot. Recordem que a mijans segle XV Olot fou destruït per una d'aquestes commocions sísmiques.

A rel de la Festa Major de Sant Feliu de Pallerols

LA MULASSA, COM A PROTAGONISTA

Des de fa molts anys, en la diada de Cinquagesma, que enguany s'ha escaigut el dia 25 de maig, la vila de Sant Feliu de Pallerols celebra la seva Festa Major.

Es una festa que, com molts haureu comprovat i altres recordareu, s'ha anat mantenint i ha sobreviscut a la crisi que havien sofert, i de la qual ara semblen recuperar-se, aquests tipus de manifestacions populars. Tot i així, Sant Feliu mai no ha deixat de tenir la seva Festa, que podem considerar acceptable i lluïda si la comparem amb la d'altres pobles i viles semblants.

Malgrat tot, en els últims temps la festa havia anat perdent caràcter, en el sentit que no havia estat capaç d'actualitzar-se (sobretot per la manca d'incorporació d'infants i de joves), ni de renovar el seu programa, que arrencava dels anys quaranta i que, a més, havia perdut la majoria d'actes de caire popular.

La problemàtica que presentava la festa, exposada més d'una vegada pels incansables membres de la comissió, restà molt ben reflectida en el Manifest que la Comissió de Cultura del tot just estrenat Ajuntament inclogué en el programa de l'any passat. Després de presentar i analitzar l'estat decadent de la festa, el Manifest proposava una sèrie de mesures i de plans per tal d'aconseguir la seva actualització i revitalització.

Encara que sembli estrany, la crida féu el seu efecte, i pel mes d'octubre es constituïa la nova comissió de Festa Major que, juntament amb els de l'anterior, compta amb més de vint-i-cinc components entre joves i grans.

Aquesta gent ha elaborat un programa que hom pot qualificar, sense triomfalismes, d'excel·lent i immillorable, dins les possibilitats de la vila, és clar. S'hi troben tota mena d'actes, per a totes les edats i preferències. No cal dir, però, que tot i la incorporació de les nombroses activitats que ha comportat la renovació, la Festa segueix girant entorn dels *Cavallets*, *gegants*, *mulassa*, els quals, sense cap mena de dubte, han estat els agents que han evitat la seva desaparició i en són, igualment, la seva garantia de continuïtat i de pervivència.

Es per la funció cabdal i insubstituïble que dins el conjunt de la festa té aquesta manifestació cultural-folklòrica, que he volgut donar a conèixer i intentar explicar una de les figures que hi participa i que, amb gegants i cavallets, protagonitza les diades festives de Sant Feliu. És la *mulassa*, un cos de quatre fustes corcades i una peça de roba vella, que fa que la Festa Major de Sant Feliu de Pallerols sigui única a les comarques gironines.

La primera notícia que coneixem d'una mulassa ens l'ha proporcionada un document conservat a l'Arxiu Municipal d'Olot i que fa referència a unes festes celebrades l'any 1444, en honor de la Verge del Tura. En la processó que hi hagué hi apareix la mulassa, descrita de la següent manera: «la mulassa vestida de vermell e entorn d'ella

«los rabadans e pastors qui feren llurs balls en totes les places».

Un segle després, concretament l'any 1568, tornem a trobar una mulassa, ara a la ciutat de Barcelona, participant en la manifestació organitzada per a rebre el rei Felip II. El document assenyala que a la rebuda hi anaren

«los perayres amb ab son peno y aportaven la mulassa».

Aquesta escena es tornaria a repetir el 1589 a l'arribada de Felip III i altre cop el 1701 amb motiu de l'entrada del rei Felip V a la ciutat comtal.

Troblem altres testimonis a les darreries del segle XVIII. Tot reflectint la processó del Corpus, ens parlen que el seguici era obert per la mulassa, que feia espategar coets i focs per tal de fer apartar la gent; ací, la mulassa anava acompanyada del bou. Un primer element que cal tenir en compte és que si bé la mulassa segueix lluint en la seva vestimenta l'escut del gremi, ara, en acabar el segle XVIII, ja no el presideix ni va enmig dels seus membres.

Finalment, trobem mulasses a altres pobles i viles de Catalunya, les referències de la qual ens donen la imatge d'un animalot esvalotat que llença coets i petards i que embesteix i empaita la gent. Aquesta mena de mulassa la trobaríem a Berga (juntament amb la Patum), Manresa, Solsona, Valls... en dates ben definides, però en cap d'aquestes ciutats no hauria arribat fins als nostres dies.

Aquest segon tipus de mulassa sembla ésser que enllaçaria amb la llegenda, molt estesa en els pobles de muntanya (com ara, Busa, Guardiola de Berga, la Pobla de Lillet, etc.), que ens relata el fet que els cristians se'n serviren per a foragitar els moros que els tenien dominats des de la seva fortalesa.

La dita seria més o menys com segueix: Els sarraïns estarien forts al seu castell i la gent del poble no sabia com treure'ls. Tanmateix, se'ls acut d'agafar una mula molt esvalotada i mig salvatge que tenia un pagès, i la qual no havia pogut ferrar mai, guarnir-la amb robes, focs i coets que espategarien tots alhora, i dur-la en una nit molt fosca a la fortalesa dels sarraïns. Així ho feren i, un cop encesos els focs i petards, la mula s'abraonà boja i completament esvalotada sobre l'enemic, el qual, en no saber què era aquell monstre, arrencà a córrer, atordit i mort de por, sense presentar batalla a la fera, i deixant el castell desert i lliure del domini al poble.

Aquestes són les dades que aporta el folklorisme Joan Amades, referents a l'entremès i figura de la mulassa. El que cal preguntar-nos ara és amb quina d'aquestes mulasses coincidiria la de Sant

Feliu. A partir de les referències orals, atès que dissortadament no se n'han conservat d'escrites, intentaré d'elaborar unes hipòtesis que ens poden aproximar un xic a la realitat històrica de la nostra mulassa.

La suposició més acceptada diu que la mulassa que trobem a Olot l'any 1444 seria l'element que hauria persistit de l'antiga representació del Naixement. M'explicaré.

Durant bona part de l'Edat Mitjana, en les esglésies se celebraven representacions de passatges bíblics o de vides de sants. Una d'aquestes representacions seria la del Naixement de Nostre Senyor, la qual, a més de comptar amb una cova i els personatges de Sant Josep, la Verge Maria, el Nen Jesús i els pastors, disposava del bou i la mula.

Més tard, aquestes escenificacions anirien passant de l'interior dels temples als carrers. Així, ens trobaríem amb processons i festes en les quals hi eren presents les esmentades representacions.

Ara bé, el trasbals que suposaria en tots els àmbits el trànsit de l'Edat Mitjana a l'època moderna, afectaria també aquests entremesos, els quals perderien el seu significat primitiu, quedarien fragmentats i amb els seus elements dispersos; els que persistirien, però, seguirien participant en les festes profanes i religioses.

Es en aquesta època, i l'exemple el tenim a Barcelona, quan la mula del naixement (la mula d'Olot seria l'exemple de l'evolució plena de l'entremès entre una i altra època) està deslligada del conjunt escènic (ja no hi figuren els pastors, com a Olot) i, juntament amb el bou, s'individualitzen i són adaptats un, el bou, com a símbol del gremi de carnisers, i l'altre, la mula, com a element representatiu del gremi de paraires.

Així, doncs, podem afirmar que «una» de les mulasses (Barcelona, Vilanova...) provindria d'aquelles antigues representacions i que en els temps moderns compliria el paper d'insígnia i símbol d'un gremi. La de Sant Feliu podria molt bé incloure's dins d'aquest grup de mulasses, ja que tenim coneixement de l'existència d'un gremi de paraires a la vila hostolenca, per mitjà d'una ordenança emesa l'any 1766 per l'esmentat gremi.

Per la presència del gremi i per la tradició que ens conta que la mulassa anava conjuntament amb els gegants i cavallets a la processó del Corpus (per ací sense dur coets i petards) podríem ben creure que la mulassa santfeliuena tindria el seu origen en l'entremès del Naixement i que, més tard, amb el canvi experimentat, seria el distintiu del gremi de paraires de Sant Feliu.

Però la qüestió no és tan senzilla i no seria del tot correcte donar aquesta interpretació a la mulassa. Tenint en compte que la tradició oral també ens diu que la mulassa ballava la Matadegolla (el ball més primitiu dels que interpreten els cavallets) i que, amb els gegants i cavallets, havia contribuït a l'atac contra els moros que tenien dominada la vila i que, mitjançant l'actuació d'uns i altres, n'havien aconseguit l'alliberament, hem de situar la mulassa dins el grup de les de Berga, Valls, Solsona, Pobla de Lillet, etc..., que tindrien el seu origen en l'etapa de la

Foto: Mel

Reconquesta i en les baralles entre moros i cristians.

Aquesta altra mulassa seria la que hauria arribat fins a nosaltres: tots l'hem vista estirant el coll per a arribar a un balcó, córrer esverada al darrera de la gent, abordant a grans i xics... mostres contundents que ens refermen la nostra suposició.

Arrodonint i ampliant un xic més aquest supòsit, hem de dir que, de la mateixa manera que la primera mulassa de què hem parlat deixa de pertànyer i participar en la representació del Naixement i més tard deixa d'ésser el símbol del gremi, també aquesta segona deixaria de formar part de les representacions i manifestacions al·legòriques del fet guerrer, tot abandonant —a Sant Feliu— la participació en el conjunt folklòric, concretament la Matadegolla, mentre seguiria conservant, en canvi, el paper de fera esvalotada, tal com era originàriament i ha continuat essent en les poblacions abans esmentades. No cal oblidar, però, que, a Sant Feliu, cada any que passa, la mulassa va perdent aspectes i facetes d'aquest paper i que podria molt ben ser que en un temps no massa llunyà deixés de realitzar-lo totalment, per a convertir la seva funció en un mer passeig exhibitori.

Com a conclusió, diria que la mulassa de Sant Feliu no podem incloure-la estrictament en cap dels dos grups citats, ja que conserva i manté elements comuns a ambdós. Malgrat tot, crec que el seu origen és el de «bèstia fera», que va associat amb cavallets i gegants i amb la gesta de l'alliberament musulmà del lloc d'Hostoles.

Al paper bèl·lic se li afegiria aquest altre de pacífic, que es concretaria en esdevenir l'element representatiu dels paraires i en l'obrir pas a les processons. La mulassa de Sant Feliu hauria vist, doncs, barrejats els dos papers, bé que el dominant i persistent hauria estat el guerrer, mentre que en un segon terme accidental hi restaria el pacífic.

Això és tot el que hom pot dir de la mulassa. No és cap dogma ni pretèn d'ésser-ho; tan sols són unes petites consideracions que es poden intuir més que constatar, en sospesar els testimonis documentals i els tradicionals-orals. Amb aquest text no queden resolts els interrogants ni molt menys, però penso que aquest article pot servir per a obrir el camí a posteriors indagacions que ens acostin cada cop més al passat històric d'aquest entremès. Per acabar, sols vull afegir que resto totalment obert a rebre qualsevol referència, puntualització i correcció sobre el que ací he exposat i que, ben segur, contribuirà al millor coneixement de la mulassa.

MIQUEL CASADEMONT I DONAY

NOTES

—Les referències i argumentacions històriques i documentals es basen fonamentalment en l'obra i estudis realitzats pel costumista i folklorista Joan Amades.

—Els paraires eren aquelles persones que exercien el paper d'empresaris en el procés d'elaboració i tractament de la llana. Eren els qui la compraven, la donaven a teixidors, tintorers i abaixadors i finalment la comerciaven. Aquest ofici existeix a Catalunya entre els segles XIII i XVIII-XIX. A Sant Feliu de Pallersols n'hi havia un nombre considerable i estaven agrupats en un gremi.

0335-33160

ICI... EN TITO

Model de carta
n.º 3

Nosaltres, com sempre. Com sempre, «carajillo», conferències a la Casa de Cultura, cartes o dominó, algun que altre sopar als afores, i moltes passejades nocturnes. I moltes passejades nocturnes des de la Plaça dels Gegants fins al Colon o als waters del Firal, que per cert cada dia fan més pena. Moltes passejades nocturnes que, com sempre, aprofitem per a parlar de política, de dones, d'art, de la mili... d'allò de sempre, de la mili, d'art, de dones, de política. I com sempre ho fem cinicament, intel·lectualment, desordenadament, frustradament; desordenadament, frustradament, intel·lectualment, cinicament. Amb el toc de dis-

tinció nostre, dels quatre de sempre amb el toc de distinció d'una estranya generació.

L'estranya generació que va beure lleteta «en polvo» als col·legis nacionals; que anava a peu a la piscina, si als veïns o als tiets no els quedava un lloc al sis-cents per a anar a marina; la dels darrers estudiants de l'Institut del Carme que «celebraven» els dimecres de cendra, encara que més tard foren els primers que deixaren d'anar a missa aborregadament cada diumenge; la generació que inaugura el nou Institut, la que contra tot pronòstic no va fer comerç sinó que estudià a la Universitat, en pisets de peluts que ben aviat emplenaren tot Barcelona el temps de les «manis», l'estranya generació que ha viscut entre dues aigües; la que dona voltes i més voltes, cada dia a la nit pel Carrer Major i al Firal, que dona voltes i més voltes, sense motos, ni crits, ni alcohol, ni presses.

L'estranya generació que ni va fer la primària a cap col·legi de «pago», o millor dit dels rics; ni tenia televisió, el «Rin Tin Tin» el vàiem al cafè; ni va treure cap número u de carrera; ni va estar al maig francès, rara habilitat, em sembla que som els únics; ni té cap figura rellevant; ni freqüenta discoteques i bingos; la generació, aquesta, que no està contenta de res.

Nosaltres, els qui hem dit que no a la societat, a la religió, a l'art, a la burgesia..., a tot. Perquè som dels pocs éssers sociables; de bona fe; som dels pocs qui hem llegit, encara que només siguin les cobertes, algun article de Gramsci o el llibre roig de l'ensenyament; perquè som dels pocs que ens hem preocupat de la religió; perquè som dels pocs que hem sentit parlar de Stockhausen, de Crist, de Fassbinder, o d'Arrabal; perquè distingim un bon conyac i apreciem la música baixa; perquè

encara que només siguin les regles, ens hem preocupat de conèixer el bridge o el criquet; perquè en el fons som uns aristòcrates.

Perquè en el fons som suficientment imbècils per creure que poden existir aristòcrates el segle XX.

Perquè en el fons creiem que som de les poques «coses» que es poden escapar de la «quemà», d'una «quemà» que ja «a priori» sabem que mai no existirà, però que idealitzarem mentre a Olot ens quedi un Firal i un Carrer Major on poder evadir-se de tot i parlar d'aquests temes.

Nosaltres, doncs, com sempre. Com sempre, «carajillo», conferències a la Casa de Cultura, cartes o dominó, algun que altre sopar als afores, i moltes passejades nocturnes.

JOAQUIM VENTOLÀ -EN TITO-

SEGUINT LA CUA DEL DRAC

La geografia, esquematitzada i transformada pels homes prehistòrics

Saint George, el sant patró d'Anglaterra, obrava dins un corrent d'energia que avui nosaltres gairebé desconecem del tot. John Michell, en el seu llibre *The View over Atlantis*, publicat l'any 1969, explica aquesta energia i la seva relació amb Stonehenge i altres monuments megalítics del paisatge anglès que, a l'igual que les esglésies de Sant Miquel, les creus celtes i cristianes, i el massís-abadia de Glastonbury del primer segle cristià, tots segueixen una línia recta que travessa l'extensió de terra més llarga del sud de l'illa britànica.

Això no era un fenomen local, sinó que tot el planeta estava connectat per aquest sistema. Els xinesos, per exemple, van dissenyar tot el seu paisatge segons aquest pla, tallant trossos de muntanyes, construint turons, llacs, feixes, plantant menhirs, etc. Els interessaven molt aquests «corrents del drac» per qüestions funeràries (l'art de la geomància). Però encara que la tradició s'hagi perdut amb el pas de més de quatre mil anys, les restes arqueològiques indiquen que la seva funció principal s'adeia més amb la vida que amb la mort. Segons Michell, des de les piràmides d'Egipte i Sud-Amèrica fins a les pedres sagrades dels aborígens d' Austràlia, tot plegat formava part d'un esquema mundial per a captar i dirigir l'«energia del drac» i fertilitzar la terra. Ens pot semblar superstició, mite, rituals de sacrificis humans, etc. En alguns moments de la història, la tradició es deu haver desviat i degradat fins aquests nivells, però el pla principal era el geofísic. L'home modern hauria de mirar amb ulls diferents aquesta màquina trencada que li ha tocat per herència, per a veure si encara ens pot ensenyar alguna cosa. L'ecologia, popularment, té alguns sentits, però clarament, es tracta de vida i de terra.

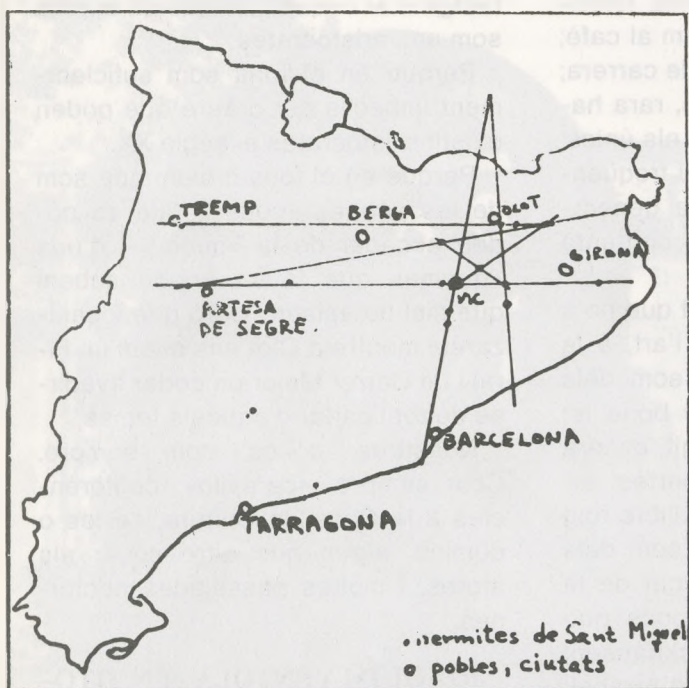

Fig. 1

L'home modern hauria de mirar amb ulls diferents aquesta màquina trencada que li ha tocat per herència, per a veure si encara ens pot ensenyar alguna cosa.

Michell m'ha fet veure el paisatge amb ulls diferents. Per on vola en Miquel ací, en aquestes terres de Sant Jordi? Doncs, segons el mapa d'escala 1:200.000 del Servei Geogràfic de l'Exèrcit, editat per la Diputació de Barcelona, les esglésies de Sant Miquel a Catalunya segueixen les línies de la Fig. 1. Ben rectes i boniques, però què ens diuen? Llavors, afegint informació del mapa de la Garrtxa de l'editorial Alpina, va sortir la figura número 2.

És una estrella? Finalment, incloent-hi els pics de muntanyes, la figura 3 em va ésser la més interessant. Ara em semblava que en Miquel ens dibuixava la geografia del país d'una manera esquematitzada. Com que també apareixien uns elements prehistòrics pel mig, vaig pensar que el dibuix no venia de cap dibuixant d'estrelles del Vaticà, sinó que, de la mateixa manera que els primers cristians a Anglaterra, van seguir els consells dels druides per emplaçar les seves esglésies, els primers, ací a Catalunya, també van poder conèixer l'energia natural del paisatge, i van edificar les seves esglésies en punts d'influència geofísica. El cant que fertilitza la terra (anto) anota uns experiments (moderns) amb sorra, tot alineant-se sobre la caixa d'un violí tocat d'una nota contínua. Cada nota feia una forma diferent. Les festes cristianes, com les dels seus avantpassats, seguien esdeveniments solars, lunars, etc., ajustant-se amb pics i baixos d'energia. Tot-hom, ací, pot imaginar-se prou bé l'efecte geofísic de les fògures de revetlla i de les festes de l'equinocci d'hivern.

Els primers, ací a Catalunya, també van poder conèixer l'energia natural del paisatge i van edificar les seves esglésies en punts d'influència geofísica.

La taula 1 ens dona les distàncies entre alguns punts de la Fig. 3. La mesura és la milla de la geomància. 1 GM equival a 2'72 milles angleses. Potser direu: «Què hi ha de fotre, una milla anglesa, ací a Catalunya?». La resposta és que París no és pas el centre del món, i el sistema mètric potser està destinat a caure de la mateixa manera que van caure aquests altres invents de la Revolució Francesa —l'any de 10 mesos i el dia de 20 hores—. El centre del món és la gran piràmide de Keops, des del cim de la qual fa molt temps que s'ha robat un model de la piràmide fet de 5 pulgades cúbiques d'or. Aquesta petita piràmide servia de base de referència d'un sistema de mesura producte dels resultats dels astrònoms egipcis i basat en la circumferència de la terra. L'home modern no ha pogut mesurar-ho millor.

Hi ha una petita diferència filosòfica que ens difereix enormement de les civilitzacions antigues. Mentre que l'home modern vol mesurar-ho tot fins a l'últim decimal, els antics cercaven quelcom més ideal. Així, la circumferència de la terra, segons l'home modern és de 40.077 kms. o 24.903 milles, i per als egipcis era de 25.000 milles. Aquest idealisme, era un intent de relacionar la mesura de l'home (6 «peus» d'altura) i la de la terra, amb la finalitat d'engendrar en el cap de cada home conceptes de proporció i d'harmonia.

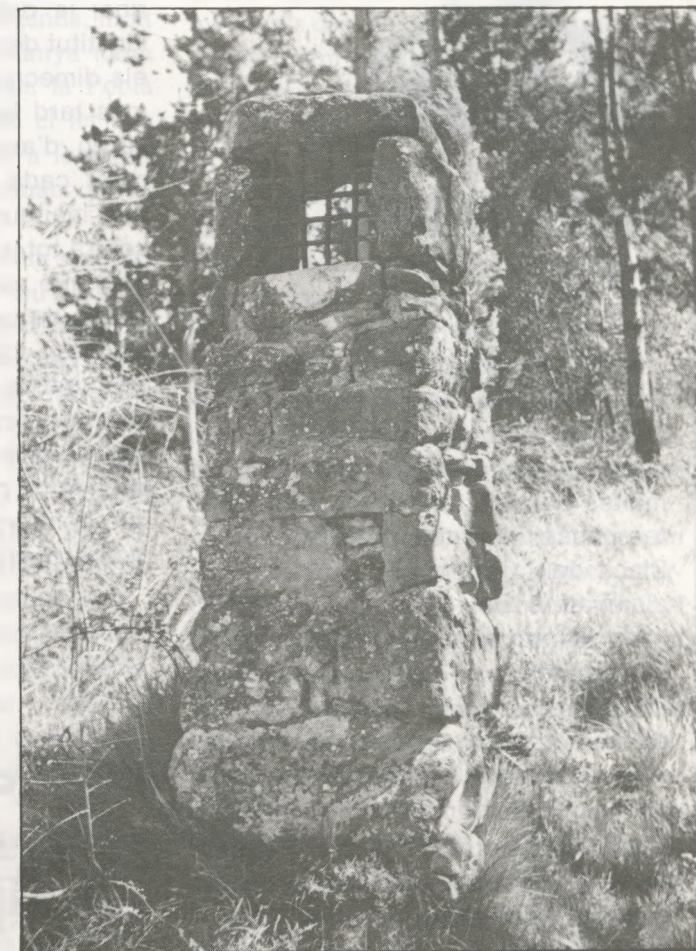
El que han aconseguit els egipcis en els seus arts i la seva ciència és indiscutible. I els disbarats antiestètics que han comès els homes-mètrics moderns (en nom del déu diner) són evidents. És clar que no tots els homes amiden igual, però sis peus encara continuen essent el terme mitjà mundial d'altura de l'home. (La unitat d'un peu, encara que porti aquest nom tan estrany, no és pas tan variable com el calçat. 1 peu = 30'48 cms.). Ara, a partir del número 6, per exemple, els egipcis feien un joc de xifres que, des del punt de vista d'avui dia, és difícil d'imaginar què en volien fer exactament. Però els nombres que surten són molt interessants.

La mesura de l'home és 6 (també segons la Bíblia); el quadrat és 36. Sumant les xifres de l'1 al 36 tenim 666. La Fig. 4 mostra dues curiositats amb aquests nombres. En el quadrat màgic del sol, sumant qualsevol línia, columna o diagonal tenim 111. (Qui de nosaltres vol intentar fer el més senzill d'aquests quadrats, el de Saturno, a

base del número 3 i on cada columna, etc., fa 15?). Per a nosaltres són curiositats, apareixen en alguns llibres de passatemps. Però sembla que els egipcis l'hi donaven molt de valor. Fets dels nombres de 3 a 9, hi ha un quadrat per a cada dia de la setmana —el sol, la lluna i 5 planetes—. El segon dibuix relaciona un quadrat de diagonal 666 i la vesica piscis, símbol d'aquesta època astrològica que aviat s'acabarà per a donar pas a la d'Aquarius. La

Pedra del Diable

El Padro

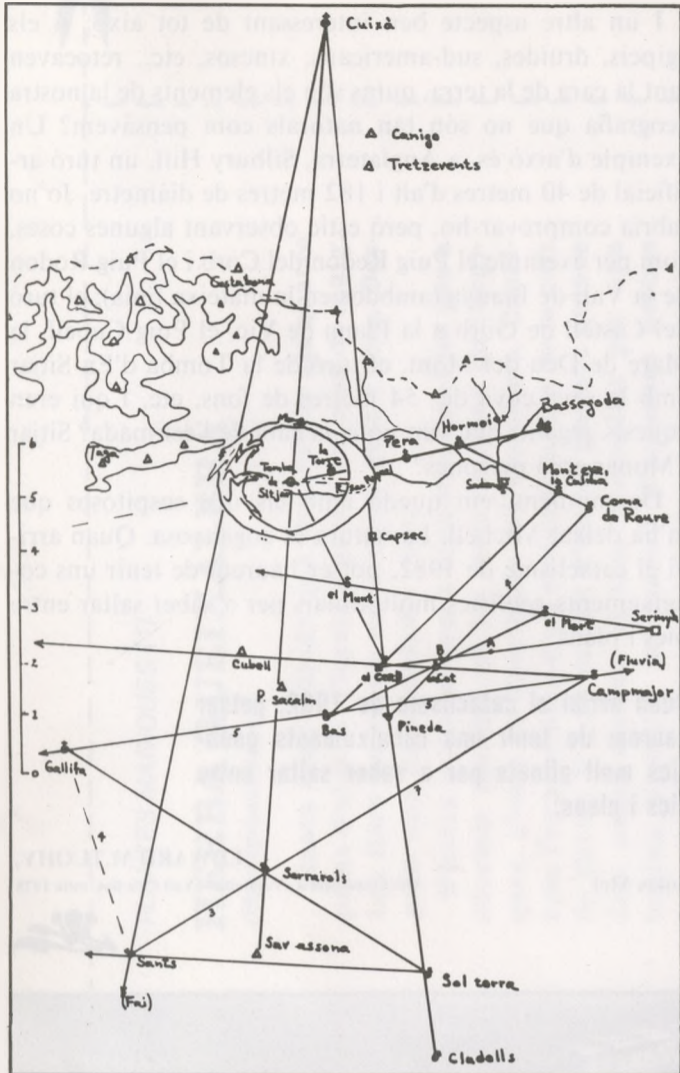

Fig. 2

vesica piscis és formada per dos cercles de la mateixa mesura. La circumferència de cada un passa pel centre de l'altre. La xifra, 2'72727272... és misteriosa. Representada per la lletra e, és la base del logaritme natural, imprescindible en la ciència moderna. És important en càlculs de probabilitat. Processos de creixement biològic són mesurats amb aquest factor. Un altre estudi important per als antics era la gematria, parent de la kabala, on cada lletra, i així cada paraula, tenia un valor numèric. El valor de la paraula harmonia és 272.

Taula de distàncies entre els punts:

15 i 16 = 2'9 GM	10 i 11 = 2'9 GM
16 i 11 = 6'9 GM	4 i 11 = 4'9 GM
12 i 13 = 4'8 GM	7 i 10 = 4'0 GM
13 i 11 = 4'9 GM	12 i 15 = 4'0 GM
13 i 17 = 5'0 GM	20 i 3 = 2'1 GM
13 i 16 = 5'9 GM	3 i 4 = 1'0 GM
9 i 14 = 1'0 GM	2 i 5 = 4'0 GM
9 i 10 = 0'9 GM	

Doncs, aquestes línies i aquestes distàncies que he dibuixat (calcat) són l'esquelet de la màquina, tal com ho veig. Vivim enmig de tot això. Suposo que alguns lectors podrien omplir els espais buits o afegir algunes dades. Convido a comentar.

Però, ara, imaginem per un moment com podria haver funcionat la màquina. El millor per veure això és visitar alguna ermita d'aquestes i observar la panoràmica (sobretot en les direccions de les línies que la travessen), escoltar el missatge de la brisa, quins pics estan embolcallats de boires i núvols... Miquel segueix el drac pel mig de canals de vent, sobre dispersos de vent, vibradors d'acupuntura. Algunes línies segueixen falles geofísiques. En altres, el vent passa pel cim de muntanyes (carregant-les electromagnèticament?). Molts lectors deuen saber més bé que jo el paper que juga, per exemple, la barra del ponent i el Puig Cubell amb el cap perdut entre els núvols, com a elements del cicle d'aigua. Ara bé, com captar o dirigir aquesta energia? Jo suposo que les distàncies entre punts eren importants. Pensant en els experiments amb el violí, com podríem trobar la nota per influir les condicions harmòniques diàries? Justament és la clau de la màquina que està perduda. Potser no arribarem a tocar mai aquella vella i dolça cançó.

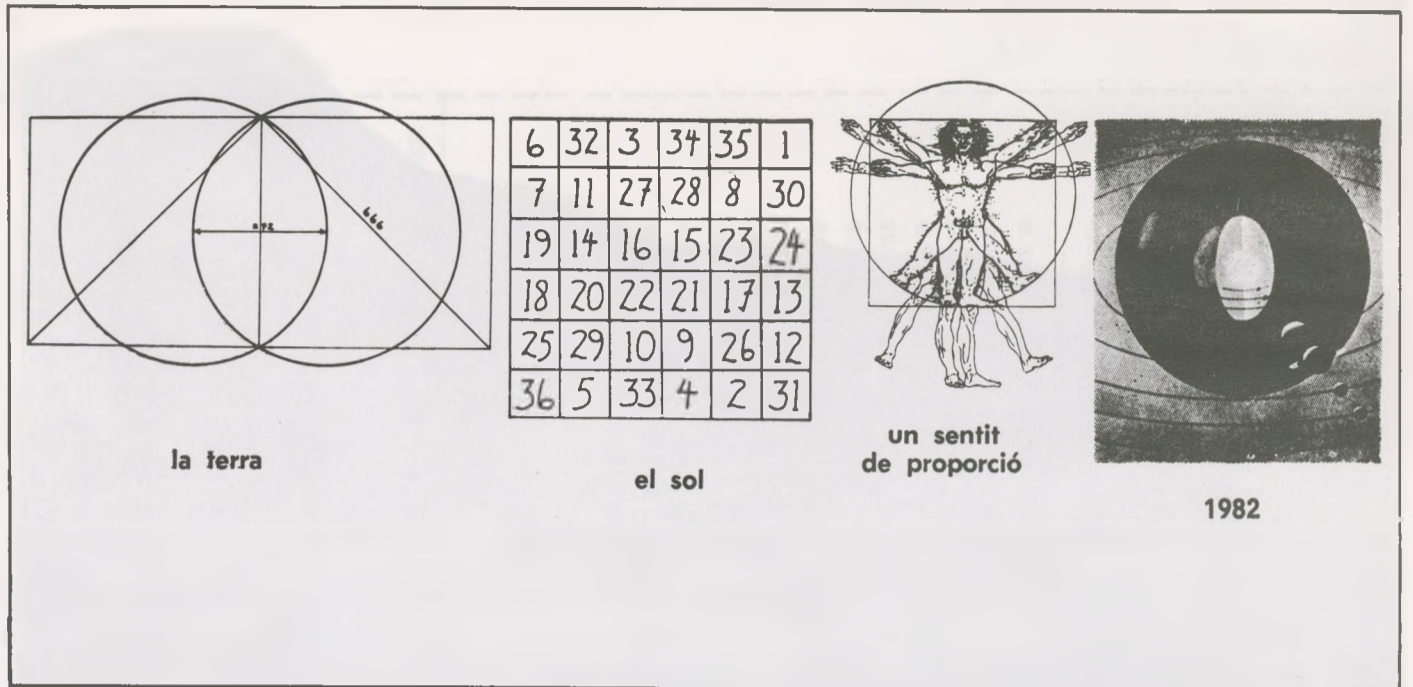
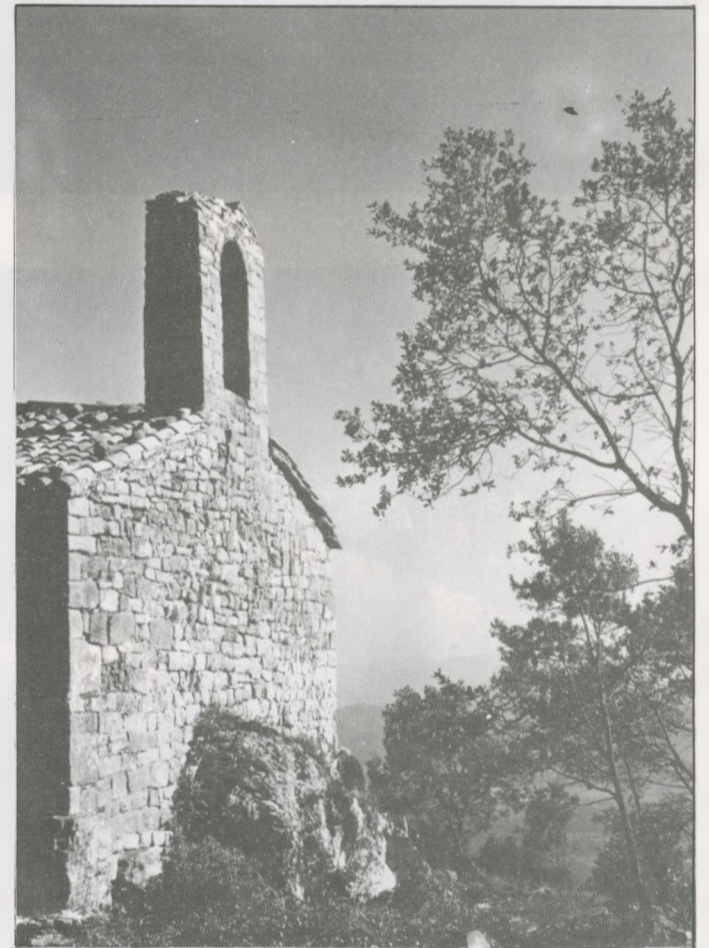

Fig. 4

Miquel segueix el drac pel mig de canals de vent, sobre dispersos de vent, vibradors d'acupuntura. Algunes línies segueixen falles geofísiques.

Segons Michell, els druides feien servir aquestes línies per a volar. Possiblement, la sageta d'or de Mercuri (Hermes) era un lodestone (pedra-brúixola) que el portava volant d'una ermita a l'altra. O, potser, la pròpia persona es carregava d'energia. Certes estructures, com les piràmides, i algunes estructures de terra, podien servir, com els aparells de Wilhelm Reich, per a carregar amb energia les persones que passaven un temps a dins. Però, volant o no, la xarxa d'ermites, creus i pedres plantades, servia de guia al viatger iniciat al sentit del sistema, sempre amb suficients punts de referència perquè el caminant pogués seguir «the old straight track» (la vella recta pista).

Com a Anglaterra, algunes alineacions podrien tenir un sentit astronòmic. Amb el pas del temps, les alineacions astronòmiques canvien i, a més, jo no tinc els coneixements ni la computadora per a fer els càlculs com els fets per Gerald Hawkins en el llibre *Stonehenge Decoded*, on demostra l'alt nivell de ciència que tenien els dissenyadors d'aquest rellotge astronòmic fet dos mil anys abans de Crist.

Sant Miquel de Coma de Roure

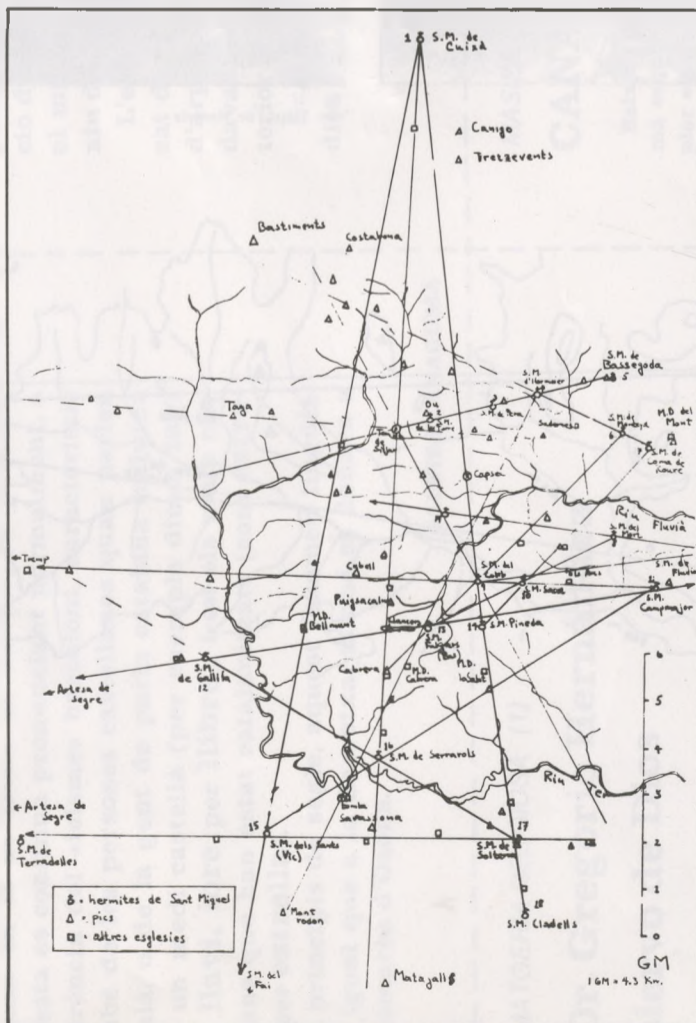

Fig. 3 Sant Miquel del Corb

Serratada del Coll

I un altre aspecte ben interessant de tot això: si els egipcis, druides, sud-americans, xinesos, etc., retocaven tant la cara de la terra, quins són els elements de la nostra geografia que no són tan naturals com pensàvem? Un exemple d'això és, a Anglaterra, Silbury Hill, un turó artificial de 40 metres d'alt i 182 metres de diàmetre. Jo no sabria comprovar-ho, però estic observant algunes coses, com per exemple el Puig Redon del Corb i el Puig Rodon de la Vall de Bianya (ambdós en la mateixa línia); el turó del Castell de Gurb a la Plana de Vic, el Puig Cubell, la Mare de Déu del Mont, el turó de la Tomba d'En Sitjar amb la seva cova de 54 metres de fons, etc. I qui eren aquests gegants que van polir la cara de l'estimada? Sitjar i Monar eren persones?

De moment, em quedo amb els ulls sospitosos que m'ha deixat Michell. La natura és enganyosa. Quan arribi el cataclisme de 1982, potser haurem de tenir uns coneixements geofísics molt afinats per a saber saltar entre pics i plans.

Quan arribi el cataclisme de 1982, potser haurem de tenir uns coneixements geofísics molt afinats per a saber saltar entre pics i plans.

EDWARD M. TUOHY,

Fotos Mel

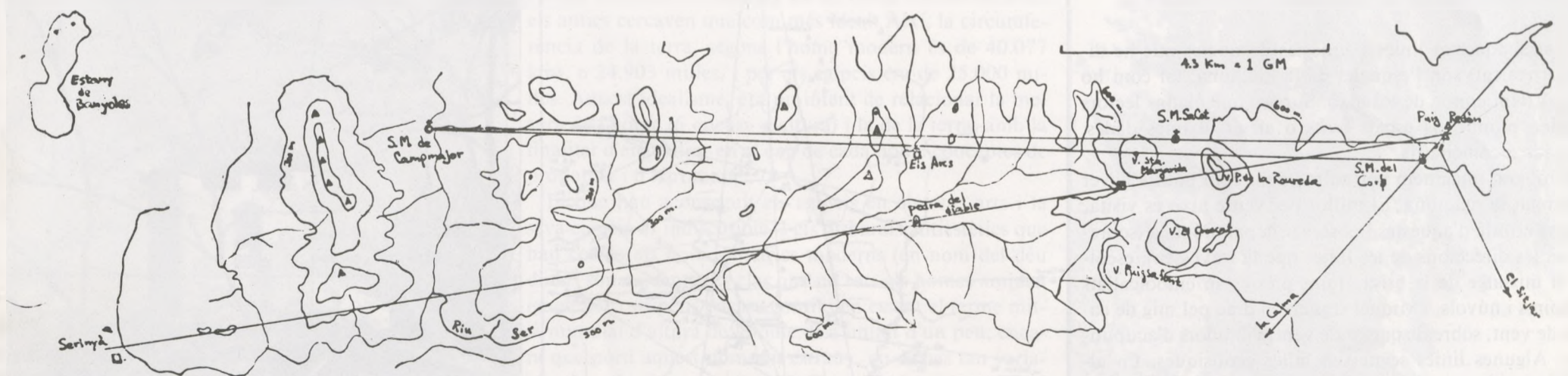
Article aparegut a «Vertallats», Vall d'En Bas, estiu 1978

Sant Miquel de la Torre

Sant Miquel de Monteia

APRENEU GARROTXI EN DOTZE FITXES (1)

Tota zona geogràfica té una forma de parlar i d'expressar-se pròpies, de manera que la seva gent és reconeguda fàcilment només d'obrir la boca.

A través de dotze fitxes presentarem els fenòmens més importants i característics de la parla garrotxina.

EL IEISME

No és més que una substitució de lletres, en la qual es canvia la **ll** per la **i**, com per exemple, **dir veia per vella, ui per ull, raspai per raspall**, i tantes d'altres paraules que tenen una **ll** enmig de vocals o darrera paraula.

Quan la **ll** es troba al davant de paraula, aquesta es continua pronunciant normalment, a diferència del «ieisme» barceloní, característic també de les persones castellanes quan parlen català, o de la gent de parla catalana influïda per un medi castellà (per exemple diuen **iavi per llavi, ibre per llibre**), i en els mots castellans que han estat catalanitzats (com **estrella per estrellla**).

A principis de segle, aquest fenomen lingüístic, igual que a la Garrotxa, també es donava a la comarca d'Osona.

JAUME PLANAGUMÀ

IMATGERIA RELIGIOSA. (1)

Dr. Gregorio Hernández siervo de Dios

Figura que es realitza en dues versions, una de cos sencer i l'altra, bust, tipus 20 cms. Es tracta d'un metge veneçolà molt apreciat, que morí el 26 de juny de 1919, atropellat. La seva canonització té un ampli ressò popular.

És realitzat per encàrrec de la Casa Vives de Caracas, des de l'any 1968, aproximadament. Els creadors foren Novella, per les imatges realitzades per «Las Artes Decorativas», i Albert Rosa, per les realitzades per «El Arte Español». S'exporta principalment cap a Veneçuela.

JOAN CAPDEVILA

BESTIARI OLOTÍ (1)

EL DRAC

El drac del Carme nasqué als tallers de l'Art Cristià, de les mans d'en Toribi Sala i d'en Manuel Trayter l'any 1927-1928, d'una ideia d'una carmelita, Carmel Surroca, per tal que el drac simbolitzés la força del mal i la Verge del Carme oferís a la gent la protecció divina.

«Fou estrenat per les festes del Carme de l'any 1928; era un drac allargassat damunt una taula amb faldilles per amagar-ne el portador. Resultava incòmode per ballar, quedant una figura baixa, no gens esvelta, fins i tot passava inadvertit entre la gent que l'envoltava. A l'any següent, el 1929, fou decapitat, posant-lo en posició dreta, aprofitant del vell, la testa, ja que era el millor de la seva repugnant figura» (de l'arxiu de Josep M.ª Dou).

L'estructura d'aquest nou drac és un encanyissat des del coll fins la cua, amb un recobriment d'arpillera i guix. L'entrada del ballador és pel davant de la bèstia, i la reixa per on mira a l'exterior és al costat de les potes de dalt.

Surt tots els anys per les festes del Carme, els dies 15 i 16 de juliol.

TERESA PLANAGUMÀ

MASIES (1)

CANADELL

Baixant d'Olot, abans d'arribar a Castellfollit de la Roca, a mà esquerra i a l'altra banda del Fluvià, hom pot contemplar els darrers estreps de la Serra de Malforat, que en el tram corresponent al municipi de Sant Joan les Fonts s'anomena Serra de Vivers, nom provinent, segurament, del casal que encara avui s'hi dreça.

La muntanya de Canadell, límit llevanti de la Serra de Vivers, a cavall de les valls de Castellar i del Fluvià, poblada d'alzines i de roures, amb els vells conreus convertits en prats d'herba verda i atapellada, presenta una imatge bucòlica, plena de finura i s'hi respira una antigor de segles. La casa de Canadell, encarada a migdia i la torre que presideix el cimadal de la serralada, se'ns mostren, malgrat els anys i les ensulsiades sofertes, com testimoni dels esdeveniments històrics protagonitzats pels homes i les dones de la contrada. Per la seva situació incomparable, dominant els camins d'Oix i de Castellar i els que procedeixen d'Olot per Begudà i per Sant Joan les Fonts, Canadell degué ser un punt estratègic de vital importància. Una de les claus, amb Castellfollit, de la conca alta del Fluvià.

Des de l'època comtal —escrivi el maiguanyat historiador de Sant Joan les Fonts Francesc Caula i Vegas— l'alou de Canadell, amb els seus masos de Canadell, Hereter i Riera i la borda d'Ortell, restava en domini directe del monestir de Sant Pere de les Puelles, el més antic de la ciutat de Barcelona. Consta que l'any 1189 el tenia en cens enfitèutic Na Sibila de Canadell. El nom Canadell apareix escrit a mitjan segle XIII amb les formes Canadelli o Canadello, del llatí «cannetellum», diminutiu de «cannetum» o canyer.

Text: NARCÍS PUIGDEVALL I DIUMÉ
Foto: ARXIU RAMON SALA I CANADELL

PLANTES MAGIQUES (1)

HERBA QUEIXALERA

(Hyoscyamus niger)

Planta molt velluda que pot arribar als quatre pams d'alçada. Floreix a partir del mes de maig. Les flors tenen un color entre groc i ocre. Desprèn una desagradable olor.

S'havia utilitzat com a hipnòtic, fins i tot per a adormir malalts en les intervencions quirúrgiques, abans de l'arribada del cloroform. Coneixem l'experiència d'un eminent metge de la cort de Carles V que, malalt d'amor, portava quinze dies sense trencar el son. Aconsellat per una bruixa, diposità un manoll d'aquestes herbes sota el coixí, cosa que el permeté dormir sis hores i beneir la planta per sempre més.

Però la seva virtut més coneguda entre nosaltres, consisteix a guarir el mal de queixals.

Coneguda també com a tabac de pastor, antigament els pastors tenien el costum de fumar-ne.

L'herba formava part d'un vell i famós ungüent de les bruixes, format per tot un reguitzell de plantes màgiques que posseïen la virtut de distorsionar la realitat. I amb el seu suc, els antics celtes —al déu dels quals, Llenus, es consagrada, i d'on deriva el seu nom castellà «beleño»—, n'enverinaven les fletxes.

Text i dibuix: FRANCESC CANALIES

PERSONATGES (1)

EN XEC PUÇA

Però a part de ballador, en Xec era un home que havia fet de tot, havia estat en tallers de sants, havia entrat llenya, pintor, havia repartit propaganda comercial, política i de tota mena. També cobrava per feines més sorprenents: maniquí a can Massias, quan a Olot van fer una sèrie de tres pel·lícules que se'n deien «El Tanque humano», l'empresa del cine el va llogar perquè es passegés pels carrers de la ciutat disfressat de robot. També molts anys havia estat el «Don Tancredo» immòbil i enfarinat que deixaven al mig de la plaça per la corrida de la Festa Major. Duia les maletes de les monges quan anaven a l'estació, acompanyava les noies del Niu d'Or...

Va morir als 66 anys de càncer gàstric a l'hospital de Sant Jaume. Poc temps abans de morir, li van fer una entrevista; en aquesta ens deixava el seu darrer desig: que en el seu enterrament desfilessin, i sobretot ballessin amb ell fins l'últim moment, el drac, el conill, l'àliga i tot el bestiari que havia fet ballar.

Potser la serietat o potser la massa poca serietat del Consistori olotí, va fer que tots ens haguessim de quedar a casa.

(Fragment de l'article de Carles Fontfreda en la revista «Gralla», n.º 8)

Cromos de la Garrotxa

